SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Institut tvůrčí fotografie

Teoretická bakalářská práce

Městský prostor v současné české a slovenské fotografii

Urban Space In Contemporary Czech and Slovak Photography

VIOLA HERTELOVÁ

Obor: Tvůrčí fotografie

Vedoucí bakalářské práce: doc. Mgr. MgA. Tomáš Pospěch, Ph.D.

Opava, 2023

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2022/2023

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Studentka: Viola Hertelová

UČO: 53482

Program: Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Obor: Tvůrčí fotografie

Téma práce: T: Městský prostor v současné české a slovenské fotografii

Téma práce anglicky: T: Urban Space In Contemporary Czech and Slovak Photography

Zadání: Představit široké množství současných přístupů na poli české a slovenské fotografie, které se komplexněji zabývají fenoménem městského prostoru. Přinést důležitý kontext v rovině teorie urbanismu.

Literatura:
KRATOCHVÍL, Petr. Městský veřejný prostor. Praha: Zlatý řez, 2015. ISBN 978-80-88033-00-4.
NORBERG-SCHULZ, Christian. Genius loci: krajina, místo, architektura. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-807-3633-035.
LYNCH, Kevin. Obraz města: The image of the city. Praha: Polygon, 2004. ISBN 80-727-3094-0.
BIRGUS, Vladimír a Jan MLČOCH. Česká fotografie 20. století. Praha: KANT, c2009. ISBN 978-80-7437-026-7.
DOSTÁL, Martin. Zostra: česká fotografie dneška. V Litomyšli: Galerie Miroslava Kubíka ve spolupráci s nakl. KANT v Praze, 2013. Katalogy Galerie Miroslava Kubíka. ISBN 978-80-7437-102-8.

Vedoucí práce: doc. Mgr. Tomáš Pospěch, Ph.D.

Datum zadání práce: 24. 6. 2023

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Bakalářská teoretická práce se zabývá reflexemi městského prostředí ve vizuálních projektech na poli současné české a slovenské fotografické scény. Zároveň práce přináší důležitý mezioborový kontext v podobě ukotvení tematiky skrze poznatky z teorie urbanismu. V sedmi kapitolách je nastíněno množství tvůrčích přístupů, jimiž autoři opisují atmosféru i mnohé problematiky městských struktur. Výčet souborů, projektů a autorů věnujících se tématu urbanity se snaží zodpovědět otázku, jak lze nazírat a uvažovat o současném městě.

KLÍČOVÁ SLOVA

česká a slovenská fotografie, urbanismus, veřejný prostor, fotografie města, urbánní krajina, městské zátiší, street fotografie, současná dokumentární fotografie

czech and slovak photography, urban planning, public space, urban photography, urban landscape, urban stillife, street photography, contemporary documentary photography

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě vzpomenula na architekta Tomomi Hayashiho, jehož přednášky na Architektonickém institutu univerzity TTK v Tallinnu ve mně vzbudily trvalý zájem o teorii architektury, urbanismu a městského plánování.

Velký dík patří také docentu Tomáši Pospěchovi za vedení této práce.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci vykonala samostatně a uvedla všechny použité zdroje.

SOUHLAS

Souhlasím, aby tato bakalářská práce byla zařazena do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a zveřejněna na internetových stránkách Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

OBSAH

	ÚVOD	1
1.	VÝCHODISKA	2
	Obraz města ve fotografii	2
	Definice současného městského prostředí	4
2.	TOPOLOGIE URBÁNNÍ KRAJINY	6
3.	ROLE MĚŘÍTKA	18
4.	MĚSTO OBRAZEM SPOLEČNOSTI	40
5.	PERIFERIE	58
6.	KONTROLOVANÝ MĚSTSKÝ PROSTOR	76
7.	MOBILITA	96
8.	PŘÍRODA A URBANITA	108
	ZÁVĚR	120
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	122
	JMENNÝ REJSTŘÍK	132

ÚVOD

Města současnosti prochází velkými změnami. Zvětšují se, rozpínají, mění svůj tvar a strukturu navenek i zevnitř, mizí nám před očima nebo právě naopak – oslepují náš zrak. A, což je tou nejdůležitější pointou, vždy odráží stav společnosti. Je to právě městské prostředí, v němž žijeme a každý den se pohybujeme. Ovlivňuje nás a my jeho, aniž bychom si to nějak víc připouštěli – zkrátka zvykli jsme si na ně. Dokážeme však v dnešní uspěchané a nejisté době s jistotou vůbec definovat konkrétní podobu města? Umělecké projekty mají tu výhodu, že mohou téma zkoumat z mnoha a mnoha různých rovin. Jinak tomu není ani v případě fotografie. Město a jeho proměny byly v jejím hledáčku velmi silným inspiračním zdrojem už od počátků média. Vzpomeňme jen letmo na brouzdání *flaneurů* ulicemi. Je to právě veřejný prostor mezi budovami, který se dennodenně stává kulisou nejen událostí reportérů, mnohem častěji však hlavním motivem všímavého oka dokumentaristy. Témata současné fotografické scény se dostávají zase o kus dále. Reflektují urbanistické problémy spojené s chaotickým růstem měst, vzrůstající mobilitou, zrádností reklamy ve veřejném prostoru, vztahu města a krajiny či přesunu řady aktivit online.

Ve své práci si dávám za cíl představit široké množství současných přístupů na poli české a slovenské fotografie, které se komplexněji zabývají fenoménem městského prostoru. Architektonické vzdělání mi navíc dovoluje posunout problematiku do rovin teorie urbanismu a přinést mnohým poznatkům důležitý kontext. Ráda bych tak pomohla divákovi v tom rozmanitém spektru vizuality zahlédnout samu podstatu urbánního prostředí, nalézt ji v zarámovaném mnohavrstevnatém obrazu dnešního Města.

1. VÝCHODISKA

Obraz města ve fotografii

Tématika města je ve fotografii jedním z přirozených vyústění snah autorů reflektovat člověkem budované prostředí. Když se zamyslíme blíže, jde o vyústění veskrze logické – fotografie jako taková byla s děním ve městech vždy úzce spjata, ba dokonce mezi jeho domy samo médium doslova vznikalo.[1] Minulost od současnosti však dělí dlouhá historie, a za tu dobu se ledacos proměnilo. Města překročila práh nového tisíciletí a v tepavém rytmu globalizace se jejich současná podoba dále dynamicky transformuje. Obdobná revoluce neminula ve věku nových technologií ani fotografii. Je více než jasné, že se všechny tyto změny zrcadlí právě v obrazu současného města ve fotografii.

Bakalářská práce, již právě začínáte číst, věnuje pozornost autorům, dílům a projektům současné české a slovenské fotografické scény, jež nejrůznějšími způsoby sledují městskou krajinu. Na začátek však ještě alespoň na chvíli sečkejme v nedávné minulosti, která značně ovlivnila přístup současných fotografů, dalo by se říct, formovala novou generaci. Skutečně významnými hybateli nefigurálních tendencí ve fotografii byli manželé Becherovi. Jejich typologická metoda snímání vernakulární a industriální architektury byla zlomem, na nějž navázala celá řada následovníků v čele se studenty[2] Becherových na Akademii umění v Düsseldorfu. Termín *nová topografie*, jenž se po stejnojmenné výstavě z roku 1975 rychle ujal nejen pro vidění *düsseldorfské školy*, byl pro žánr urbánní fotografie druhé poloviny minulého století podobně zásadní, jako jimi byly v polovině první přístupy *nové věcnosti*. Klasická reportážní, dokumentární či krajinná fotografie, v níž se doposud tématika města objevovala nejvíce, se pod vlivem výše zmíněných principů rozštěpila do širokého spektra proudů završeného tendencemi konceptuálními a ryze experimentálními.

Nahlédneme-li do poměrů české a slovenské fotografie, konec minulého století lze charakterizovat přítomností jisté obrazové dichotomie, na niž v eseji *Hranice uvnitř fotografie* upozorňuje také historik umění Antonín Dufek. (Dufek v Pospěchovi, 2010) Jádrem oné krize dvojakosti byla neschopnost tvůrců vzájemnému porozumění. Na jedné straně barikády, kterou mezi sebe postavili, stál klasický dokument Cartierovské linie a na straně druhé konceptuální fotografie, vnímající sama sebe spíše než svébytné médium jako nástroj uměleckých invencí. Jinak tomu nebylo ani v případě fotografie městského prostředí. Do opozice k převážně černobílým snímkům Ostravy Viktora Koláře, Jižního Města Jaromíra Čejky, Libkovic Ibry Ibrahimoviče či Prahy Karla Bucháčka pak můžeme v tomto kontextu postavit například *Pragensie* dvojice Jasanský-Polák, ranné práce Markéty Othové a další „nefotografické" projekty následující ví-

[1] Vzpomeňme například jednu z prvních dochovaných fotografií vůbec – Niépcův daguerrotyp z roku 1826: *Pohled z okna* vynálezcova ateliéru v Le Gras – snímající střešní krajinu okolních budov.

[2] Andreas Gursky, Candida Höfer, Thomas Struth, Axel Hütte, či Thomas Ruff.

ceméně odkaz Jana Svobody. Na místě je však zmínit i několik prací, které ze zmíněné dvojjakosti nějakým způsobem vybočují. Obrazový cyklus *Letem českým světem* autorského kolektivu v čele s Ivanem Luttererem (1954–2001) navázal na stejnojmennou publikaci, atlas podoby naší krajiny z dob Rakouska-Uherska, návratem do totožných prostředí po sto letech, přičemž v mnoha případech šlo o fotografie městské či vesnické krajiny. Výhradní postavění ve fotografii stavěného prostředí měl tvůrce a pedagog Pavel Štecha (1944–2004). Spoluprací s architekty a urbanisty i vlastními sociologickými průzkumy přivedl do tehdejší dokumentární fotografie nový vhled. Poněkud odlišně urbánní fotografii pojali také autoři performancí a instalací ve veřejném prostoru, kteří pro své happeningy často užívali právě fotografických nástrojů.

> *Koexistence kontextů a tradic v širším prostoru lidské tolerance umožňuje vstup nových novátorských osobností, které se pravidelně vymykají z rámce jednotlivého, co nejúžeji vymezeného kontextu.* (Antonín Dufek, 2010)

Současnost přivedla fotografickou scénu k diskusím zcela jiné dimenze. Příchod nových technologií v kombinaci s širokým rozšířením sociálních sítí přinesl možnost vytvářet a publikovat své snímky skutečně každému. Co víc, osobu fotografa dnes už k fotografování mnohdy vůbec netřeba – o jeho roli pomalu, ale jistě usiluje umělá inteligence.[3] Hranice uvnitř fotografie se začínají rozplývat. Nadále polemizovat nad žánrovými rozpory, tudíž přestává být nutné. Ač se před vámi na dalších stranách rozvine výčet mnoha děl majících velmi blízko k novému dokumentu, vězte, že důležitějším hlediskem jejich výběru bylo, jak nakládají s tématem města a co se nám o současném urbánním prostředí snaží vypovědět. Jak totiž zmiňuje i fotograf Martin Kollár, na nějž ještě přijde řeč: „Možná jediný, kdo v dnešní době vytváří dokument, je Google car." (Kollár v Pospěch, Fišerová, 2019)

[3] Teoretik Filip Láb proto označuje éru současné fotografie termínem *postdigitální.* (Láb, 2021)

Definice současného městského prostředí

Urbanismus je disciplína zabývající se prostorovým plánováním měst. Ač má obor mnohaletou tradici sahající v podstatě do starověku, v rámci architektury a stavitelství se vyčlenil až v 19. století v reakci na příliv lidí do měst vlivem industrializace a nevyhnutelného rozrůstání sídel[4]. Po mnoha peripetiích ve 20. století[5] se stal urbanismus ucelenou vědou s širokým teoretickým základem, z něhož můžeme dnes čerpat důležitá fakta o fungování městských struktur. Na několika následujících řádcích se pokusím osvětlit, jak urbanisté nahlížejí na problematiku soudobých měst.

Jednoznačně definovat urbánní krajinu sídel současnosti je takřka nemožné. Každé město se na první pohled bude vždy jevit jako jedinečné, ať už se zaměříme na rozlohu, strukturu obyvatelstva či vývoj. Jednodušší bude zmínit hlavní vlivy, na něž podoba dnešních měst reaguje. V knize *Městský veřejný prostor* teoretik Petr Kratochvíl uvádí tři zásadní momenty rozkladu tradičních urbánních forem – jsou jimi technokratická vize vědecko-technické revoluce, prudký rozvoj automobilismu a nekontrolovaná expanze měst do okolí *(urban sprawl).* (Kratochvíl, 2015) Jeden z nejvlivnějších architektů vůbec Le Corbusier přirovnal město k divokému zvířeti, jenž je třeba zkrotit.[6] Z úst téhož autora plynuly i další radikální úvahy o striktním plánování sídel ve smyslu dokonalého stroje na bydlení. Metafora města coby živoucího organismu však po bezmála sto letech odráží spíše současný stav věci. Urbanisté navíc během druhé poloviny minulého století, soustředíce svou pozornost k lokálním měřítkům města[7], upustili od velkých plánů, jak urbánní struktury co nejlépe reorganizovat, a ke komplexnímu městskému plánování začali přistupovat diametrálně odlišně taktikou *laissez faire*, očekávajíce, že výstavbu zreguluje sám trh. (Stejskalová, 2014) Tento postoj ovšem v době privatizace a vzestupu virtuality není taktéž ideálním řešením. Důsledkem přesunu mnoha aktivit do virtuálního prostoru vzrůstá také nezávislost na konkrétním prostředí (pracovat i sdílet zážitky s přáteli můžeme přece odkudkoli) a s tím spojená *deteritorializace*, kdy se z měst stává pouhá kulisa či *brakový prostor*. (Kratochvíl, 2015 a Koolhaas, 2001)

> *Poslední čtvrtina dvacátého století vejde do dějin jako velká válka za nezávislost na prostoru.* (Zygmunt Bauman, 1999)

[4] Odborně nazývaného pojmem *urbanizace.*

[5] Ve zkratce zmiňme překonanou vizi konference CIAM 1933, která sice ustanovila metody moderního urbanismu v dokumentu *Athénská charta*, avšak uvažované striktní zónování měst dle čtyř základních funkcí (bydlení, práce, doprava a rekreace) se v praxi ukázalo být nedostatečným až nevhodným řešením.

[6] Le Corbusierovu metaforu rozvíjí v souvislosti se soudobým urbanismem v dovětku knihy Lucie Stejskalové *Myslet město* také teoretik Cyril Říha. (Říha, 2014)

[7] Viz například lokální zásahy urbanisty Jana Gehla.

V momentě, kdy jsme alespoň rámcově seznámeni s vlivy, jež formují současná města, povedou naše úvahy zpět na začátek. Proč vůbec vnášet do teoretické práce o fotografii terminologii a zákonitosti z úplně jiného oboru? Odpovědí, která bude, doufám, na dalších stranách práce naplněna, je kontext. Roztěkaná současnost hlasitých výkřiků nejasného ukotvení si dle mého mínění zaslouží věnovat pozornost přesahům. Fotografie městského prostředí, ať už vědomě či nevědomky, sleduje známé fenomény, které byly popsány v jiných souvislostech. Za cíl si proto v předkládané práci dávám vytvořit pomyslný most, jemuž by se povedlo překlenout nejen hranice fotografické, nýbrž právě ty mezioborové.

2. TOPOLOGIE URBÁNNÍ KRAJINY

Soudobé urbánní struktury vynikají vysokou mírou komplikovanosti a nepředvídatelností napříč prostorem i časem. Bezpochyby je jím právě um fotografie, jenž dokáže uchovat výpověď o aktuálním stavu města dalším generacím ve srozumitelné podobě obrazu. Tvůrci, jejichž projekty v první kapitole představím, pojí fascinace vrstevnatostí architektury dnešních měst, a proto soustředí svůj pohled hlavně na shluky budov a jejich prostorovou souhru. Onen soulad, případně nesoulad, jenž autoři předložených děl obehnáni zástavbou města vycítili, lze podpořit urbanistickou teorií o *duchu místa*.

Norský teoretik a historik architektury Christian Norberg-Schulz se ve svém díle dlouhodobě zabýval fenomenologií architektury a vycházejíc z myšlenek německého filozofa Martina Heideggera definoval prostor ve smyslu existenciální dimenze člověka. Norberg-Schulz mluví o „procesu identifikace člověka, který podle něj předpokládá přítomnost identity místa". (Norberg-Schulz, 1979) Uvědomíme-li si, že podstata městského prostoru tkví v lidském (tedy umělém) zásahu do krajiny, pak nám možná začnou dávat smysl i teoretikova slova o „sídle jakožto ohnisku, kde je přirozený charakter místa zhuštěn". (Norberg-Schulz, 1979) *Duch místa (genius loci)* je v případě města souborem charakterů a významů předurčených danou lokalitou a v ideálním případě rozvinutých činností člověka. Skrze *genia loci* k nám města promlouvají a my vnímáme jich unikátní substanci. Analogicky města působí i na fotografy, kteří dokáží stejně dobře vycítit také četné momenty, kdy je duch soudobých měst potlačován.

> *Genius loci lidského sídla představuje ve skutečnosti mikrokosmos a jednotlivá města se navzájem liší tím, co shromažďují. V některých převládají síly země, v jiných vládne řád nebe, v jiných se zpřítomňuje humanizovaná příroda nebo jsou naplněna světlem. Všechna města by měla mít něco z každé z těchto významových kategorií, aby člověku umožnila městsky bydlit.* (Christian Norberg-Schulz, 1979)

V souvislosti s vizuální reflexí městského prostředí se můžeme setkat také s pojmem *urbánní krajina.* Ten nám může osvětlit jedno z pojetí, jak k prostorové struktuře sídla přistupovat ve fotografii. Mistrem krajinné fotografie města lze jednoznačně nazvat Josefa Sudka, v jehož šlépějích dnes už klasického přístupu velkoformátových černobílých krajin kráčela po českých i slovenských městech celá řada autorů včetně Jana Reicha a dalších. Jelikož jsem se však v úvodu této práce zařekla, že se pokusím předložit širokou spojnici napříč žánry, seznámíme se na následujících stranách i s jinými tvůrčími koncepcemi, z nichž navíc některé balancují na hraně fotografického média. Charakteristickým rysem většiny snímků je nápadná absence člověka a plná soustředěnost k tvarům urbánní struktury. Bližší specifikaci kapitoly tudíž ponechávám coby

průnik autorských projektů soustředěných na obecný obraz topologie města a jeho proměnlivosti.

Snímky architekta, fotografa a designéra **Jana Vranovského** (1986) působícího v Tokyu jsou ideálním příkladem, jak se naladit na atmosféru současné urbanity a pochopit pohled mladé generace autorů. Cyklus *Parallel World*, na němž autor průběžně pracuje od roku 2015 a který byl v roce 2022 představen v pražské Galerii Fotografic, zrcadlí urbánní aspekty hustě osídleného asijského velkoměsta, kde budovy doslova bojují o každý metr. Z fotografií chaotických struktur, v nichž nalezneme jak výřezy uličních panoramat, tak detaily jednotlivých fasád, však čiší překvapivý poklid a řád, tak typický pro japonský národ. Vranovský sám o sérii tvrdí, že mu byla tvorba fotografií nástrojem, „jak si zvyknout na nové městské prostředí". (Jan Vranovský v rozhovoru pro The Spaces) S fotografováním v ulicích Tokya ale nepřestává ani pro více než deseti letech, což je znamením, že se jeho vztah k městu jedině prohloubil.

> *Nemyslím si, že bych vědomě hledal kontrast mezi černou a bílou, čistotou a špinavostí. Obecně se snažím ve svých snímcích o pocit homogenity, téměř shodný s počítačovými rendery. (Paralelní svět, pozn.) je hlavně o přechodech a jemných tónech... v Japonsku není nic černobílé.*
> (Jan Vranovský v rozhovoru pro The Spaces)

Fotograf a pedagog ITF **Peter Korček** (1980) se dlouhodobě věnuje dokumentaci slovenských městských krajin, zvláště pak Bratislavy. Ve svém tvůrčím přístupu autor formálně i obsahově následuje „chladnou" tradici *nové topografie*, přičemž tuto kombinuje s dalšími vlivy. Systematickou analytickou a fotografickou prací nám Korček poodkrývá jednotlivé vrstvy současných sídel a prvky, z nichž jsou sestavena. V otevřené sérii *Cityscape* se například věnuje nejrůznějším konfiguracím urbánních struktur, v cyklu *Tiché město* snímal vylidněnou bratislavskou krajinu za covidových lockdownů. Poslední dobou se do ulic metropole však čím dál častěji vydává s velkoformátovým aparátem formátu 4x5. Návrat ke kořenům klasické fotografie můžeme v Korčekově díle chápat ve smyslu čirého splynutí s krajinou města a silného úsilí o její naprosté pochopení, právě onu soustředěnost totiž práce s analogovým nástrojem v urbánním prostoru vyžaduje.

Rozpadem spojitosti městské zástavby tak typického pro soudobá rozpínající se sídla se ve svých tvůrčích pracích zabývají česká umělkyně a kurátorka **Tereza Bonaventurová** (1992) a fotografka a pedagožka srbského původu působící na Slovensku **Olja Triaška Stefanović** (1978). Obě autorky, ač každá jiné generace, se věnují reflexi prostoru ve fotografii taktéž po mnoho let. Z archivů jsem vybrala několik jejich prací, v nichž polemizují nad heterogenností forem provázející proměny dnešních měst. Bonaventurová v cyklech *Hledání ztraceného prostoru* a *Urban Hell* pracuje s protiklady. Záměrně tak divákovi předkládá extrémní výkyvy, které v urbanitě přehlížíme. Stefanović ob-

dobně vnímá narušenou strukturu města v projektu *New Bratislava*, s nímž byla oceněna ve Slovak Press Photo, a sérii *Holes*, mapující proluky v zástavbě. Autorka navíc přiznává také osobní motivaci vzniku snímků, kdy jí podobně jako v případě Vranovského fotografie pomohla identifikovat se.

> *Městský prostor mě přitahoval odjakživa. (...) Právě tím, že jsem chodila často na procházky městem a bavilo mě všímat si, objevila jsem šílené nesourodosti a bizarní kombinace. (...)* Ztracený prostor *je v souboru zamýšlen jako moment, kdy se budovy ztratily samy sobě navzájem. (...) Soubor by mohl ukazovat také na nezájem o kontinuitu města, kdy se lidé starají více sami o sebe a o svůj majetek a úplně jim nezáleží, jaký to bude mít efekt na celé město.* (Tereza Bonaventurova v rozhovoru pro UMA Audioguide, 2016)

> *(...) ako emigrantka som sa musela nejakým spôsobom asimilovať do bratislavského priestoru, v ktorom som sa ocitla. Musela som ten priestor precítiť. Cez tie veľké súbory, ktoré som tu urobila, som sa zoznamovala s Bratislavou. (...) Dopracovala som sa k tomu aj preto, že vo mne osobne veľmi silno rezonovala strata osobného priestoru, aj keď som si to v tých rokoch ešte neuvedomovala.* (Olja Triaška Stefanović v rozhovoru pro Dokument magazín, 2020)

Proměn městských čtvrtí si všimli taktéž fotografové **Maroš Krivý** (1981) a **Robin Závodný** (1987). Soustředíce se na podobu fasád panelových sídlišť, spekulují oba autoři nad výraznou barevností, jenž je trendem zateplování tak zvaných „paneláku" v posledních letech. První zmíněný autor, působící v současné době mimo jiné v Estonsku jako urbanista a historik architektury, pracuje v cyklu *New Coat of Paint* v konceptuální rovině. Pestrobarevnou omalovánku budov Krivý převrací do stupňů šedi, čímž nabourává rozšířený názor na sídliště z dob komunismu u nás i v Pobaltí jakožto šedé nudné krabice. Místo nové fasády by totiž sídlištní čtvrti, v nichž žije až třetina všech obyvatel evropské části bývalého sovětského bloku potřebovaly zkvalitnění veřejného prostoru. Závodný vnímá problematiku barev méně pesimisticky, téma však zpracovává o řád formálněji. V sérii *Urbánní krajiny* grafická schémata fasád začleňuje do okolního prostředí, čímž jejich vhodnost v podstatě vyzdvihuje. Závodný na sídlišti vyrůstal, což bude také důvodem, proč v něm mnohé funkční zvláštnosti sídlišť vzbuzují spíše než kritiku, fascinaci.

Řekne-li se panorama města, je dost možné, že se nám vybaví Sudkovy snímky Prahy – „jitrnice", jak jim autor sám říkával. Ač osobně nejsem velkým zastáncem metody dokumentace města srovnáváním starých snímků konkrétních míst či pohlednic s dnešním stavem, s níž se po vydání výše odkazované publikace *Letem českým světem* doslova roztrhl pytel, musím v tomto případě udělat výjimku a zmínit projekt ***Praha panoramatická*** fotografů Petra Pazoury a Michala Hejny. Autoři se v rámci projektu vydávají po Sudkových stopách objevovat genia loci velkoměsta a přinášejí svědectví v podobě panoramatic-

kých snímků stejných míst na pozadí jiné doby. Panoramatem města bývají však mnohem častěji označovány tak zvané *veduty* – obrazy typických kontur města. Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy spustil po vydání úspěšné publikace *Pražské veduty* interaktivní webovou aplikaci o pražské památkové rezervaci, jejíž součástí je i řada panoramatických snímků fotografky **Ester Havlové** (1967). Uvedená panoramata v tomto případě nesou čistě popisnou hodnotu, nejsou nikterak zajímavými z hlediska výtvarné estetiky a budou sloužit hlavně pro zakreslování nových stavebních záměrů města. Oproti tomu za příklad kritické fotografie městského panorama můžeme označit výzkumný projekt *Illegal Taipei*, na němž se vedle autorek Martiny Svobodové a Kateřiny Frejlachové podílela i česká fotografka žijící v Oslu **Julie Hrnčířová** (1992). Výzkum sledoval často nelegální aktivity nástaveb a dočasných příbytků ve střešní krajině města a poukazoval na jejich sociální i ekonomický podtext.

Koncepčněji k tématu urbánní scenérie přistupuje dnes už nefotografující teoretik, kurátor a absolvent ITF **Branislav Štěpánek** (1974). V práci s titulem *Finding Julia* sice přináší v černobílých snímcích široké pohledy na uliční krajinu, avšak motivací cyklu je zachovat vzpomínku na svou fiktivní sestru Julii a místa, jež s ní má autor spojena. Soubor *Baarovka* fotografky a grafičky **Lenky Pužmanové** (1978) bychom zprvu mohli vnímat jako parafrázi na Hankeho *Pohledy z okna mého bytu.* Jen však do momentu, kdy se dozvíme, že princip snímání stejného místa v různé denní doby užívá i v dalších pracích, například cyklu *Teplárna*. Snímky dvou zmíněných autorů by nám připomínají, že někdy se víc proměňuje život a město zůstává jen tichým svědkem.

Na hranici média fotografie se prostřednictvím techniky koláže vydala v reflexi městské krajiny *Sídlištní muchláž* studentka ITF **Andrea Krymláková** (2001), přičemž inspiraci nasála, jak sama zmiňuje, ve *Slovníku metod* Jiřího Koláře. Podobný způsob práce, avšak vytvářený digitálně zvolil také český fotograf a nositel ceny Czech Press Photo **Jan Schejbal** (1960). Obdobně si s fragmenty městského prostoru hraje i umělec a příslušník maďarské menšiny na Slovensku **Viktor Kopasz** (1973) ve svých lepených albech. Některé z nich byly pod názvem *City.zen* vystaveny v roce 2012 v Ateliéru Josefa Sudka. Společným rysem zmíněných prací těchto třech autorů není jen experiment s uměleckými nástroji, nýbrž snaha vyjádřit dekompozicí problematiku identifikace sebe sama s prostředím města.

V souvislosti s proměnou topologie městských krajin současnosti by bylo určitě vhodné připomenout mezinárodní projekt ***Urbanity – Twenty Years Later***, jenž se odehrál mezi lety 2008–2010 a do něhož se pod taktovkou neziskové organizace Centre for Central European Architecture zapojili vedle architektů, urbanistů a sociologů také čeští a slovenští fotografové Tomáš Pospěch, Martin Zeman a Maroš Krivý. Úkolem interdisciplinárního výzkumu bylo kriticky zmapovat proměny středoevropských měst, přičemž výstupem činnosti byly otevřené diskuze, přednášky a výstavy, v případě fotografické části prezentovány formou velkoplošných panelů s dokumentárními sériemi přímo ve veřejném prostoru měst.

3x Jan Vranovský: *Parallel World,* od 2015

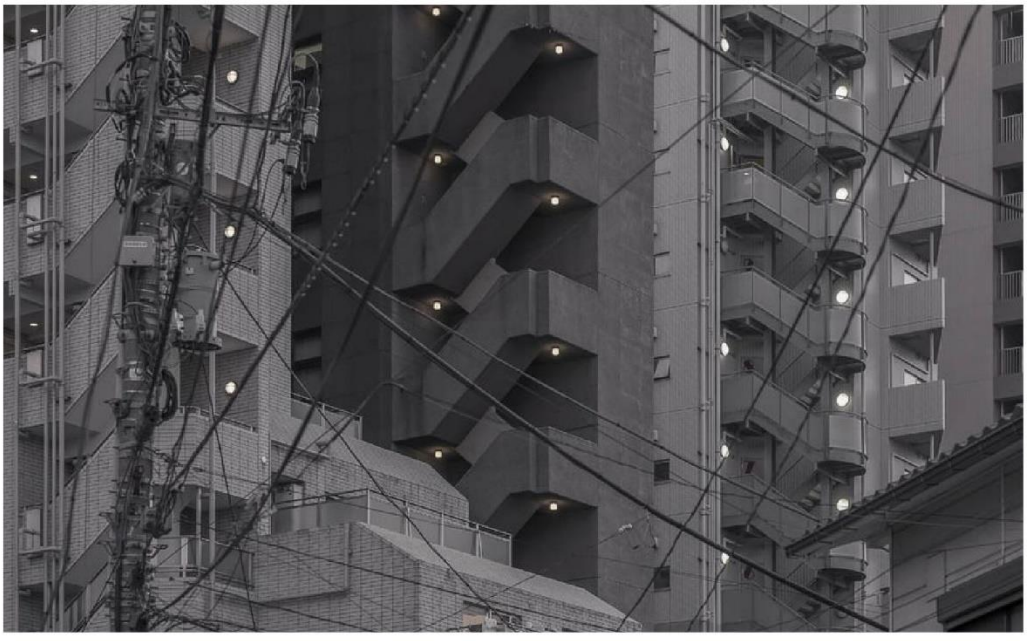

2x Peter Korček: *Bratislava*, 2023

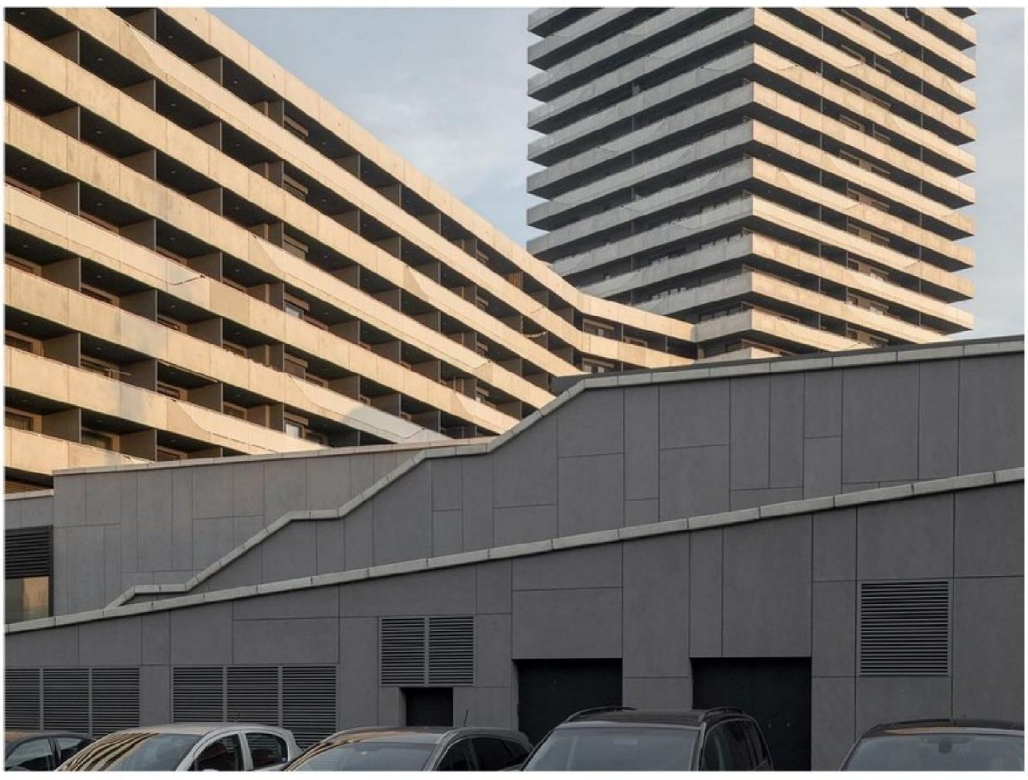

Peter Korček: *Cityscape*, 2022

Tereza Bonaventurová: *Hledání ztraceného prostoru*, 2015
Tereza Bonaventurová: *Urban Hell*, 2015

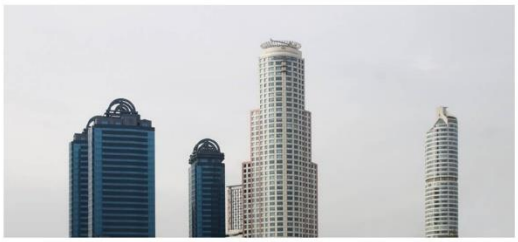

Olja Triaška Stefanovič: *New Bratislava*, 2017

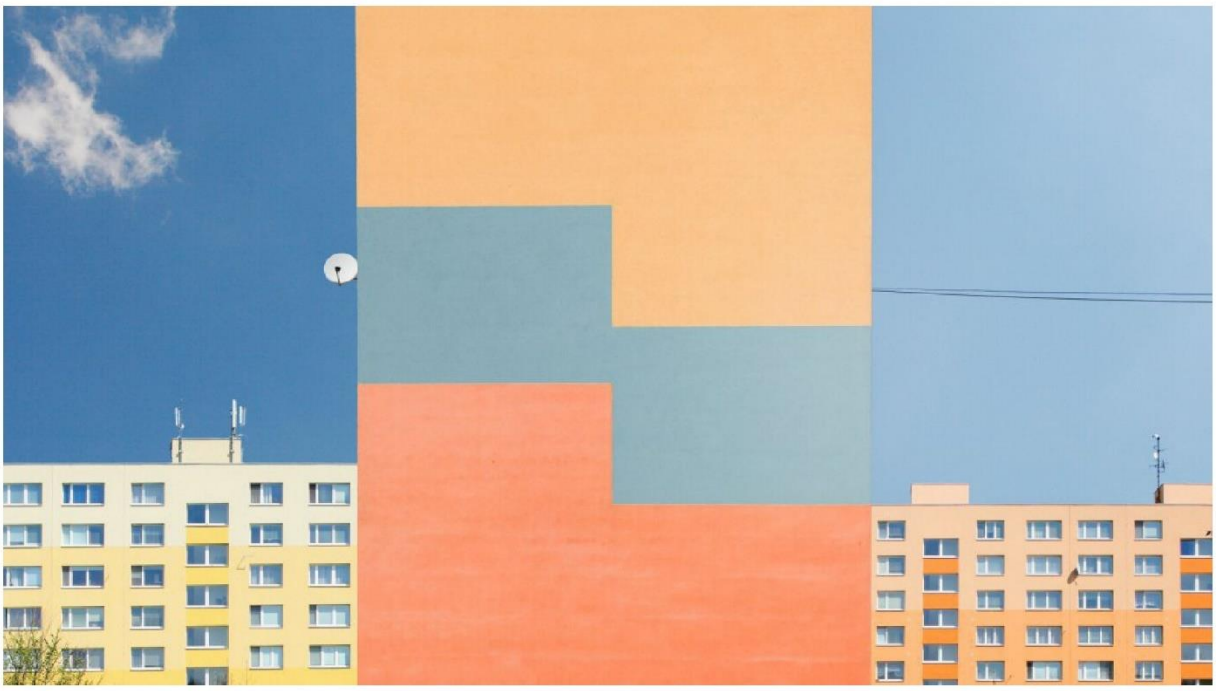

Robin Závodný: *Urbánní krajiny*, 2012

2x Maroš Krivý: *New Coat of Paint*, 2010–2011

Praha Panoramatická: *Z radničních schodů*, 2021

Branislav Štěpánek: *Finding Julia*, 2011–2012

4x Lenka Pužmanová: *Baarovka*, 2004–2008

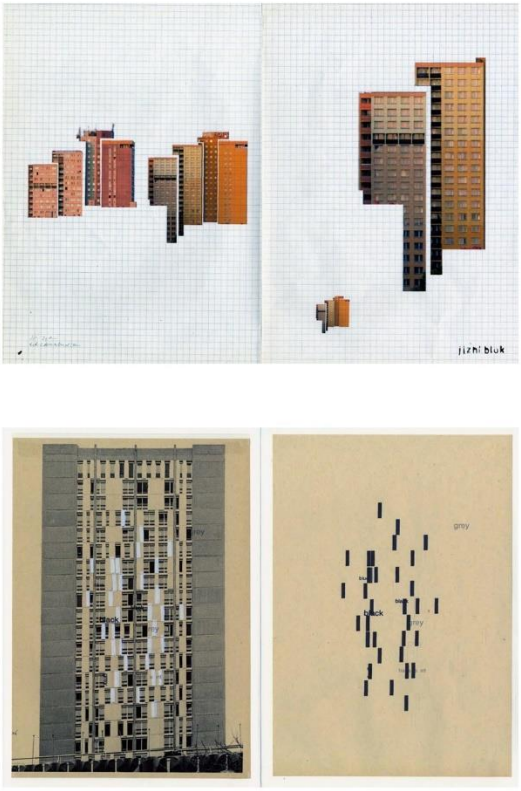

2x Viktor Kopasz: *City.zen*, 2010–2012

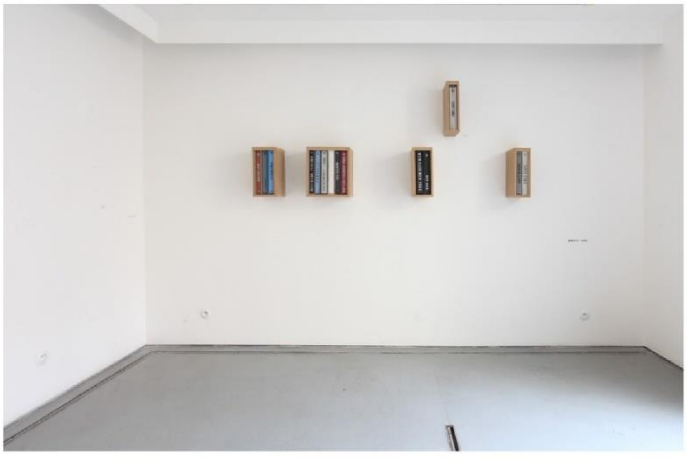

Viktor Kopasz: *City.zen*, pohled do výstavy v Ateliéru Josefa Sudka, 2012

Andrea Krymláková: *Sídlištní muchláž*, 2022

3. ROLE MĚŘÍTKA

V minulé kapitole jsme město a jeho strukturu uchopili ve smyslu topologického celku – urbánní krajiny se zřetelnými charakteristickými rysy. Soudobá sídla jsou však především komplikovanou skladbou, jejíž výsledný dojem utváří jednotlivé prvky, objekty či fragmenty, z nichž jsou složena. Následující část práce se pokusí proniknout až do samého jádra urbánní struktury a objasní, jak město funguje v bližším měřítku.

The Image of the City je názvem knihy amerického teoretika a urbanisty Kevina Lynche, v níž se podobně jako Norberg-Schulz v případě *Genia loci* autor zamýšlí nad působením města na své obyvatele. Lynch se v úvaze o hledání charakteru urbanity svému kolegovi zdánlivě přibližuje ustanovením termínu *image*, jenž však definuje odlišně, co by „obraz, který vzniká v naší mysli po bezprostřední zkušenosti s městským prostředím". (Lynch, 2004) Na utváření *image* se pak významně podílí urbánní skladba, kterou podle Lynche určuje pět základních prvků: *cesty, okraje, oblasti, uzly* a *významné body*, tedy fragmenty vymezující pohyb a orientaci napříč sídelní strukturou. (Lynch, 2004) Obdobně pochopit městskou krajinu nutně znamená zapomenout na rozsáhlá panoramata či snad ortofoto mapy, jež často plní roli průvodce, a naopak pokusit se s prostředím konfrontovat v bližším měřítku z pozice chodce terénu neznalého. Tato perspektiva nám totiž dokáže vyjevit jedinečnou rozmanitost skrývající se v detailu každého města.

> *Naše vnímání města není kontinuální, spíše je jen částečné a zlomkovité a prolíná se i s jinými zájmy.* (Kevin Lynch, 2004)

> *Obraz města rozšiřuje představy o světě, ve kterém žijeme.* (Kevin Lynch, 2004)

Motiv městského zátiší se na fotografické scéně těší vysoké míře pozornosti po řadu let. Ať nahlédneme do historie tuzemské či zahraniční, oko fotografovo jako by snad ke hledání uličních detailů bylo přirozeně uzpůsobeno. Přesto však (nebo možná právě proto) pracují jednotliví tvůrci s nalezenými zátišími diametrálně odlišně. Jasnější obrys můžeme dát v rámci současné fotografie trojici směrů, jež se, jak tomu obvykle bývá, vzájemně překrývají. V prvém příkladě jde o přetrvávající vliv avantgardních směrů (*nová věcnost, kubismus, konstruktivismus* či *abstrakce* formované hnutím De Stijl či školou Bauhausu), který lze konkretizovat například v díle Jaromíra Funkeho či Eugena Wiškovského. O řád hlouběji se pak dostává proud *vizualismu* [8], jenž sice z avantgardního vidění formálně vychází, avšak s materií města komunikuje na metafyzické úrovni, což jej od čisté abstrakce odlišuje. V druhém sledu půjde o práce konceptuální, kdy autoři často též střídají fotografii s dalšími médii,

[8] Ukotvení termínu v kontextu teorie fotografie přiblížil ve stati *Vizualismus a jeho pojetí fotografie jako fotografie* Tomáš Pospěch. (Pospěch, 2012)

zejména instalací či performancí. Za třetí vliv by se dalo označit vizuální estetiku populární zvláště u mladé generace fotografů, již Martina Grmolenská v úvodním článku tématu *Ani brvou* FOTO 45 přirovnává k pojmu *deadpan* užívanému primárně v kontextu kinematografie. (Grmolenská, 2023) Ve spojitosti s dílem nejmladších tvůrců je též třeba zmínit účinek sociálních sítí (aktuálně Instagramu či v posledních letech spíše upadajícího Tumblru), jež autorům slouží coby nová platforma prezentace, vzájemného sdílení, ale i ovlivňování se.

> *Jak se dá vlastně* deadpan *v obraze vyjádřit slovy? Je všední až nenápadný, monotónní, prozaický, bez snahy zaujmout, navýsost každodenní až banální, nejobyčejněji obvyklý, fádnost z něj jen tryská, na první pohled je naprosto bez emocí, dalo by se říci až vyprázdněný a bezobsažný. Nejobyčejnější realitu divákovi zprostředkovává skelný pohled skleněného oka. Jsou to zátiší či lidé, kolem kterých bychom zpravidla prošli, aniž bychom jejich existenci vůbec zaznamenali. (...) Ale přes to všechno* deadpan *obrazy vyvolávají ty nejhlubší emoce a nutí nás tou pomyslnou brvou hnout.* (Martina Grmolenská, 2023)

Výčet příkladů této kapitoly započnu pracemi autorů starší generace. Těžiště fotografického díla těchto tvůrců sice leží v minulém století, nicméně většina z nich jej dodnes rozšiřuje či se dokonce vydává novými cestami v rámci barevné a digitální fotografie. Práce pětice níže zmíněných lze programově řadit k tendencím *vizualismu*, v nichž se frekventovaně objevuje otázka vrženosti v městském prostoru. Tento proud fotografie jsem se rozhodla zvýraznit, jelikož se v něm zhmotňují dříve nastíněné teorie o identifikaci v mezích urbánního prostředí.

„ Jak vysvětlit, že může být tak dlouho aktuální autor, který odolává všem aktualizacím: velkoformátovým kamerám i velkým zvětšeninám, barevné a digitální fotografii, ba i konceptualizaci umění atd.?" ptá se kurátor Antonín Dufek v úvodníku výstavy *Tvarosloví každodennosti* **Miroslava Machotky** (1946) proběhlé ve Fotograf Gallery v roce 2010. (Dufek, 2010) O třináct let později pronáší Petr Vaňous na výstavě *Konstelace* téhož autora v Ateliéru Josefa Sudka slova o významu městského prostředí v Machotkově tvorbě: „ Městský organismus je plný překvapujících zákoutí a časových zapouzdření, v nichž se potměšile odráží odvrácená tvář parciálních jevů. Ta tvář, která promlouvá o vřazení lidského vědomí do časoprostorových souřadnic, jimž dává otisk lidského pohledu smysl a význam." (Vaňous, 2023) Dílo amatéra samouka Machotky je na fotografické scéně skutečně jedinečným zjevem, kdy je význam městských fragmentů uchopen elegantní výtvarnou cestou.

Náznaky obdobné práce s prostorem můžeme hledat v pracích dalších autorů. Barevně ztvárněné imaginativní soubory *Insignificant Elements* a *Signs*

zakládajícího člena skupiny Bratrstvo, historika umění a fotografa **Romana A. Muselíka** (1965), chytají nalezené objekty do spleti volných až minimalistických kompozic. **Jaroslav Beneš** (1946), autor, ač v současnosti užívající digitální barvu, známý především velkoformátovými černobílými zátišími hry světel a stínů mezi fasádami domů, taktéž své architektonické výjevy zasazuje do kontextu urbánního prostoru. Ve svých dvojexpozicích vytrhujících diváka z reality viděného pokračuje v kulisách měst dnes také teoretik fotografie, pedagog a fotograf **Josef Moucha** (1956). Prostřednictvím díla fotografa a teoretika **Štěpána Grygara** (1955) se od metafyziky můžeme překlenout ke konceptuální fotografii a aranžovaným zátiším. Ze současné tvorby autora zmiňme například výstavu *In Life*, která proběhla ve Stredoeuropském domu fotografie v roce 2022 a v níž společně se slovenskou fotografkou Barborou Bačovou představili své obrazové zápisky z cest. Ještě trochu jinak uchopenou formu abstrakce můžeme vnímat v graficky pojatých geometrických až konstruktivistických kolážích umělce **Michala Škody** (1962). Velkoformátová instalace autora s titulem *Struktury města* uvedená v rámci fotografického festivalu Funkeho Kolín[9] a sestavená z desítek snímků fragmentů parafrázuje urbánní strukturu jedinečným způsobem. Podobně o necelou dekádu později v abstrahování městských motivů pokračuje na výstavě *Mimo plán* konané v ostravském Antikváriátu a klubu Fiducia v dialogu s fotografiemi kurátorky, pedagožky a fotografky **Jolany Havelkové** (1966).

> *Aj keď sa jedná o prevažne fotografie z ciest, nekomunikujú s nami prostredníctvom cestovateľskej dokumentárnej fotografie. Skôr k nám preniká výrazná senzualita jednotlivých momentov, dvoch pohľadov. (...) Oslobodení od „ vážnej fototechniky", na bezprostredné zaznamenanie imaginatívneho čara miestami až performatívneho okamžiku im stačí kompaktný fotoaparát (Grygar) a mobil (Bačová). Pohybujú sa priestorom, odhaľujú jeho paradoxnú štruktúru, a keď v ňom zrazu nájdu nehybné koleso z bicykla bez duše, aj tak v tom momente cítime ono povestné galileiovské „ A predsa sa točí!"* (Veronika Marek Markovičová, 2022)

U etablovaných tvůrců ještě na moment zůstaneme v souvislosti s konceptuální fotografií, potažmo nefotografickými projekty, kdy je městský prostor pojat spíš než hlavní motiv, jako nástroj polemik a zpochybnění samotného média fotografie. V cyklu s názvem *Klasika* se vizuální umělkyně a pedagožka **Alena Kotzmannová** (1974) pokusila pohlédnout na současné město optikou minulosti, když skrze formální experiment napodobovala repertoár a vizualitu meziválečných fotografů. „Zajímalo mě, do jaké míry je možné mechanické oko fotoaparátu přimět nahlížet současnost pohledem jiné historické doby," komentuje své fotografie. Motivy budov se objevují také

[9] Tématem šestého ročníku festivalu pořádaného v roce 2005 bylo Město.

v autorčině sérii *The Wing Just Leaving The Desert*, kdy metodou koláže fotografií a prací s barevnými písky ztvárňuje možnosti paměti média. S výtvarnou interpretací architektury se setkáme v cyklu *4 Corners of the Hilton Hotel* fotografa a pedagoga **Jiřího Thýna** (1977). Intermediální umělec **Jiří Černický** (1966) přináší svým projektem *IFO (fotografický archiv identifikovatelných předmětů)* surreální paralelu, zachycujíc nejrůznější městem letící objekty. *30 minut fotografie* slovenského tvůrce **Jána Mančušky** (1972)[10] projektuje prostřednictvím instalace třech statických videí výseky městských zákoutí. Loňskou retrospektivu *Již brzy* v Národní galerii fotografující umělkyně **Markéty Othové** (1968), v jejímž archivu můžeme reflexi městského prostředí také hledat, zhodnotil publicista Josef Chuchma v recenzi *Co znamená, že se Markéta Othová naučila fotit*. (Chuchma, 2022) Chuchma tímto výrokem naráží na slabinu jádra považovaného dříve v uměleckých kruzích za přednost konceptuálních přístupů pracujících s fotografií, totiž ač záměrné či nevědomé podhodnocení techniky média, a naznačuje možný rozpad či další transformaci tohoto uměleckého odvětví.

> *Fotografii jsem nestudovala, což se mi dlouho jevilo jako výhoda. Neznala jsem některé zákonitosti, které se focení týkají. Formální stránkou jsem se nezabývala. Snažila jsem se, abych vůbec něco zachytila, často jsem špatně exponovala, z negativů jsem pak jen vybrala snímky, na kterých něco bylo. Teď když jsou všechny snímky správně, a navíc jich není na svitku jen třicet šest, vše se komplikuje.* (Markéta Othová, 2022)

Projekt architektky **Kateřiny Pazourkové** (1989) *Život v rezervaci*, jenž zpracovávala jako diplomovou práci na UMPRUM zabývající se širšími kontexty Pražské památkové rezervace, ale zvláště jeho obrazová příloha, jež byla knižně vydána pod titulem *Skrytá místa*, leží úplně na jiném břehu fotografických možností. Publikace sestavená z desítek snímků městských zátiší, jimiž se autorka pokusila pokrýt rozmanitost přehlížených fragmentů zástavby hlavního města, stojí na pomezí průvodce zapomenutými místy pro širokou veřejnost, výzkumného projektu a autorské knihy. Jiným příkladem fotografické publikace může být kniha ***Po městě, jež je mi souzeno*** kolektivu brněnských fotografů (David Židlický, Miroslav Myška, Jiří Víšek, Evžen Sobek, Vojtěch V. Sláma) navazující na dnes už ikonické dílo *Brno* autorů Miloše Budíka, Karla Otty Hrubého a Viléma Reichmanna nejen vizualitou fotografií městské poetiky, nýbrž také odkazem k básníkům moravské metropole.

Druhá část této kapitoly bude zasvěcena ukázkám autorů mladší střední a nejmladší generace, kteří skrze fragmentární a periferní pohledy hledají v prostoru měst nové významy. Jak už jsem několikrát naznačila, hranice žánrů se v současné fotografii smývají. Možná i proto se dnešní mladí tvůrci vymezují spíše pojmem vizuální umělec než fotograf. Mluvit bychom v několika příkla-

[10] Jehož tvorbou se mimo jiné výše zmíněný Thýn velmi inspiruje.

dech mohli o autorech nového či subjektivního dokumentu, ale nazývat jejich práce čistě dokumentárními i vzhledem ke kontextu vizuálních směrů výše nastíněných nedává příliš smysl. Na místě je upozornit také na psychologický podtext několika děl, kdy se snímaní městských zátiší stává pro fotografa osobní terapií.

V souboru *REM (Rapid Eye Movements)* předkládá fotograf, grafik a multimediální umělec **Filip Ulver** (1981) fragmenty každodenních událostí. „Řada fotografů dnes opouští od subjektivních forem fragmentární fotografie a snaží se využít možnosti deskriptivní fotografie, jež jsou jí vlastní. Ulverova snaha oživit neformálním způsobem platnost imaginativní fotografie je sympatickým pokusem, autor nechápe fotografii jen jako otisk, ale především jako transcendenci," komentuje sérii Štěpán Grygar. (Grygar k sérii REM) Přesah do emocionální roviny můžeme vnímat v cyklu *Ticho* fotografky **Zuzany Capouškové** (1979), kdy autorka hledá prostřednictvím výtvarně pojatých zátiší v městském prostoru klid. S podobným vnitřním ztišením se setkáme na fotografiích absolventa ITF **Antona Baši** ze souboru *Urban Silence*. Oproti tomu stroze laděné snímky **Jakuba M. Teringy** (1996) subjektivně uchopeného cyklu *Untitled Project About Life* zrcadlí autorovy paralely vlastních emocí strachu, bezmoce či rozzuření nalezené ve veřejném prostoru. Fotograf **Viktor Chomiak** (1995) se v sérii *Accents of Silence* představené v rámci festivalu Prague Photo 2022 zabývá v monochromatických výsecích urbánních detailů psychologickým významem barev.

Dlouhodobý fotografický soubor *Everyday sculptures* fotografky českého původu působící v Oslu **Julie Hrnčířové** (1992) popisuje kurátor výstavy s titulem *To se může jednou hodit...* v Ateliéru Josefa Sudka Ján Gajdušek, co by „záznam syrové poetiky nepravděpodobných situací, nedokonalostí a zdánlivých chyb, které vyvěrají z hlubin města". (Gajdušek, 2023) Uchopení nalezených objektů, které z jednotvárnosti městského prostoru jakýmsi způsobem vybočují, formou obrazové dekompozice je častým rysem soudobých mladých tvůrců. Umělkyně **Ivana Palečková** (1989) v souboru *Public Species*, jenž vyšel pod stejným titulem také knižně, ohmatává realitu měst velmi podobně jako Hrnčířová, předkládajíc se zvědavostí až archeologickou výjevy stop člověka v jím utvářeném prostředí. Sběratelské tendence vycítíme také ve snímcích slovenského fotografa **Adriana Švece** (1982) ze série *Modrý rok*, která mapuje autorovy psychohygienické procházky městem za časů pandemie. S motivem modrých plachet pracuje v dokumentární skice tornádem postiženého městečka *Hrušky* česká autorka **Martina Grmolenská** (1978). Podobně fotograf **Pavel Vrzala** (1980) hledá dekonstruované fragmenty rozestavěných domů v sérii *Staveništní zátiší*. Trochu jinou estetiku představují snímky ze souboru *Heim(at)* **Jany Ilkové** (1978). Čistě černobílé takřka odosobnělé vnímání města umocněné čtvercovým formátem se propisuje celým dílem autorky.

S cílem hledat nové pohledy na město vznikla také platforma a organický putovní výstavní projekt ***Medium Loci*** pod ateliérem Fotografie Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem odkazující slovní hříčkou k pojmu

genius loci, prezentující výsledky výprav a plenérů do českých sídel. Studenti přitom v rámci projektu k materii urbanity přistupují v rovině pocitů a náznaků.

Umělec **Peter Fabo** (1983) hranice fotografie rozšiřuje nejen svými instalacemi, ale také grafickou a malířskou praxí. Fragmenty města přitom rozebírá skutečně až na prvočinitele, jež ztvárňuje výtvarnou abstrakcí. Zatímco v cyklu *Príloha inzerátu* fotografie stále dominuje, pozdější projekty *REVIZE, Space for sale* či *Vo výklenkoch duhy* už přechází do jiných médií. Od dokumentárních poloh se k abstrakci a následnému konci s praktikováním fotografie a začátku praxe teoretické překlenul **Branislav Štěpánek** (1974). (Štěpánek přiznává v rozhovoru pro Dokument magazín) V souboru *Monumenty* autor počítačově vystřihává náhodné komponenty města a umisťuje je v sekvencích do nekonečné bílé plochy. Ilustrativním způsobem tak vyzdvihuje jedinečnost opomíjeného.

3x Miroslav Machotka: *bez názvu*, 2006–2022

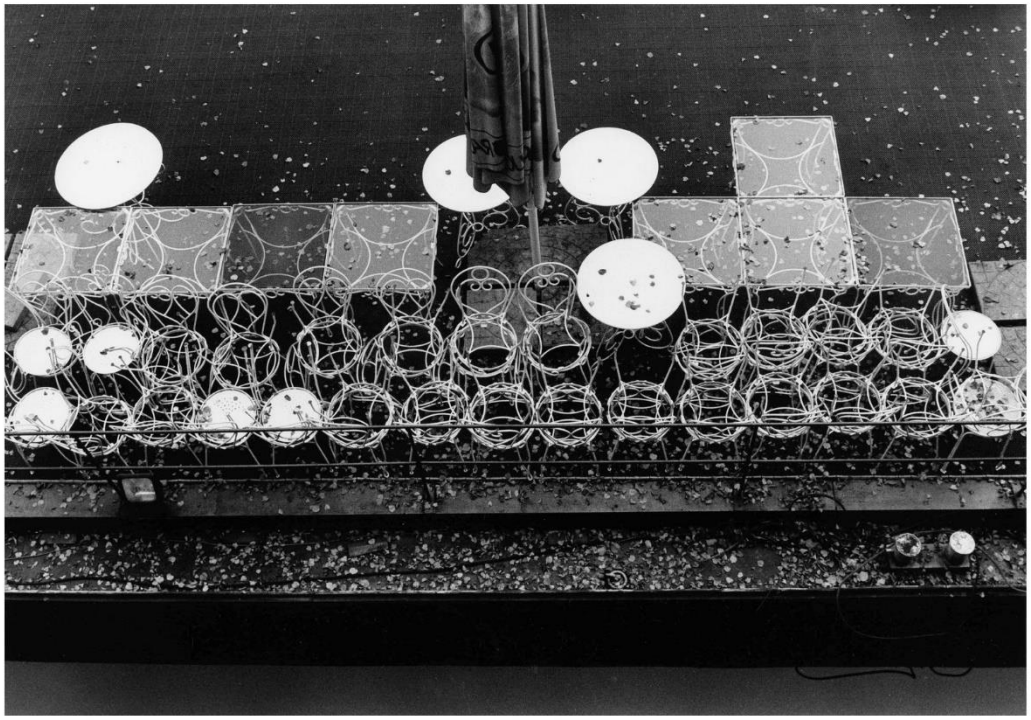

Josef Moucha: *New York – Bratislava*, 2003

2x Roman A. Muselík: *Insignificant Elements / Signs*

Štěpán Grygar: *Berlin,* 2019

Michal Škoda: *Struktury města*, 2005, pohled do výstavy festivalu Funkeho Kolín

Jolana Havelková: *Mimo plán*, 2013

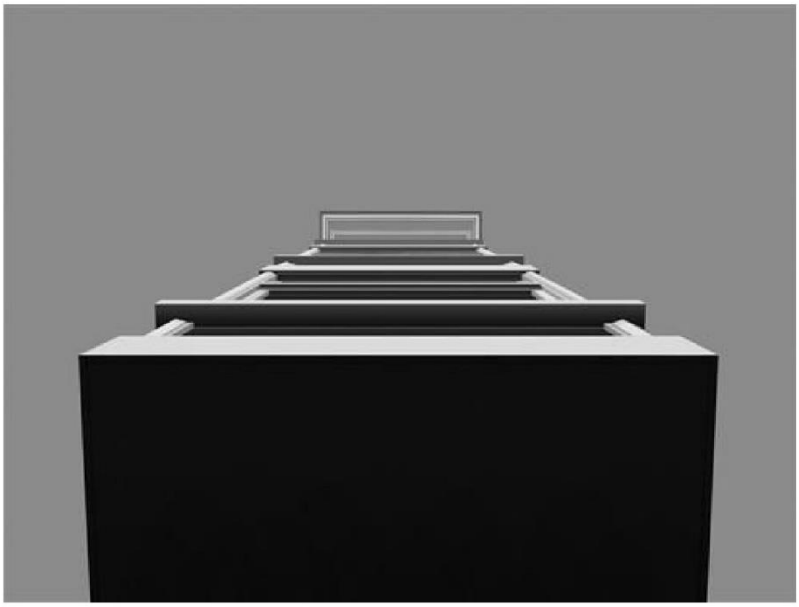

2x Jaroslav Beneš: *L. D.*, 2018–2019

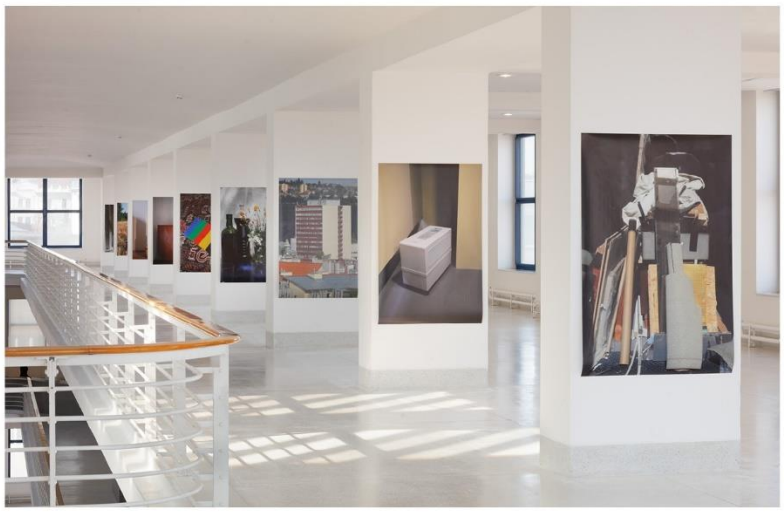

pohled do výstavy *Markéta Othová: Již brzy*, NG, 2022

Alena Kotzmannová: *Klasika*, 2001–2004

Alena Kotzmannová: *The Wing Just Leaving the Dessert*, 2018

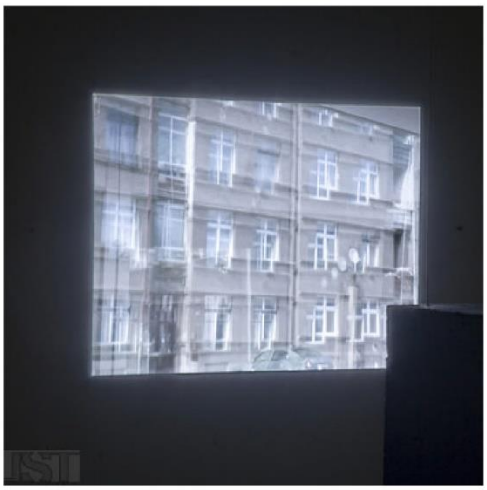

Ján Mančuška: *30 minut fotografie*, 2008

Jiří Černický: *IFO*, 2010–2013

Kateřina Pazourková: *Skrytá místa měst*, 2018, snímek z publikace

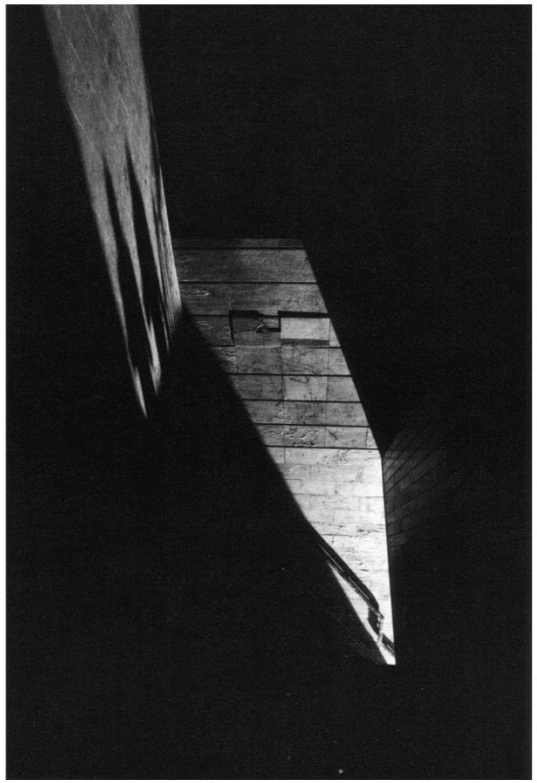

Evžen Sobek: *Po městě, jež je mi souzeno,* 2007

David Židlický: *Po městě, jež je mi souzeno,* 2007

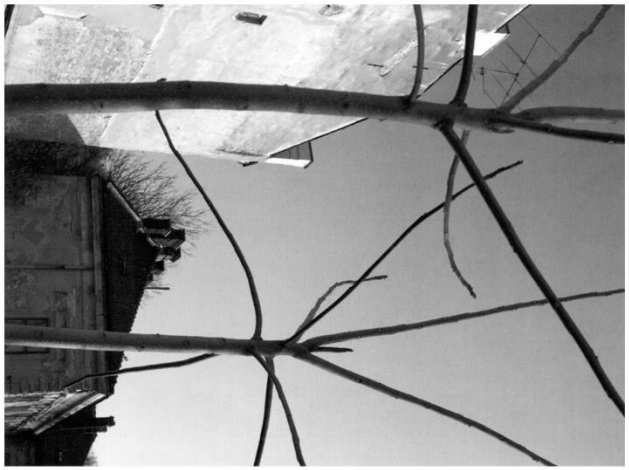

Miroslav Myška: *Po městě, jež je mi souzeno,* 2007

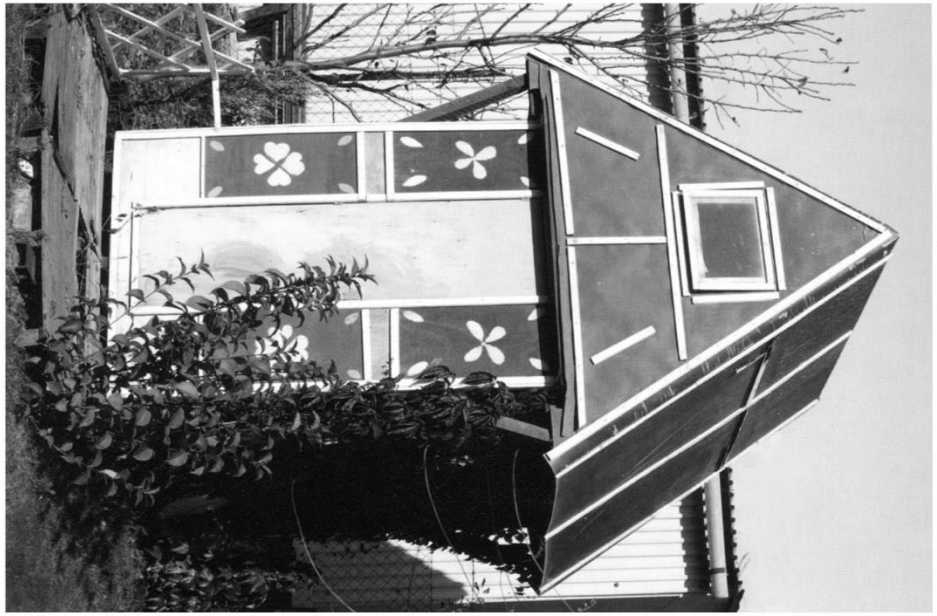

Anton Baša: *Urban Silence*, 2018

Zuzana Capoušková: *Ticho*, 2022

4x Jana Ilková: *Heim(at)* 2020–2021

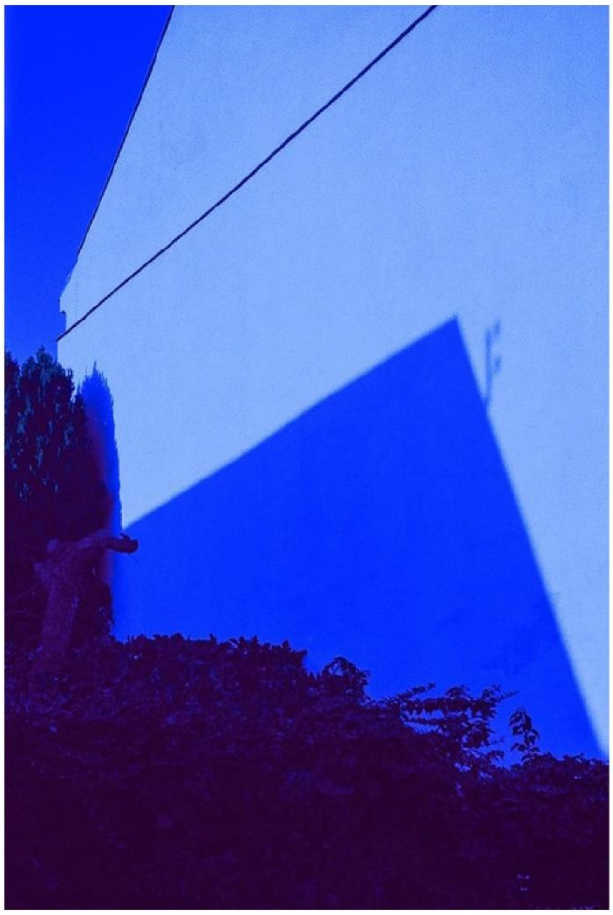

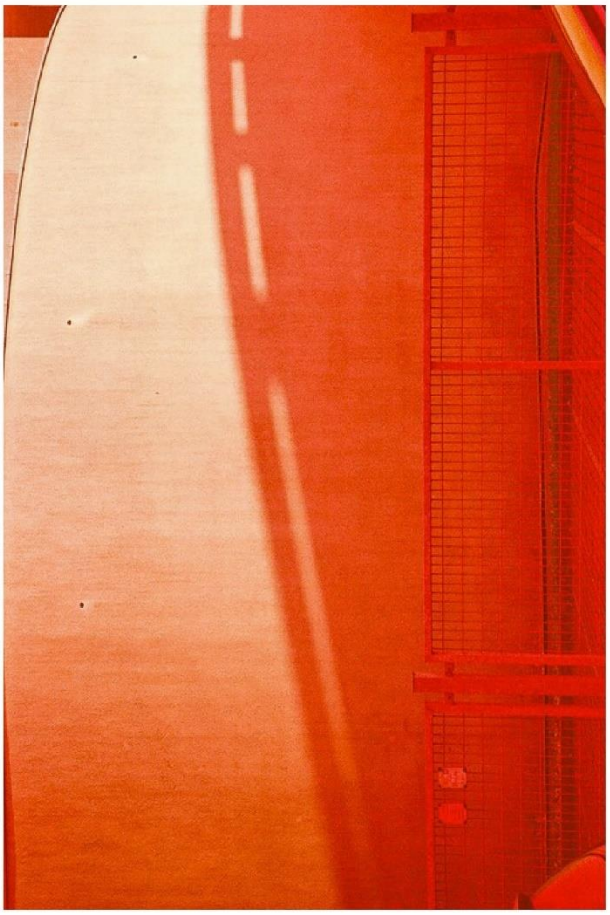

Viktor Chomiak: *Accents of Silence*, 2021

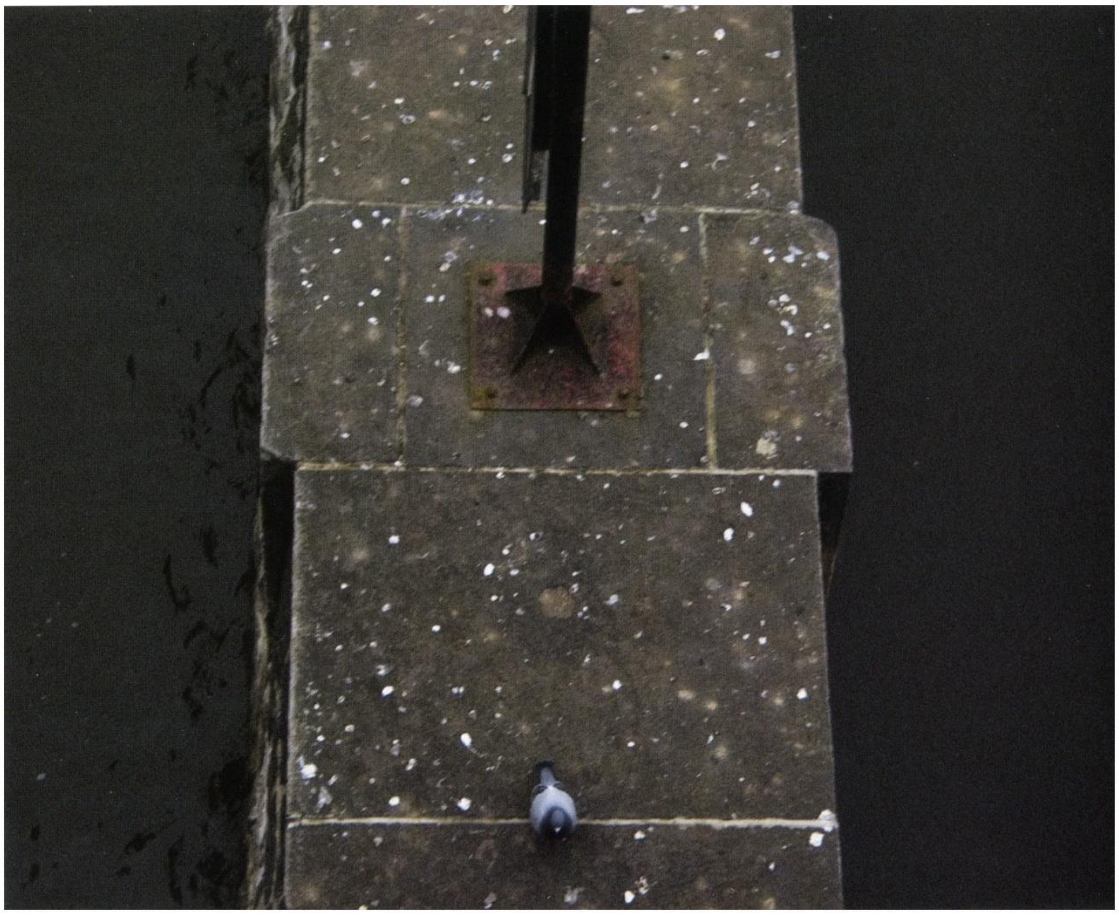

Filip Ulver: *REM (Rapid Eye Movement)*, 2005

Martina Grmolenská: *Hrušky*, 2021

Julie Hrnčířová: *Everyday Sculptures*, od 2018

Adrian Švec: *Modrý rok*, 2020

3x Jakub M. Teringa: *Untitled Project About Life*, 2018

Branislav Štěpánek: *Monumenty*, 2011–2018

Peter Fabo: *Vo výklenkoch duhy*, 2020

4. MĚSTO OBRAZEM SPOLEČNOSTI

Důležitou součástí města, o níž ještě nebyla řeč, je *veřejný prostor*. Ten si v nejjednodušším výkladu můžeme představit jako prostory města, jež jsou volně přístupné všem. Ulice, náměstí, ale také parky, tržnice, kostely a další místa lidem odnepaměti sloužila k setkávání a vzájemné komunikaci. Často se také stávala dějištěm politických událostí a dějinných zvratů. Veřejný prostor proto můžeme považovat nejen za základní kámen měst soudobých i historických, ale zvláště za scénu konfrontace napříč společností.

Urbanisté, ale také sociologové a filozofové věnují v posledním přibližně půlstoletí významu a fungování veřejného prostoru měst nebývalou pozornost. Teoretik Petr Kratochvíl vychází v definici veřejného prostoru mimo jiné z úvah filozofky Hanny Arendt. Ta jej uchopuje ve smyslu projevování se, tedy lidské aktivity jako takové, a vyzdvihuje důležitost přítomnosti plurality perspektiv ve společnosti. (Arendt, 2008) Kratochvíl v této souvislosti vymezuje veřejný prostor otevřenou scénou, „kde může člověk konfrontovat svůj individuální život s druhými a sám sebe vnímat jako součást celku". (Kratochvíl, 2015) Oběma zmíněným je v reflexích veřejného prostoru předobrazem antická *agora* – místo shromažďování a centrum společenského dění starořeckých městských států. „Potenciálně je město samo o sobě mocným symbolem celé společnosti," připomíná i urbanista Kevin Lynch. (Lynch, 2004) Soudobá města jsou svědky nejrůznějších aktivit ve veřejném prostoru od obyčejných sousedských setkání skrz kulturní program po politické protesty[11]. Ulice a náměstí často využíváme jen jako průchozí cesty městem, zároveň nás však mohou k určitým aktivitám přímo vybízet. I to je úkolem městského plánování. Ne nadarmo se totiž říká, že veřejné prostory jsou ukazatelem kvality prostředí dnešních měst.

> *Za onen klíčový a mnohokrát opakovaný moment, považujeme definování veřejného prostoru jako otevřené scény, na níž se v neosobním setkávání mohou konfrontovat rozdílnosti v pohledu na svět a hledat spojitosti, jež nám dovolují tento svět sdílet.* (Petr Kratochvíl, 2015)

Po kapitolách soustředících se na urbánní prostředí jako takové v podobě stavěných krajin či jejich fragmentů se přesuneme k fotografickým pracím, které sledují život ve městě a charakterizují tak nejen jeho obyvatele, ale často i celou společnost. Na řadu se tak dostává dokumentární jádro této práce, potažmo nové podoby dokumentární, reportážní a street fotografie, co by svědectví doby. Nemineme tedy ani výtvarné přístupy, jimiž současní autoři městský život vyobrazují.

[11] Jedním z nejdůležitějších byl americký protest *Occupy Wall Street* následující vznikem stejnojmenného hnutí.

Téma otevřeme zlehka, knihou urbanisty a teoretika Osamu Okamury ***Město pro každého***, na níž spolupracoval s výtvarníky Davidem Böhmem, Jiřím Frantou a Pavlem Horákem. Tato publikace totiž není obyčejnou odbornou statí, ale snaží se přiblížit složitou problematiku současných měst a jejich veřejných prostorů širší veřejnosti, a to pomocí fotografií velkých papírových modelů, kteří autoři za tímto účelem sestavili a nafotografovali. Zajímavým způsobem pojatá výtvarná ilustrace knihy se tak stává skvělým nástrojem, jak vysvětlit transformaci současných měst pod vlivem přetížené dopravy, *gentrifikace* či *privatizace*. Projekt ***Pozitivní obraz*** absolventa Fakulty umění a architektury v Liberci Lukáše Bartoně je další zajímavou platformou, která si klade za cíl motivovat občany vyjít do ulic a radovat se ze svého města. Přičemž fotografiemi aktivit ve veřejném prostoru může do projektu přispět každý.

Autorem, jímž bych ráda započala výčet čistě fotografických postojů, je **David Gaberle** (1989). Gaberle vstoupil na českou scénu autorským debutem *Metropolight*, cyklem street fotografií z prostředí evropských metropolí, jenž byl publikován také knižně. Důležitý přesah autorova přístupu, jejž nadále praktikuje při fotografování v ulicích Prahy, vnímám v práci s tvary a barevností, kterou bychom mohli přirovnat k novodobé formě *gestaltismu*. Tu fotograf rozvíjí úvahami nad významovou pozicí kolemjdoucích před aparátem. Gaberle, studovaný antropolog, sám také přiznává, že fotografie pro něj byla v minulosti významným prostředkem vlastní psychoterapie. (Gaberle pro Artzónu, 2021)

> *Co jsem teď nedávno víc zaregistroval, je kultura, která okolo foťáků panuje. Fotoaparát je brán jako zbraň a fotograf má právo mířit na lidi a střílet jim s tím do obličeje. (...) Já bych rád foťák vnímal nejen jako věc, která prostupuje do prostoru, ale také jej přijímá, protože světlo jde vždycky do foťáku, a ne z něj.* (David Gaberle, 2022)

Výtvarně originálními můžeme nazvat pozdní práce z prostředí měst zavedených autorů **Vladimíra Birguse** (1954) či **Václava Podestáta** (1960), kterým změna média z černobílé klasiky na barvu nečinila na přelomu tisíciletí žádný problém. Kontrastní tonalita společně s působivými kompozicemi vyniká ve fotografiích městských výjevů jednoho z nejdůležitějších českých teoretiků, kurátorů a pedagogů fotografie profesora Birguse. Podestát na tento pohled navazuje například cyklem *Privátní příběhy*.

V ulicích města se pohybuje také několikanásobný držitel cen Czech Press Photo fotožurnalista **Roman Vondrouš** (1975). Ač znám především snímky pardubických dostihových závodů, se v souboru *Fragmenty metropole*, oceněném v roce 2010 *Grantem hlavního města Prahy*, věnuje výsekům každodenního dění ve veřejných prostorech. Během covidové pandemie tento svůj soubor autor rozšířil o fragmenty Prahy vylidněné. Taktéž fotograf **Tomáš Vocelka** (1965), držitel stejného grantu, ale také Sony World Photography

Award, sleduje v minimalisticky laděných obrazech člověka v prostředí měst. *Grantem hlavního města Prahy* je v rámci soutěže CPP každoročně oceněn autor systematicky se věnující tématům s velkoměstem spjatými. V minulosti jej získali například fotografové Jan Ságl, Jaroslav Kučera, Jana Hunterová či Karel Cudlín. Grant má autory motivovat, aby v tvůrčí činnosti a současně propagaci města pokračovali.

Rovinu fotožurnalismu překročil ve svých esejích pro server Seznam zprávy fotograf **Vojtěch Veškrna** (1988). Absolvent ateliéru zlínské reklamní fotografie, který studia dokončil na FAMU, v minulosti pracoval pro kolektiv Sputnik Photos a po boku Rafala Milacha si osvojil mnohé nové postupy i specifickou vizualitu hojně užívající zábleskových technologií. (Veškrna, 2020) Server s ním však spolupráci rozvázal, utvrzujíc tak neochotu tuzemských sdělovacích médií posunout se ve svých obrazových výpovědích dál. Jinak je tomu však v případě odborných institucí, které jsou novým přístupům otevřenější. Spolupráci Veškrny s CAMP na povídkové sérii *Zdivočelá Praha* ještě v této práci zmíníme. Podobně pro platformu o ludoch a mestách CTZN vytváří fotoeseje slovenský fotograf **Matej Hakár** (1982). Příklon k dokumentární rovině v pracích obou autorů je více než jasným.

> *Médiím by moc slušelo, kdyby se mezi sebou odlišovala vizuálním konzistentním stylem – nejde jen o fotografii, ale například i o nápaditou grafiku. V tomto ohledu jsou z mého pohledu česká média bohužel zoufale šedá.*
> (Vojtěch Veškrna, 2021)

Fotografu **Milanu Jarošovi** (1979), mimo jiné studentovi Viktora Koláře, dává velkou tvůrčí svobodu zázemí týdeníku Respekt. Ve volné tvorbě se vedle novinářské práce věnuje také dlouhodobému dokumentárnímu projektu *Bohemian Rhapsody*, v němž již přes dvacet let zachycuje skrze významné události i banální situace často v kulisách měst současné Česko. Fenoménu češství se v souborech *Bezúčelná procházka, Majitelé hradů, Šumperák, Taken Off nebo Češství* věnuje i teoretik, kurátor, nakladatel a fotograf **Tomáš Pospěch** (1974), přičemž v několika zmíněných projektech dominují maloměstské výjevy. Od reportážní fotografie se tak postupně přesouváme k formám nového dokumentu.

> *Spousta lidí na to reagovala, že je projekt příliš zahleděný do minulosti nebo do prostředí vesnice. Ale třeba když se podíváme tady po pražské Letné, tak vidíme, že ulice, auta, hřiště, vše je vizuálně zglobalizované evropanství. Mně se to líbí, rád v tom žiji, ale něco autenticky českého se z toho špatně vykřesává.* (Tomáš Pospěch, 2020)

„Dočasná řešení napříč časem a prostorem," tak charakterizuje dokumentární fotograf **Martin Kollár** (1971) svou sérii *Provisional Arrangement*. (Kollár

k anotaci souboru) Provizorní uspořádání, jež napříč veřejným prostorem hledá, odkazují k dočasnosti v životech generace vyrůstající v komunistickém Československu. Podobně vizuálně působivé motivy najdeme i v Kollárově souboru *Field Trip*, který se v rámci projektu *This Place* kolektivu mezinárodních fotografů zabývá vztahy Izraele a Palestiny. V cyklu *TV Anchors* autor, dalo by se říct, paroduje živé televizní přenosy, když zachycuje reportéry v bizarních městských scenériích.

Realitu stereotypní každodennosti narušuje snímky z cyklu *Daily Surreal* fotograf a šéfredaktor časopisu FOTO **Tomáš Hliva** (1980). Groteskními výjevy charakterizuje český národ v souboru *Absurdistán – domov můj* také autor **Libor Fojtík** (1977). Dokumentární série *Ecce Homo* fotografa **Evžena Sobka** (1967), jímž autor navázal na cyklus *Romové ve městě*, se věnuje obecnějšímu tématu lidskosti. Obdobně hledá nezvyklé situace ve veřejném prostoru slovenský fotograf **Boris Németh** (1979) v projektu *Homeland*. Definovat společné znaky evropské komunity se v sérii *HOMO urban* sestavené z mixu městských záběrů pokusil fotograf a pedagog **Imrich Veber** (1987). Cyklem *Nothing Is Like It Seems To Be* v lince významů urbánního prostředí setrvává. Na seznam autorů vrstvících v rámci dokumentárních sérií bizardnost, absurditu a surreálnost obrazů dnešní společnosti bychom mohli přidat také **Marka Jančúcha** (1983) s cyklem *Jádro Európy*, *Slovensko* **Jozefa Sedláka** (1958) či **Jána Viazničku** (1983) a *Transformations of Slovakia.*

Výtvarná linka fotografie se však v subjektivních polohách nového dokumentu dostává taktéž ke slovu. Soubor *Hledání velké nádhery* fotografky a grafičky **Evy Bystrianské** (1972) vyniká nejen specifickou barevností, hlavně však až nadpozemskou atmosférou. Pohled autorky vnímám jako určitý návod, jak v bezbřehé banalitě města hledat krásu okamžiku. Fotografická publikace ***Během chůze Brnem*** autorů Pavla Šešulky (1945) a Petra Daniela (1954) kombinuje s nadsázkou snímky městských všedností s básněmi pouličního umělce Tima, s jehož poetickou formou sprejerství se můžete v ulicích Brna fyzicky setkávat.

Do opozice vůči výše uvedeným vizuálním projektům lze postavit fotografii následující tradici klasického přímého převážně černobílého dokumentu, tedy v našem prostředí zvláště práce autorů skupiny **400 ASA** (Karel Cudlín, Jan Dobrovský, Alžběta Jungrová, Antonín Kratochvíl, Jan Mihaliček, Tomki Němec a Martin Wágner) či Jiřího Turka, Daniela Šperla a dalších. Také jejich dílo zrcadlí městský život, potažmo společnost.

Dvě výstavy proběhlé v uplynulých letech v pražské Galerii VI PER jsou příkladem uměleckého výzkumu zaměřeného na fenomény stavěného prostředí, jenž také využívá fotografie jako prostředku vyjádření. Projekt ***Místo monumentu*** kurátorky Anežky Bartlové a expozice ***Sporná místa paměti*** kolektivu autorů přinesly úvahy nad proměnlivou rolí památníků nejen v kontextu současných měst, nýbrž politických proměn. Součástí obou výstav přitom byla také vizuální díla českých a zahraničních tvůrců.

Performativní potažmo konceptuální fotografií můžeme nazvat projekt ***Replaced-Brno-2006***, v rámci něhož umělkyně Barbora Klímová zopakovala pět performancí pěti československých tvůrců sedmdesátých a osmdesátých let. Autorka touto konfrontací naznačuje nejen transformaci veřejného prostoru, která se mezitím udála, ale také společenskou proměnu, v jejímž kontextu vyznívají uvedené performance zcela jinak. Odlehčeně pak působí projekt ***Daily Portrait Brno—Bratislava—Budapest—Vienna***, netradiční obrazový průvodce a „návod na život" v regionu bývalého Rakouska-Uherska autora Martina Gabriela Pavla. Několikasvazková série autorských publikací pracuje s žánrem aktu, který propojuje s krajinnou fotografií urbánních míst. Umělkyně **Sylva Francová** (1973) přenáší čas a pohyb do fotografie prostřednictvím dlouhých expozic v cyklu *Time In Town*. Ve snímcích uliční krajiny velkoměst tak divákovi doslova přehrává šum velkoměsta. Letenská venkovní Galerie Artwall je taktéž místem konfrontací. Jednou z prvních výstav, která se zde odehrála a kvůli níž byla galerie málem nadobro uzavřena, byla série velkoformátových bannerů umělecké skupiny **Guma Guar** *Kolektivní identita*. Projekt reagoval na reklamní kampaň Magistrátu hlavního města Prahy, která podporovala uspořádání Olympijských her v hlavním městě, kdy k fotografiím jednotlivých zainteresovaných podnikatelů byl přidán slogan olympijské kampaně *Všichni jsme v národním týmu*. Podobnou kritickou reflexi přinesl fotografický cyklus *Paměť města* uvedený tamtéž, v němž žurnalistka Apolena Rychlíková a umělec **Vladimír Turner** (1986) v rámci širšího projektu poukázali na problematiku novodobých proměn Prahy skrze snímky klíčů a klíčenek jejích občanů.

Kapitolu ukončím návratem k čistě fotografickým pracím prostřednictvím několika příkladů v uplynulých letech proběhlých plenérů, jejichž úkolem bylo motivovat autory v pohledu na tematiku prostředí města a jeho veřejných prostorů novýma očima. Z iniciativy studentů ITF (Tomáš Krásenský, Martina Novozámská, Jana Štěpánová, Josef Švic a Jan Vaca) byl v roce 2001 zahájen roční projekt ***Ústí nad Labem – život na soutoku dvou řek***, jehož výsledky vyšly také knižně. Jiné fotografické workshopy se pod vedením Tomáše Pospěcha odehrávaly po dobu desíti let v Mikulově. Prošla jimi řada autorů, jejichž práce byly představeny v souhrnné publikaci ***Mikulov. Fotografická dílna 2009–2018***. V pořádání mikulovských dílen v současnosti pokračují studenti zlínského Ateliéru reklamní fotografie UTB.

ilustrace z knihy *Město pro každého*, 2020

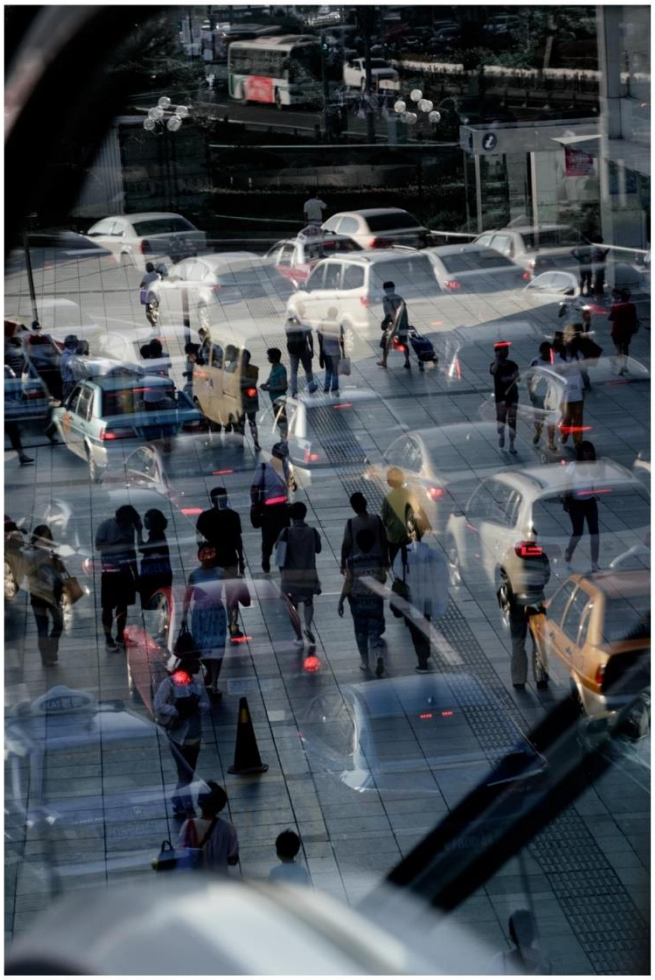

3x David Gaberle: *Metropolight*, 2017

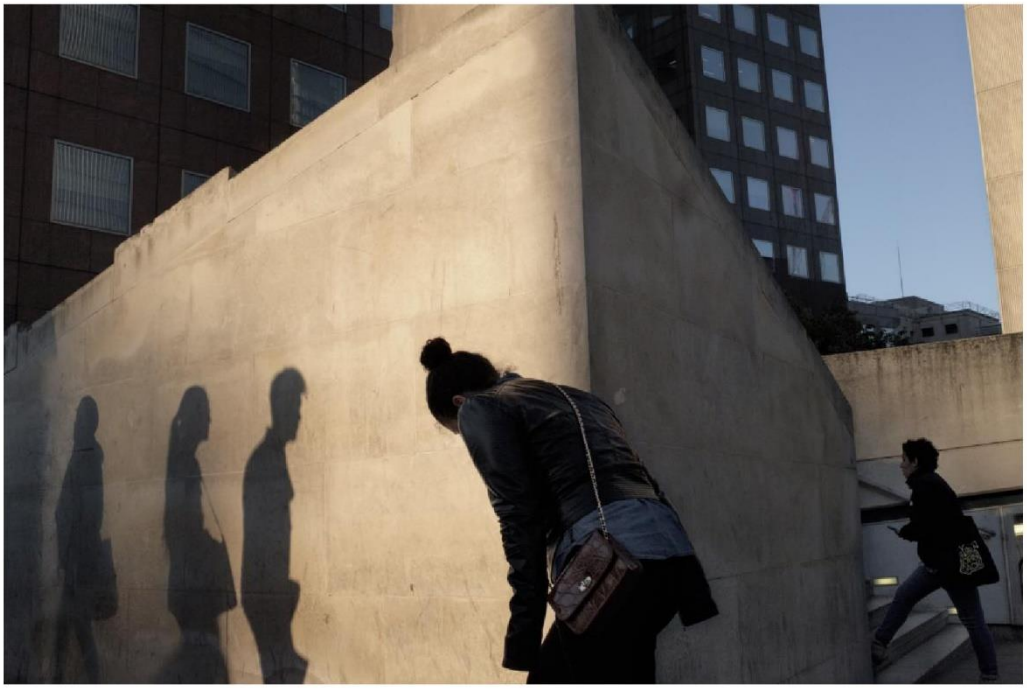

Vladimír Birgus: *Moskva*, 2000

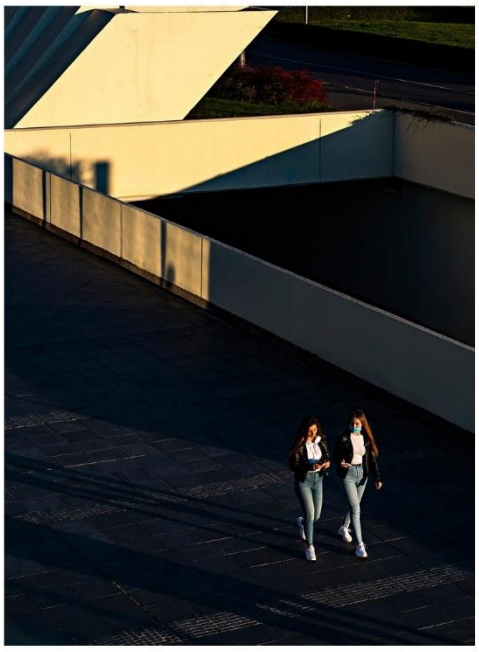

Roman Vondrouš:
Fragmenty metropole, 2021

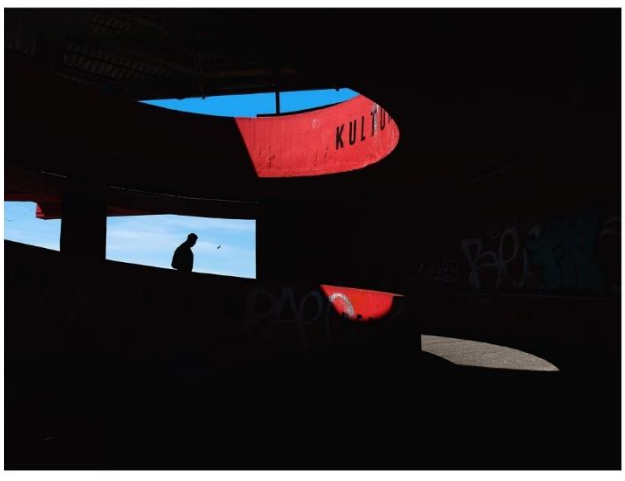

Tomáš Vocelka: *Labyrinty doby*, 2018–2020

Vojtěch Veškrna: z fotoeseje pro Seznam Zprávy, 2020

3x Martin Kollár: *Provisional Arrangement*, 2016

Martin Kollár: *TV Anchors*

Tomáš Hliva: *Daily Surreal*, 2016

Libor Fojtík: *Absurdistán – domov můj*, 2009–2010

Tomáš Pospěch: *Majitelé hradů*, 2004

Marek Jančúch: *Jádro Európy*, 2017

Ján Viazníčka: *Transformations of Slovakia*, 2012

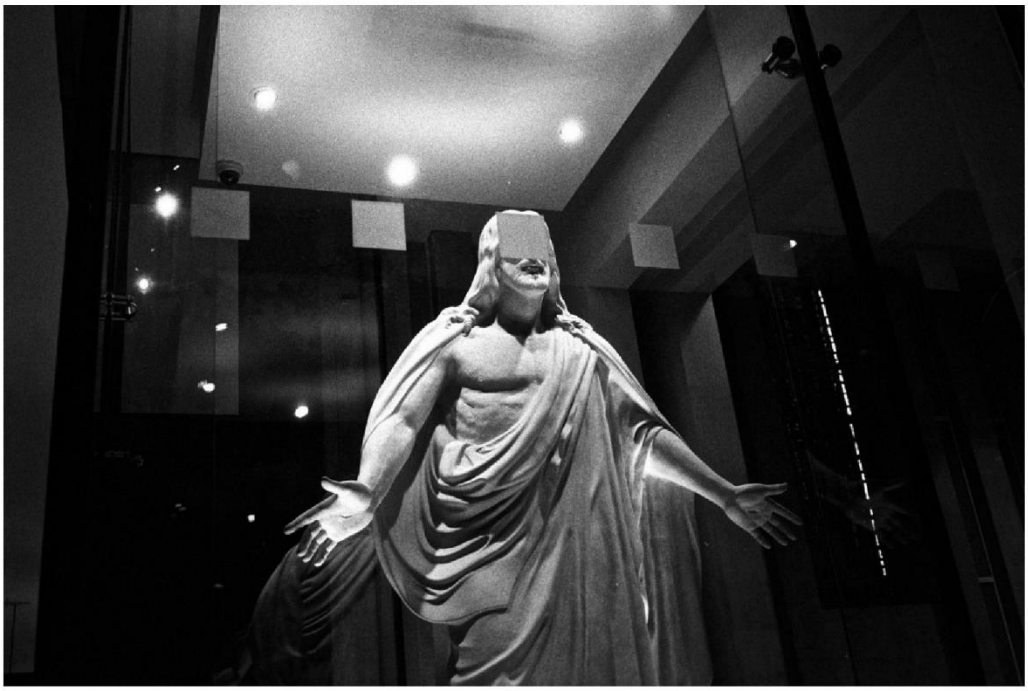

Imrich Veber: *Homo Urban*, 2013

Evžen Sobek: *Ecce Homo*, 2000–2003

Pavel Šešulka a TIMO: *Během chůze Brnem*, 2010

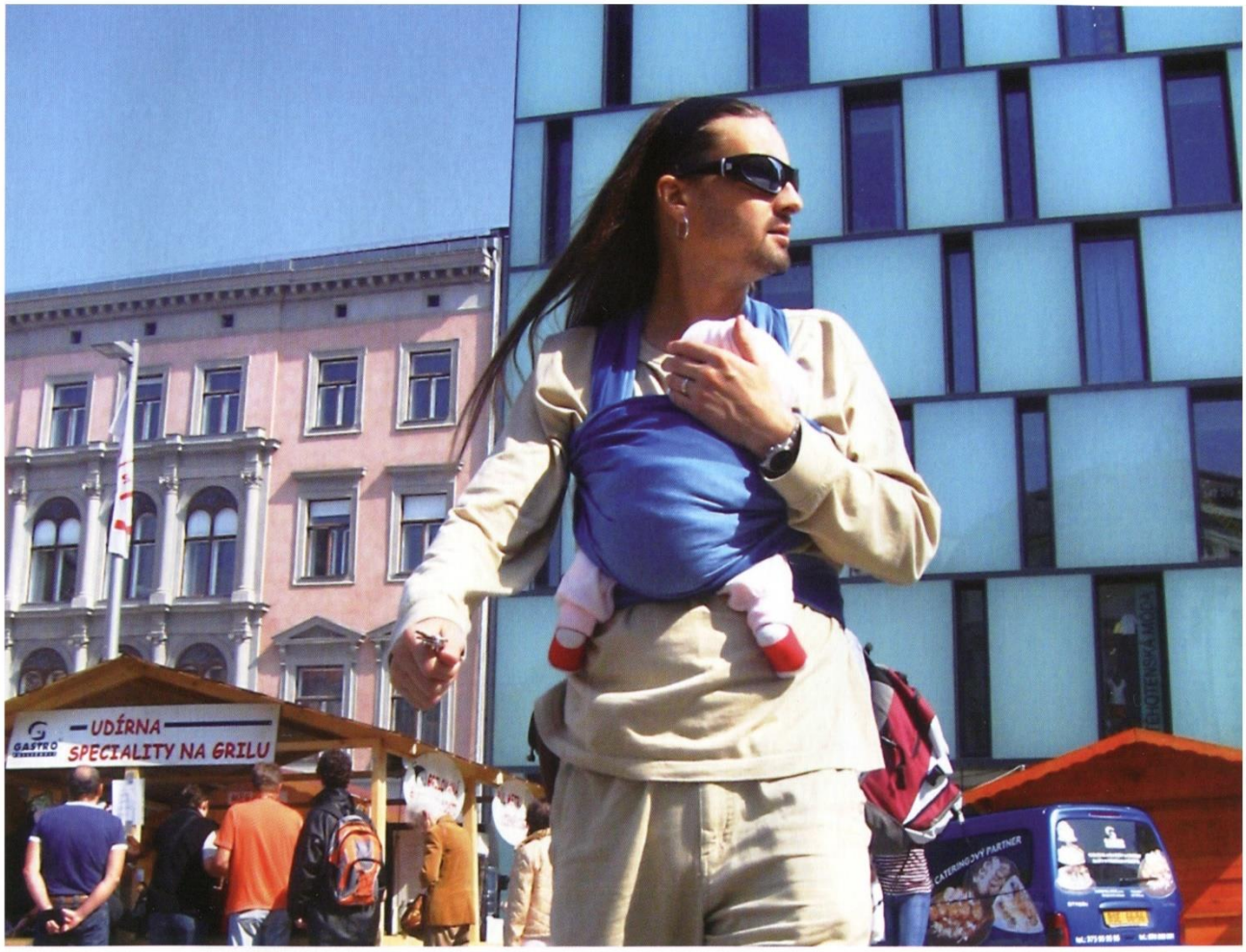

ZANECHÁVÁM STOPU
KOLEM SEBE KOPU

Boris Németh: *Homeland*, 2016

Sylva Francová: *Time In Town*, 2002–2003

Eva Bystrianská: *Hledání Velké nádhery*, 2019

Martin G. Pavel: *Daily Portrait Brno – Bratislava – Budapest – Vienna*, 2020

pohled do výstavy *Sporná místa paměti*,
Galerie VI PER, 2022

Apolena Rychlíková, Vladimír Turner:
Paměť města, Galerie Artwall, 2020

Guma Guar: *Kolektivní identita*,
Galerie Artwall, 2008

5. PERIFERIE

Přesunuli jsme se do druhé části práce, kde se od obecnějších konceptů dostáváme ke konkrétním příkladům problémů dnešních měst. Následující čtyři kapitoly tak postupně představí téma městských periferií, formy kontroly nad veřejným prostorem, problematiku mobility a celou práci nakonec završí úvaha nad důležitostí zeleně a přírodních elementů, co by protiváhy stavěného prostředí. Zbývá zmínit, že řešená problematika již byla v různé míře v souvislosti s fotografií spojována v několika diplomových pracích mých předchůdců[12]. Ukázky tvorby předložených autorů zvláště společně s teoretickými úvody z oblasti urbanismu jsou však jejich nutnou aktualizací.

Řád se líhne z chaosu a díky chaosu řád vzniká. (Jiří Sádlo, 2020)

Novodobou otázkou, již generovala expanze sídel, je role periferie v urbánní struktuře. Města se často rozpínají neřízeně a organicky, tudíž se i jejich zástavba stává nejednotnou, plnou mezer. Tomuto zvláštnímu typu míst, nacházejících se na hranici částí města či v kontaktu města s krajinou, věnují urbanisté výhradní pozornost z mnoha důvodů. Teoretik Ignasi de Sola-Morales Rubio definuje v této souvislosti pojem *terrain vague*. (Sola-Morales, 1995) Pod českým ekvivalentem *vágní terén* si můžeme představit všechna místa mezi jednotlivými funkčními celky města, jež si žijí svým vlastním životem. Povětšinou se jedná o různé opuštěné (tovární) areály, nazývané termínem *brownfieldy*, které pozbyly své funkce a příroda si je pomalu bere nazpět. Často se *vágnost* propisuje do současných měst šlahouny keřů, jež vše nepoužívané zarůstají. Urbanisté často vyzdvihují skrytý potenciál těchto míst a pokouší se je co nejrychleji zastavět či podrobit rekonverzi v nový účel. Poněkud jiný pohled nabízí nedávno vydaná publikace vycházející z výzkumu Akademie věd ČR *Město naruby: Vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy.* Kolektiv autorů v čele s Radanem Haluzíkem nastiňuje důležitost přítomnosti *liminálních* prostorů v soudobých městech, co by slepé skvrny, jež však může překvapivě pozitivně ovlivnit další vývoj okolní urbánní struktury. (Haluzík a kol., 2020) Z mnoha příkladů tak zvaného *inverzního urbanismu* zdůrazněme nenásilnou podobu revitalizace, jež místo sice bezpečně zpřístupní, avšak ponechá prosakovat jeho důležitou paměťovou stopu.

Vágní terén je pamětí společnosti a může být jejím reflektujícím zrcadlem. Proto je významný, či dokonce nezbytný pro organismus společnosti (i když ho často záměrně vytěsňuje na okraj svých racionálních systémů). (Cyril Říha, 2020)

[12] Například diplomová práce Zuzany Zbořilové na ITF *Současná česká a slovenská fotografie architektury: Subjektivní tendence* (2012), bakalářská práce Robina Závodného na ARF UTB *Urbánní krajina v současné fotografii* (2010) či diplomová práce Jany Mattasové na UTB *Jiná architektura* (2010).

Tajuplnost vágních terénů přesvědčivě ilustruje série *Zdivočelá Praha*. Povídky architektky a umělkyně Anny Beaty Háblové v obrazovém doprovodu **Vojtěcha Veškrny**, které pravidelně publikuje na své online platformě CAMP, seznamují diváky s přehlíženými místy hlavního města. Fotografie a prozaický text této série dohromady fungují jako kompaktní umělecký celek s přesahem. CAMP, co by instituce popularizující architekturu a urbanismus často podobné projekty iniciuje, což hodnotím velmi kladně.

Atmosféru městské periferie divákům zprostředkovává také soubor *Natural*, jímž fotograf **Robin Závodný** zakončil svá studia na ARF UTB. Termínu *vágnost* ani *liminalita* autor sice přímo neužívá, ale svými snímky krajin na pomezí přírody a města, kterým říká „urbanistický land art" je prakticky opisuje. (Závodný, 2013) Motivem periferie se zabývala taktéž série výstav Zóna – okraja v letech 2009–2010, kde byly představeny práce studentů bratislavské VŠVU. Z prezentovaných autorek uveďme například fotografku **Petru Bošanskou** (1981), která téma uchopila jakožto kritiku nové vrstvy unifikované architektury měst. V souboru *Periferie centrum* autorka pracuje s digitální manipulací, kdy záměrně nahrazuje určitý typ staveb za dřevěné kostky. Odosobnělost města od jeho obyvatel se pokusil ve své bakalářské práci *bez názvu* na ARF UTB zprostředkovat fotograf **Jan Krejčí**. Výše zmiňovaný fotograf a teoretik **Maroš Krivý** (1981) se v dokumentárním cyklu *Entropia* rovněž vydává po stopách ostrých přechodů městských celků. Obdobné až surreální výjevy z brněnské lokality přináší i série *Okolnosti* fotografa **Andreje Nechaje** (1984). *Ošemetná útočiště*, jak by řekl Sádlo, či *marginálie*, slovy Pospěcha hledá také absolvent ITF **Jiří Kocian** (1980). V souboru *Bleší trhy* umisťuje bezprizorní objekty do kulis oněch vágních krajin města, kde se tyto trhy také nezřídka kdy konají. Vzniklé snímky autor adjustuje na chlupaté polštáře, které při přiblížení diváka vyluzují ptačí zpěv. Více něž na urbánní scenérie v cyklu *Brownfeel* fotograf a absolvent FAMU **Martin Dušek** (1996) soustředí na kompozice nalezených věcí v okrajových částech měst. Pocit vytržení, jenž při návštěvě vágních terénů zažíváme, je z jeho snímků však také patrný.

Pocitovou linku hraničních městských prostorů rozehrává fotograf **Marek Detko** (1981), který v rámci mikulovských workshopů a série *Kvarkové zóny* začal pátrat po až nadpozemsky působících sci-fi krajinách měst. Specifickou interpretaci periferie prezentoval na několika výstavách. Fotografka **Dana Pololáníková** (1982) ve své diplomové práci na ARF UTB s názvem *Untitled* se vizuálně vydává ve šlépějích Machotky. Abstrakcí *liminálních* prostorů do černobílé minimalistické podoby vytváří, jak sama říká, „místa nová, odehrávající se uvnitř snímku". (Pololáníková, 2011) Podobně postupuje také absolventka Ateliéru intermédií brněnské FaVU **Tereza Vogelová** (1986) tvořící dnes pod pseudonymem Teri Varhol v analogové sérii *Zones*. Fotograf **Ondřej Přibyl** (1978) posouvá motiv ještě dál, když daguerrotypy industriálních scenérií kombinuje s rodinnými portréty v souboru *Znaky příčinnosti*.

Marginální objekty si v kontextu městského prostředí můžeme představit jako periferní materie, které na ulicích měst často míjíme, a přitom z její zá-

stavby velmi specificky vyčnívají. Sběrem konkrétních marginálií ve veřejném prostoru se věnuje například **Jan Charvát** (1976) ve fotografické publikaci *Nádech výdech* o architektuře výdechů pražského metra, či studenti FUD UJEP **Rebeka Provazníková** (1998) v sérii fotografií tagů na domovních dveřích *Vítajte* a **Martin Pecha** (1999) ve fotografickém souboru se 180 logy továrny na *Zdi kolem Spolchemie*. Několika metrovou koláž fotografií, jenž umělec **Tomáš Vobořil** (1996) sesbíral z tvůrčí procházky periferií, vznikla pod titulem *Obejít město kolem dokola* v rámci Ateliéru environmentu na brněnské FaVU VUT. Autor ji sestavil přiznanými návaznostmi jednotlivých snímků v celistvý patchwork a zároveň univerzální obraz městské periferie.

Dokumentárními fotografickými projekty různé míry subjektivity obohacují českou a slovenskou scénu i další autoři. Fotograf, pedagog a vystudovaný fyzik **Ondřej Durczak** (1989) se dlouhodobě zabývá dokumentací zanikajících stop minulosti v regionech Ostravy, Karviné či Bruntálska. Zatímco v cyklu *Ostravské prodejny* po vzoru Iren Stehli snímal výkladce chátrajících bufetů, trafik či lahůdek, v sérii *Ostrava v důchodu*, která vyšla i jako kniha, zmapoval skrze desítky černobílých snímků opuštěných industrií místní brownfieldy. Motiv periferní architektury Durczak fotografuje i v barevném souboru *Bruntálsko*, taktéž knižně publikovaného s podtitulem *Alternativní fotografický průvodce*. Ve východním koutu České republiky působí také frýdecko-místecký fotograf a nakladatel **Lukáš Horký** (1979). Fotografický cyklus *Moje město* autor koncipoval do podoby černobílých krajin výjevů městské periferie. Fotograf **Pavel Pětroš** (1980) svou ostravskou sérii *Periferie* stále rozšiřuje o nové snímky. Fascinaci industriální tematikou můžeme vedle známého souboru *Industria* **Václava Jiráska** (1965) hledat také v pracích fotografa **Kevina V. Tona** (1966). Za soubor *Výstavba,* v němž, jak sám říká, „obchází staveniště, prach a špínu", obdržel jednu z cen CPP. (Ton, 2023) Slovenský autor **Anton Sládek** (1956) se soustředí v klasičtější černobílé podobě dokumentu na téma zkratek v krajině města.

Padla-li řeč na industriál a marginálie, je vhodné zmínit portál ***Industriální topografie*** – databázi průmyslové architektury a technických staveb, realizovanou v rámci výzkumu FA ČVUT, zahrnující řadu snímků a map s přesnými lokacemi objektů. Ač jsou autory jednotlivých fotografií akademici bez hlubší znalosti fotografie, rozsahem práce se jedná o nevídaný dokumentární počin. Pokračovat bychom mohli také projekty ***Prázdné domy*** či ***Čierné diery***, přičemž fotografie druhého zmiňovaného pochází z aparátu Matěje Hakára.

Za součást městské periferie můžeme z určitého úhlu pohledu považovat také hřbitovy. V kontextu města fungují jako zóna klidu a odpočinku nejen mrtvým, ale i živým. Přesto je nám většinou procházka na hřbitově přinejmenším podivným zážitkem, kdy však onu *liminalitu* vnímáme snad všemi smysly. Fotografka **Petra Karamanová** (2000) se v klauzurní práci na ARF UTB *Post Mortem* věnuje sběru různých forem náhrobních kamenů. Jinou taktiku zvolila absolventka Ateliéru environmentu FaVU VUT **Ivana Bendová**, kdy jednotlivé expozice souboru *Ústřední hřbitov* nasnímala nezaostřené. Rozmazaný obraz

pozůstalých vyvstal z pocitu narušení soukromí lidí, jež na hřbitovech míjíme truchlit. „Měla jsem pocit, že nemám právo takové věci fotit," vysvětluje autorka. (Bendová, 2011) Motiv míst posledního odpočinku uzavírám publikací ***Atlas funeral: hřbitov Malvazinky*** kolektivu autorů, jež se snaží často opomíjené funerální umění přiblížit širší veřejnosti.

Do tématu periferií jsem se rozhodla zahrnout také několik projektů, které interpretují atmosféru prostředí panelových sídlišť, jakožto specifické formy *suburbie*[13]. Vizuálním reflexím této svébytné urbánní struktury se souhrnně věnovalo vícero odborných prací, proto jen v rychlosti připomeňme několik možných interpretačních přístupů v rámci fotografie. Ikonická výstava *Suburbia* kurátorky Anny Maximové představila v pracích trojice slovenských autorů subjektivní pohledy na fenomén českých i slovenských sídlišť. **Viktor Szemzö** (1983) v souboru *Petržalka* vytvořil překrytím více snímků exponovaných ze stejného místa obraz živého veřejného prostoru sídliště, který je i po deseti letech stále nereálným. **Andrej Balco** (1973) v hořkosladké sérii *Sídliště* realitu sídlišť připouští. **Peter Homola** (1977) se od dokumentárního pojetí přesouvá v perspektivně výrazném cyklu *Building Walker* k abstrakci fasád panelových domů. Že je však téma sídlišť mezi fotografy aktuální i dnes nám můžou dosvědčit následující soubory. Příběhy dětství na sídlišti Ďáblice připomíná o dvanáct let později v magisterské práci *Colonia* na ITF fotograf **Martin Pašta** (1976). Fotografka **Vanda Mesiariková** (1977) taktéž reflektuje své bydliště ve vizuálně výrazné sérii *Sídlisko s výhledom*. Pomocí světel tak ohledává *genia loci* slovenského sídliště. Inscenovaná fotografie má k fotografiím socialistické architektury dnes velmi blízko. Příkladem mohou být i snové snímky vizuální umělkyně **Báry Prášilové** (1979), v jejímž díle se atmosféra betonových sídlišť pravidelně objevuje.

Několik posledních projektů budiž závěrem této kapitoly. Fotografka **Lenka L. Lukačovičová** (1987) se v projektu *Lonely Planet Trnávka* systematicky věnuje mapování bratislavského sídliště. Kromě fotografické a analytické činnosti, uveďmě zin, který se jí o Trnávce podařilo vydat, či fotografickou galerijní **Vitrínu Zora**, již provozuje v jedné z vývěsních tabulí sídliště. Pražský projekt **Vitríny Frýdlantská** oživují podobným způsobem pravidelně obměňovaným uměleckým programem zeď bývalé družstevní prodejny v Ďáblicích. Připomeňme, že tradice uměleckých zásahů na tuzemských sídlištích spadá až ke **Skupině Ládví** a jejími intervencemi na území Prahy. V současnosti se tématu sídlištní zástavby a socialistickému urbanismu i způsobu života zabývalo také několik výstav, prezentujících taktéž fotografie.[14]

[13] *Suburbie* = předměstí.

[14] Například výstava *Bydliště: panelové sídliště* (2018) v Uměleckoprůmyslovém museu v Praze či *Paneland* (2017-2018) v Moravské galerii v Brně a další.

Vojtěch Veškrna: *Záhady Libeňského ostrova, Zdivočelá Praha*, CAMP, 2021

Jan Krejčí: *bez názvu*, 2008

Andrej Nechaj: *Okolnosti*, 2017

Maroš Krivý: *Entropia*, 2010

Robin Závodný: *Natural*, 2013

Jiří Kocian: *Bleší trhy*, 2017

Dana Pololáníková: *Untitled*, 2011

Tereza Vogelová: *Zones*, 2008

Lukáš Horký: *Moje město*, 2008–2018

Ondřej Přibyl: *Znaky příčinnosti*, 2010

Ondřej Durczak: *Bruntálsko*, 2022

Kevin V. Ton: *Výstavba*, 2023

Anton Sládek: *Skratky*, 2022, snímek publikace

Marek Detko: *Mission 2048*, 2009

Tomáš Vobořil: *Obejít město kolem dokola*, 2021

Ivana Bendová: *Ústřední hřbitov*, 2011

Rebeka Provazníková: *Vítajte*, 2021

Martin Pecha: *Zeď kolem Spolchemie*, 2021

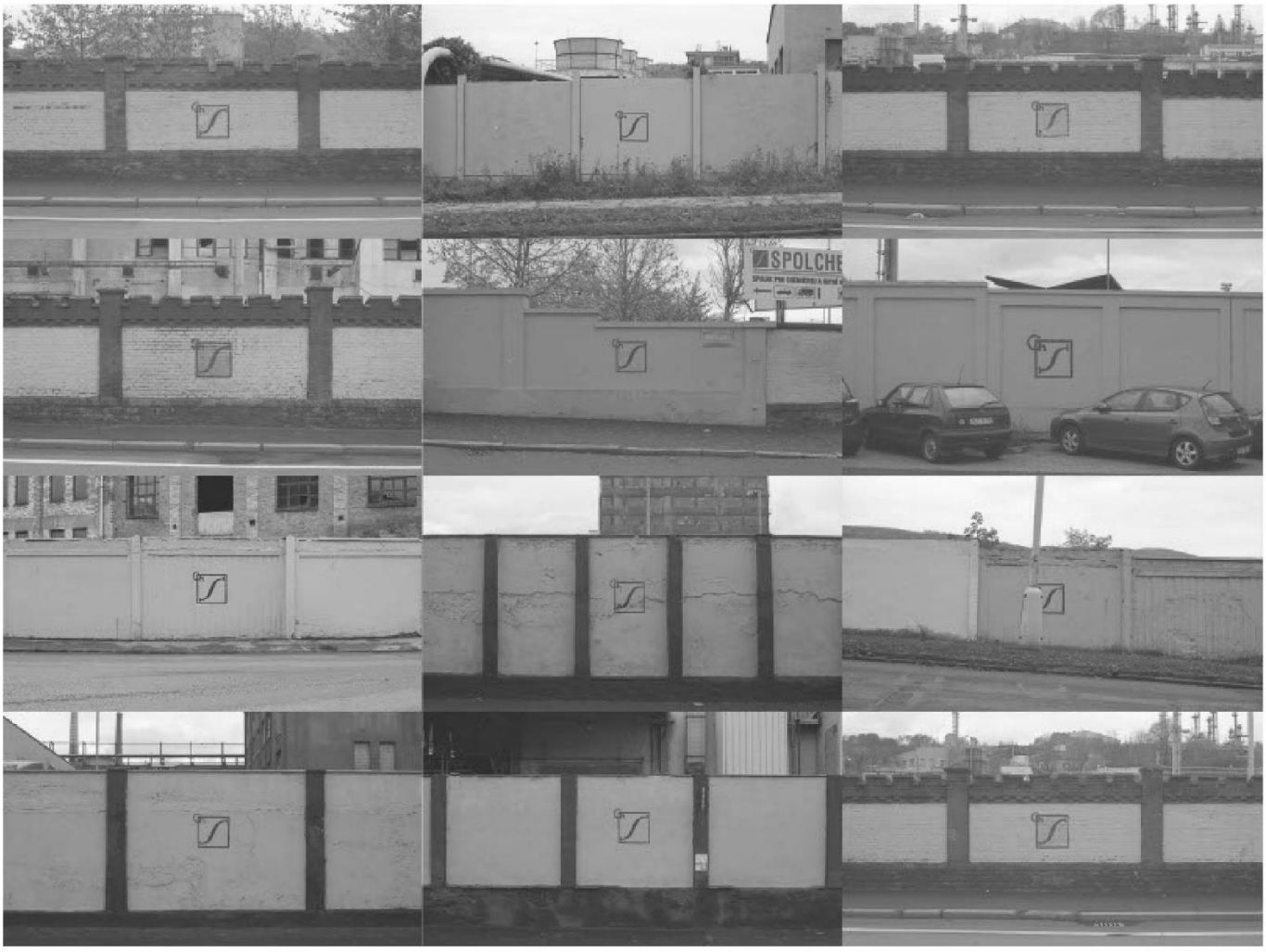

3x Jan Charvát: *Nádech výdech*, 2018

Vanda Mesiariková: *Sídlisko s výhľadom*, 2019

Martin Pašta: *Colonia*, 2021

Lenka L. Lukačovičová: *Lonely Planet Trnávka*,
Vitrína Zora, Trnávka

Viktor Szemzö: *Bratislava, Petržalka*, 2005

Andrej Balco: *Sídliska*, 2004

6. KONTROLOVANÝ MĚSTSKÝ PROSTOR

Předmětem pátého oddílu mé práce jsou formy dohledu v soudobých městech. Motiv kontroly lze v kontextu urbanit popsat na vícero úrovních, které můžeme souhrnně označit za negativní dopady globalizace a tržní ekonomiky. Propojený svět, jemuž navíc vévodí technologie, se tak nevyhnutelně stává místem toku peněz a moci. Níže zmínění autoři jsou si toho vědomi. Ve valné většině jejich prací však nerezonuje pouze kritika, nýbrž hlavní myšlenky míří k důležitému uvědomění – potřebě návratu k fyzickému prostředí a péči o něj.

Za společné jmenovatele proměn a rozpadu veřejných prostorů dnešních měst označuje teoretik Petr Kratochvíl privatizaci, vzestup virtuálního prostředí a nároky na mobilitu obyvatelstva. (Kratochvíl, 2015) Jelikož se řada aktivit přesunula z ulic do dimenzí onlinu, lidé přirozeně ztratili s městem kontakt a jejich vazby ke konkrétním místům byly oslabeny. Obdobně *deteritorializaci* jako důsledek virtuality vykládá i architekt a teoretik Rem Koolhaas, když sídlo budoucnosti nazývá městem *generickým* a evropským urbanistům navrhuje soustředit svůj pohled směrem k asijským aglomeracím, kde už ona geneze nastala. (Koolhaas, 1995) V eseji *Brakový prostor* poukazuje na nedozírné účinky reklamy, jež kvality urbánního prostředí mění na určitou parodii sebe sama, *Veřejný prostor*™. (Koolhaas, 2001) Ač byla část architektonické scény možnostmi reklamy v prostoru v době jejího vzestupu fascinována[15], je jasné, že dnes se její role proměnila spíše ve mnoha odborníky[16] kritizovaný přetlak toxické vizuality známý pod pojmem *vizuální smog*.

Od reklamy ve městech je to jen kousek k problematice obchodních center. Americké „shopping mally" vznikly co by náhrada chybějícího veřejného prostoru tamějších měst (Kratochvíl, 2015) a s velkou popularitou se postupem 80. a 90. let značně rozšířily také po Evropě. Izolované prostředí obchodních domů nás pod záminkou zážitku[17] vybízí k nekonečným nákupům. Problematickým se však jeví otázka vlastnictví. „Mally" nejsou svobodnými veřejnými prostory, nýbrž soukromými areály, kde je veškeré naše chování monitorováno, vyhodnocováno a dále manipulováno, a to za účelem zisku. Navíc, jak připomíná historik umění Rostislav Švácha, „jsou to hnusné krabice" svým zjevem zasahující do urbánní struktury. (Švácha v rozhovoru s Kratochvílem a Kreuzziegerem, 2019) Obdobná forma kontroly se bohužel v posledních dekádách

[15] Viz výzkumný projekt *Learning from Las Vegas* (1972), kde architekti Denise Scott Brown a Robert Venturi definovali novou taxonomii reklamy a ne-městských prostorů moderního L.A.

[16] Viz například *Manuál dobré praxe reklamy a označování provozoven* (2015) grafičky Veroniky Rút Fullerové.

[17] Téma radikálně reflektovali filmaři Vít Klusák a Filip Remunda v dokumentu *Český sen* (2004), kdy mediální kampaní přilákali stovky lidí na velkolepé otevření neexistujícího supermarketu.

objevuje také přímo v městském prostoru ve formě kamerových systémů.[18] Bezpečnost měst se však nezakládá na bezmezné kontrole jeho obyvatel, ale je spíše než důvodem, příčinou sociální nestability společnosti. Soudobá města by naopak měla podporovat svobodu možnosti i vyjádření svých občanů, což se generickým striktně unifikovaným prostorům dnes příliš nedaří.

> *To, co náš život podstatným způsobem ovlivňuje, je kdesi rozptýleno na mnoha místech v dáli nebo v jakémsi ne-prostoru, v němž se vzdálenosti neměří na kilometry, ale jednotkami přenosu dat. Žijeme zároveň na mnoha odlišných místech, jsme zároveň všude, ale nikde plným způsobem.* (Petr Kratochvíl, 2015)

Začněme u motivu právě oné unifikované architektury měst, konkrétně hypermarketů, logistických areálů či skladů a dalších prostor, které ve formě extrémně dlouhých často jedno až dvoupodlažních hal okupují krajinu urbánních periferií. Fotograficky téma bezcharakterní architektury načala již dříve zmíněná autorka Petra Bošanská. Plně rozvinout jsem se jej však rozhodla v rámci této kapitoly o kontrole, protože jsem názoru, že transformace městské zástavby směrem k unifikaci je jistým projevem nekontrolované moci trhu. Blíže se k polemice nad logistickými centry dozvíme v publikaci, jejíž vydání následovalo výstavu *Krajiny logistiky* v Galerii VI PER – ***Ocelová města: Architektura logistiky ve střední a východní Evropě***. Součástí rozsáhlého výzkumu byly také dva fotografické soubory, které odbornou stať rozšířili o obrazovou interpretaci. Každý z fotografů pojal téma trochu jinak. Zatímco Zdeněk Porcal ze studia Flusser zobrazuje noční krajinu, v níž dominuje rušivost osvětlení areálů, Jan Kolský se vydává dovnitř těchto budov a skrze termovizi snímá podivuhodný cyklus expedice zboží. S pouličním osvětlením novodobého industriálu měst pracuje v sérii *Hidden Landscapes* také dokumentární fotograf **Evžen Sobek** (1967). Zásahy logistických struktur do přírodní krajiny podrobují vizuální kritice fotograf a teoretik architektury **Maroš Krivý** v cyklu *Politická ekonomia krajiny* a bratislavský fotograf **Matej Hakár** v sérii *Krajina predaj*. Oba soubory přitom zdůrazňují spíše environmentální negativa ekonomických nároků současnosti. Podobné tendence můžeme vnímat i ve výtvarně originálně pojaté sérii fotografa **Tomáše Chadima** (1973) *Znásilněné krajiny*. Pro nás důležitější téma logistických struktur v rámci měst zkoumá stejný autor leteckými snímky cyklu *Hidden beauty of logistics*. Unifikovanost krajiny tak potvrzuje z ortogonální perspektivy. Prostředí nákupních center, ale také chování jeho návštěvníků sleduje v barevně kontrastním souboru *Hypermarkety* absolvent ITF **Jiří Křenek** (1974).

Všudypřítomná reklama, coby vizuální projev ziskuchtivých tendencí, narušuje obraz soudobých měst a fotografové tuto realitu hojně reflektují. Příkladem může být cyklus *Sleva* fotografa **Jana Vermouzka** (1979) sestavený

[18] Reálně se tak děje ve veřejném prostoru měst současné Číny.

z fragmentů grafických či aranžovaných řešení městských výloh. Jak by mohlo město bez vizuálního smogu vypadat přiblížila výstava ***Vidět Semily*** kolektivu tamních fotografů pořádaná v roce 2020, která je zároveň ukázala, že venkovní reklama netrápí jen velká města, kde se kvalitě veřejného prostoru přeci jen věnuje větší pozornost. Fotografka, umělkyně, pedagožka a šéfredaktorka magazínu *Fotograf* **Markéta Kinterová** (1981) pracuje s reklamou jakožto materiálním objektem. Několika metrový výlep konkrétního billboardu autorka transponovala do podoby knihy, jíž posléze umístila do veřejného prostoru zpátky na místo oné reklamy. Projektem *Billboard Book* tak skrz fyzickou manipulaci s fotografií upozornila na marketingové taktiky, pod jejichž vlivem se dennodenně ve veřejném prostoru pohybujeme, i když si toho možná nejsme vědomi.

> *Pozorovala jsem (ve veřejném prostoru, pozn.) vizuální sdělení. Jedním z nich je třeba reklama, billboard. Říkala jsem si, co se stane, když ho dostanu do jiného měřítka, což je vlastně paradox, že ano. Když vezmu ten billboardový tisk, který má původně třeba pět metrů – a říká se, že billboard je určený třeba na 2-3 vteřiny vnímání, jinak se s ním obrazově pracuje – a když z něho udělám knihu, začnou se dít úplně jiné věci. (...) Billboard je vizuální odpad, zvlášť při pohledu zblízka.* (Markéta Kinterová, 2020)

Estetikou veřejných prostorů měst se v souboru *Beauty* zabývá také architektka, pedagožka a fotografka **Barbora Ponešová** (1974), přičemž svůj pohled soustředí na projevy kýče a jak jsou ve společnosti jeho hranice vnímány. Problematiku proměn městského parteru diskutují členové **skupiny Rafani** ve fotografickém projektu *Stav*. Skrz snímky výkladců zkrachovalých prodejen, jež navíc vystavili ve výkladcové Galerii Dukla, naznačují důsledky internetových forem prodeje zboží. Pokus o zpochybnění vnímání veřejného prostoru zrealizoval také umělec a fotograf **Marek Šefrna** (1986), který napříč ulicemi městských chodníků instaloval několik objektů napodobňujících kaluže. Druhou fází autorova počinu bylo pozorování a fotografická dokumentace toho, jak se budou kolemjdoucí vzhledem k objektům chovat. Fotografie byly formou výstavy pod názvem *Výsledný obraz reality je velice přesný* prezentovány v roce 2020 v Galerii Fotografic.

Téma soukromí je v dobách kamerových systémů či lokalizačních dat z mobilních telefonů v dnešních městech taktéž ožehavým problémem. Fotograf a absolvent Liberecké školy kreativní fotografie **Zdeněk Vajner** (1986) v souboru *Veřejné soukromí* nahlíží do života náhodných lidí prostřednictvím výjevů z balkonů, lodžií a pavlačí. Nepozorovaně vyfotografované jedince autor částečně zakryl proskleným zábradlím, jehož světelná frakce je nápadnou paralelou k hojně využívané pixelizaci části nevhodných záběrů, například v televizním vysílání. Originálně pojatý cyklus získal také jednu z hlavních cen

na CPP v roce 2013. **Markéta Kinterová** konceptuálně pojatou sérií *bez názvu (kanceláře)* taktéž nahlíží okny do cizích životů, v tomto případě lidí pobývajících v kancelářských prostorách po pracovní době. Nepříjemné uvědomění, že si svým soukromím nemůžeme být jisti v žádnou denní dobu, tak utvrzuje v platnost. S motivem kontroly veřejného prostoru si mnozí z nás spojí současnou Čínu a její velkoměsta. Fotograf **Robert Barca** (1993), absolvent ITF, naznačuje v dokumentární sérii *(Never) Alone* nepohodlný pocit dohledu, s nímž se při pobytu v asijské zemi konfrontoval. Experimentovat s kamerovými systémy se rozhodla umělkyně **Jolana Havelková** (1966). Fotografickou sérii *Citlivá data* sestavila ze sekvencí snímků konkrétních ve veřejném prostoru umístěných kamer. Výsledná série je tak spíše časosběrnou kolekcí proměnlivého klimatu dnešních měst. Nápaditěji s veřejnými kamerami pracuje student Ateliéru environmentu na FaVU VUT **Martin Pfann** (1990), který v rámci projektu *Průvodce městem* vyřezává z živého přenosu 360stupňové kamery nejrůznější pohledy na Jindřichův Hradec. Umělkyně **Nina Šperanda** (1983) parafrázuje pohled skryté kamery v cyklu *Public Private*, když osoby náhodných kolemjdoucích na černobílých snímcích zakrývá černými plochami. Výše zmíněný fotograf **Marek Šefrna** se naopak snaží do soukromí vstoupit. Série *Photos of People I Put in Light* sleduje reakce lidí, jimž autor v noci svítí do oken. Podobně pracují také autoři **Tomáš Werner** (1977) a **Maroš Krivý** (1981) v souboru *Distant Enclousures* zachycujíc jedince, jež pro změnu osvětlují odrazy zrcadel. Inscenovanými snímky motiv *Odhalení* ve stejnojmenné práci parafrázuje také absolvent ITF **Daniel Hušták** (1990). Předposlední zmiňovaný projekt byl představen také v rámci výstavy *Znejistění paměti* v roce 2018.

Motivem hranic, které v rámci zájmů soukromých i veřejných, soudobé urbánní prostory a životy jejich obyvatel rozdělují, se zabývají následující tvůrci. Jeden z našich nejvýznamnějších fotografů **Josef Koudelka** (1938) se v rozsáhlém dokumentárním cyklu *Wall* věnuje izraelsko-palestinskému konfliktu. V černobílých panoramatech, jež vznikaly mezi lety 2008–2012 v prostředí měst v blízkosti nechvalně známé hranice mezi dvěma nábožensky odlišnými regiony, autor polemizuje nad surovostí politických činů. Zeď, která coby temný stín provází fotografie Koudelkových městských krajin, se tak více než fyzickou bariérou stává symbolem útlaku. Podobné téma prostorové i mentální dekonstrukce nalezneme též v již dříve zmiňované sérii *Field Trip* fotografa **Martina Kollára** ze stejné lokality. V subjektivněji laděném souboru *Zone* se umělkyně, fotografka a pedagožka **Aleksandra Vajd** (1971) pokouší divákovi zprostředkovat ponurou atmosféru hraničních přechodů napříč EU, která zde po vstupu mnoha zemí do schengenského prostoru a praktickému otevření hranic, však stále setrvává. Principy nové topografie sleduje fotografka nejmladší generace **Elena Gerthoferová** (1992) zachycujíce v souboru *Borders* architekturu celnic. Umělkyně **Kateřina Šedá** (1977) se v projektu *Furt dokola* vydala doslova vyřešit problematiku hranic uvnitř měst skrze úplně jinou strategii. Šedou zaujalo, jak se ploty mezi jednotlivými domy její obce neustále zvyšují a zhušťují a současně s tím také zaniká vzájemná komunikace mezi sou-

sedy. Rozhodla se tak veřejný i soukromý prostor obyvatel narušit sérií happeningů, které zachytil ve svých snímcích také fotograf **Tomki Němec** (1963), kdy z prototypů plotu postavila například bludiště či jednotlivé sousedy přiměla společné ploty přelézat. Projekty Kateřiny Šedé rozhodně nelze nazývat fotografickými, nicméně forma šamanství[19], jehož prostřednictvím boří zaběhlé společenské stereotypy, vhodně nastavuje zrcadlo také soudobým veřejným prostorům měst.

> *Jako by zeď, která před osmnácti lety obíhala celou naši zemi, nezmizela, jen si ji obyvatelé mezi sebe vzájemně rozdělili.* (Kateřina Šedá, 2008)

Od hranic se přesuneme k fotografickým reflexím relativní bezpečnosti soudobých měst. V cyklu *Nočné mesto* se autorka a absolventka FAMU **Jarmila Uhlíková** (1984) zabývá zločiny ve veřejném prostoru Bratislavy. Výstřižky sloupků z novinové černé kroniky autorka doplňuje vlastními fotografiemi nočních scenérií ulic, kde se činy odehrály. Připouští tak nejen fascinaci široké společnosti ve vyhledávání katastrofických scénářů, ale hlavně fakt, že stále ne všechny veřejné prostory jsou vlivem mnoha činitelů dnes považovány za bezpečné. Student zlínského ARF UTB **Pavel Hála** (1998) mapuje lidskou tvořivost v označování plotů upozorněními o výskytu nebezpečné zvěře nebo možná jen nebezpečného souseda v sérii *Pejsci*. Ošemetná zákoutí v minulé kapitole blíže popsaných vágních terénů se po stopách svých dobrodružství s graffiti vydává hledat výtvarník **Epos 257**. V dlouhodobém projektu *Dýmová hora*, který na stejnojmenných výstavách v Praze a Bratislavě, nastiňuje divákům divokou atmosféru přehlížené součásti pražské metropole a příběhy, které se zde odehrávají. Sérii analýz, textů společně s fotografickou reflexí autor doplňuje i fyzickými příklady nalezených artefaktů. Cílem uměleckého výzkumu však je hlavně upozornit na sociální problémy dnešních sídel spojené s bezdomovectvím.

Nárust turismu se taktéž odráží v podobě soudobých urbanit. V souvislosti s masivním rozšířením fotografické techniky i přístupnou mobilitou se v současnosti stává z cestování pouze povrchní kratochvíle za účelem získat snímek populárního místa coby důkaz jeho návštěvy. Tímto problémem se zabývá v cyklu *New City* fotograf a intermediální umělec **Marek Kvetan** (1976), kdy z fotografií městských vedut odstraňuje známé dominanty. Obdobně na téma navazují fotografové **Tomáš Lumpe** (1986) a **Martin Novák** sérií *Dual Autenticity* vydávajíc se společně každý s jedním aparátem zachycovat stejná místa. Student ITF **Petr Žemla** (1996) předkládá v souboru *This Roadtrip Doesn't Exist* směsici snímků neexistujících míst, které vytvořila metodou koláže autorova širokého archivu umělá inteligence. O řád sugestivněji na nás zapůsobí tato série, uvědomíme-li si, že vznikala za dob covidových lockdownů, kdy byly možnosti cestování značně omezené.

[19] Pojmenování si dovolím vypůjčit od antropologa Miroslava Maixnera, jenž Šedou v pozitivním smyslu takto tituloval při našem společném rozhovoru v roce 2019.

Na závěr nastíním také několik reflexí vlivu virtuálního prostředí na život ve městech. Na dlouhodobé sérii *Wireless Girls* v současnosti pracuje fotograf **Roman A. Muselík**. Autor, jehož dílo bylo v této práci již dříve představeno, snímá na večerních ulicích obrysy ženských postav, jejichž tvář je osvětlena pohledem do mobilních telefonů. Do kompletně virtuálního prostředí se přenesl v sérii *Iconic Street View* fotograf **Stanislav Bříza** (1983), když prostřednictvím nástroje společnosti Google hledal paralely slavných fotografií mnoha autorů ve sférických snímcích veřejného prostoru. Absolventka Ateliéru fotografie na UJEP **Johana Pošová** (1985) na veřejné prostory nazírá podobnou optikou. V interaktivní 3D kompozici s titulem *Absence místa* přináší devět sférických snímků obrácených však naruby. Reálné urbánní scenérie se v autorčině podání stávají izolovanými světy, planetkami rotujícími vesmírem našeho nevědomí.

2x Zdeněk Porcal: *Ocelová města,* VI PER, 2020

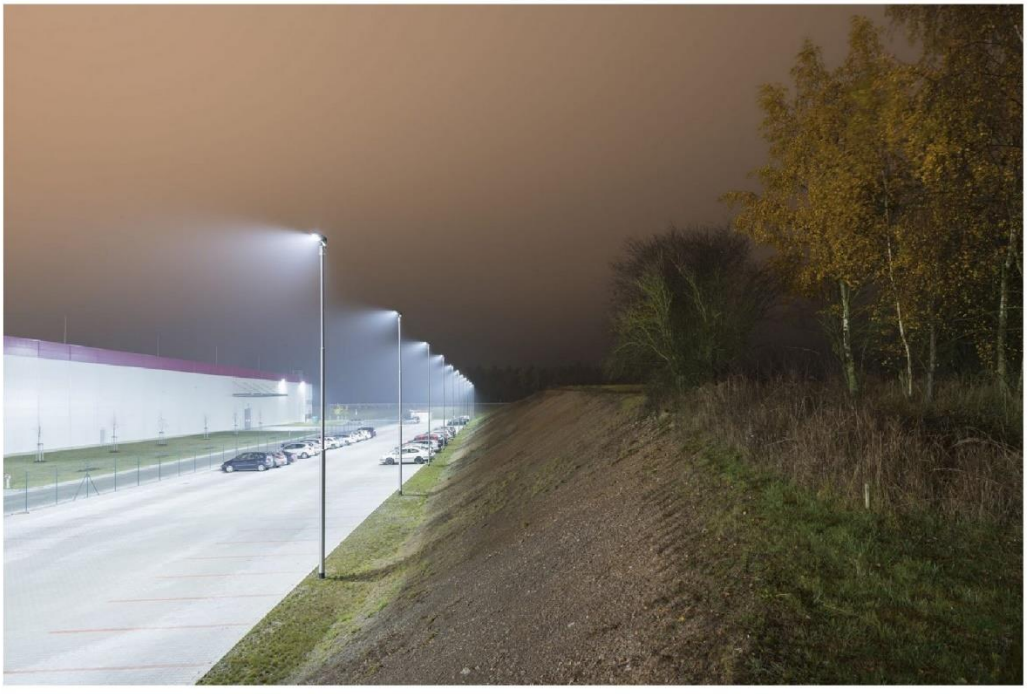

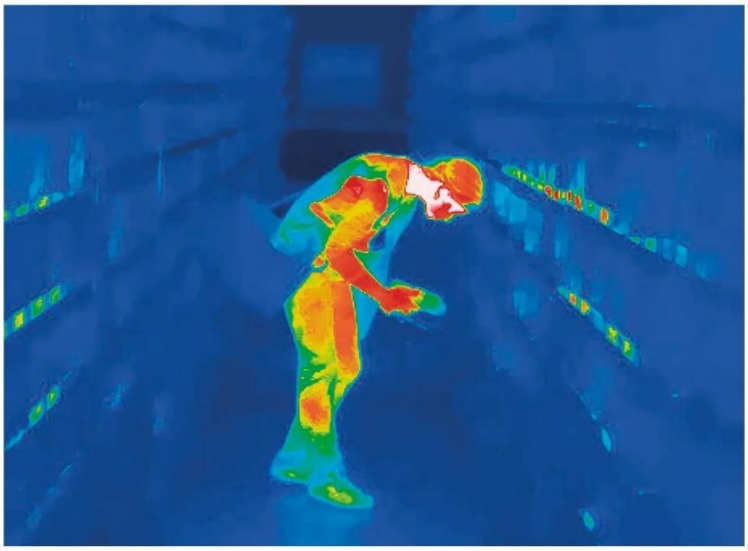

Jan Kolský: *Ocelová města*, VI PER, 2020

Ocelová města. Architektura logistiky ve střední a východní Evropě,
VI PER, 2020, snímek publikace

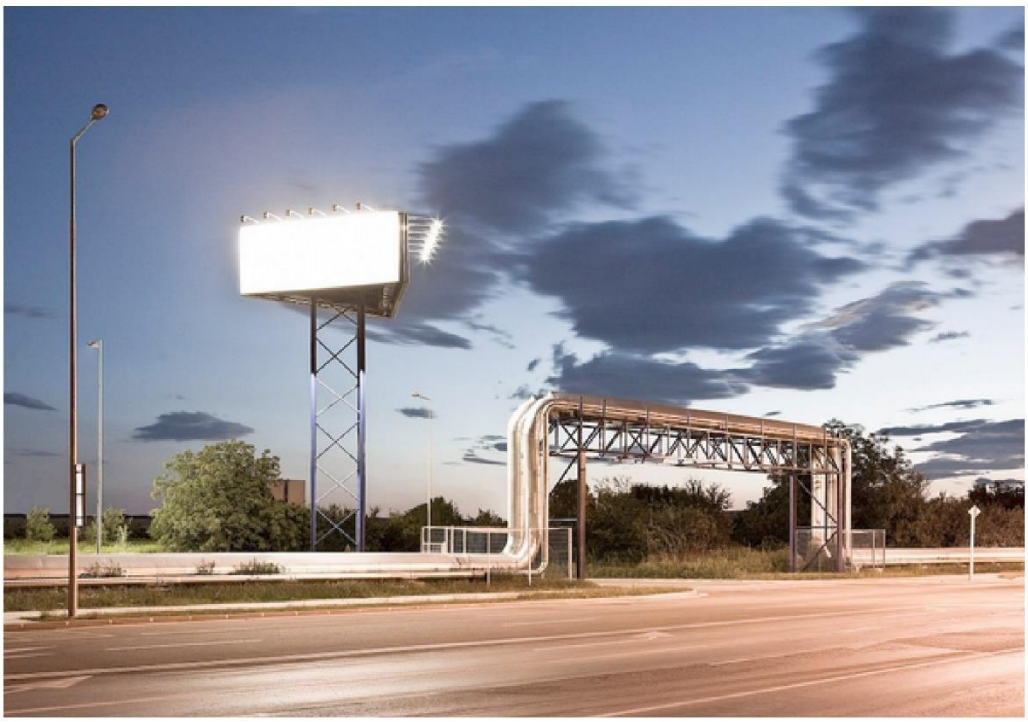

Evžen Sobek: *Hidden Landscapes*, 2008

Matej Hakár: *Krajina na predaj*, 2019

Tomáš Chadim: *Hidden Beauty of Logistics*

Jiří Křenek: *Hypermarkety*, 2000

Markéta Kinterová: *Billboard Book*, 2015

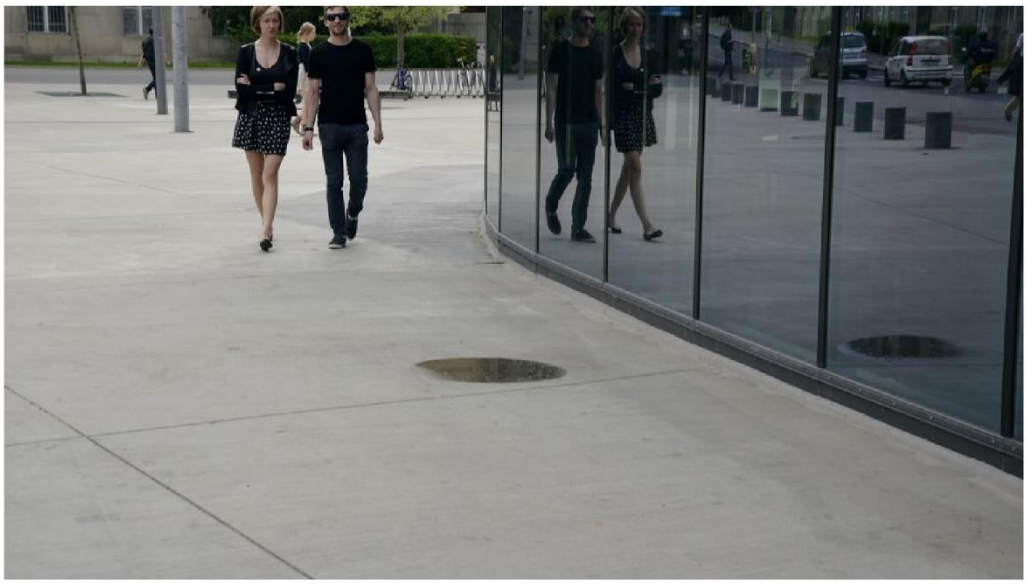

Marek Šefrna: *Výsledný obraz reality je velice přesný*, 2020

Nina Šperanda: *Public Private*, 2013

Jolana Havelková: *Citlivá data*, 2012–2018

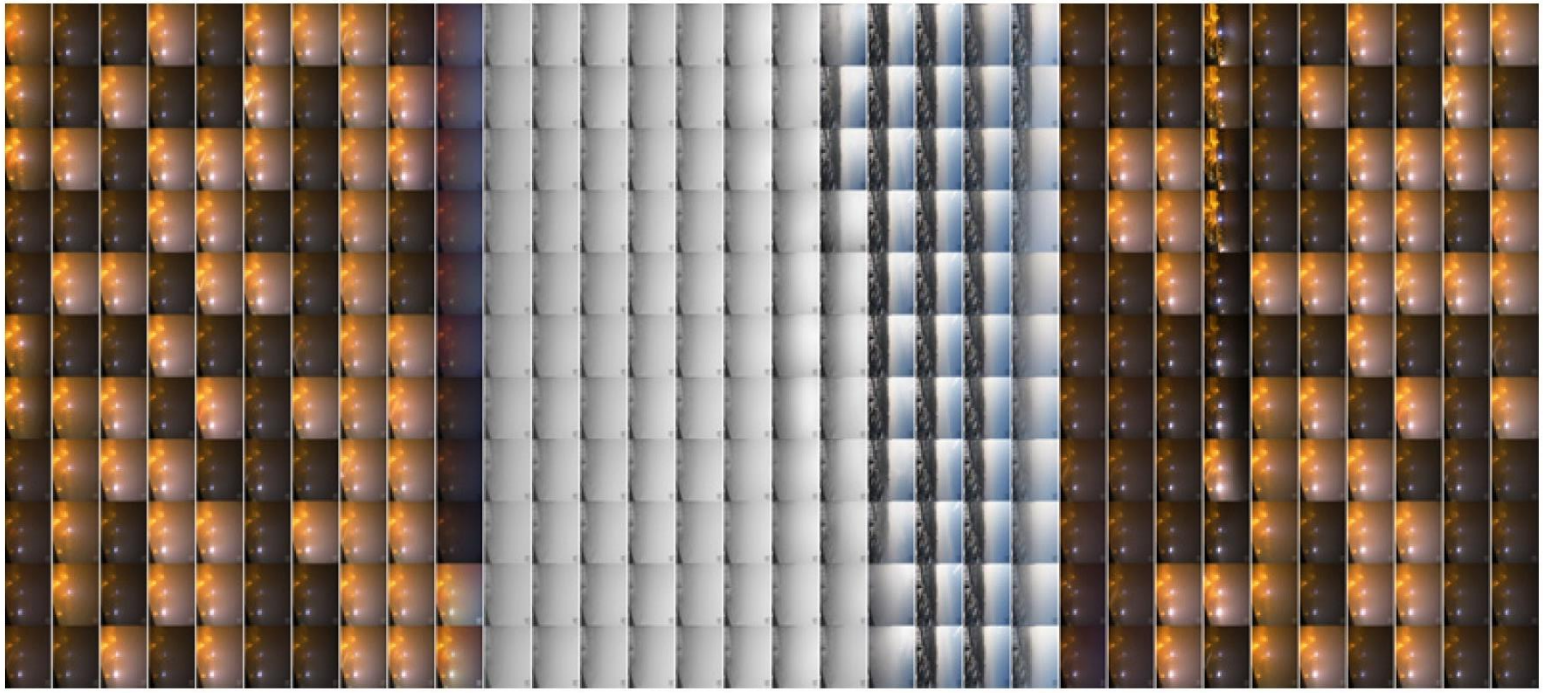

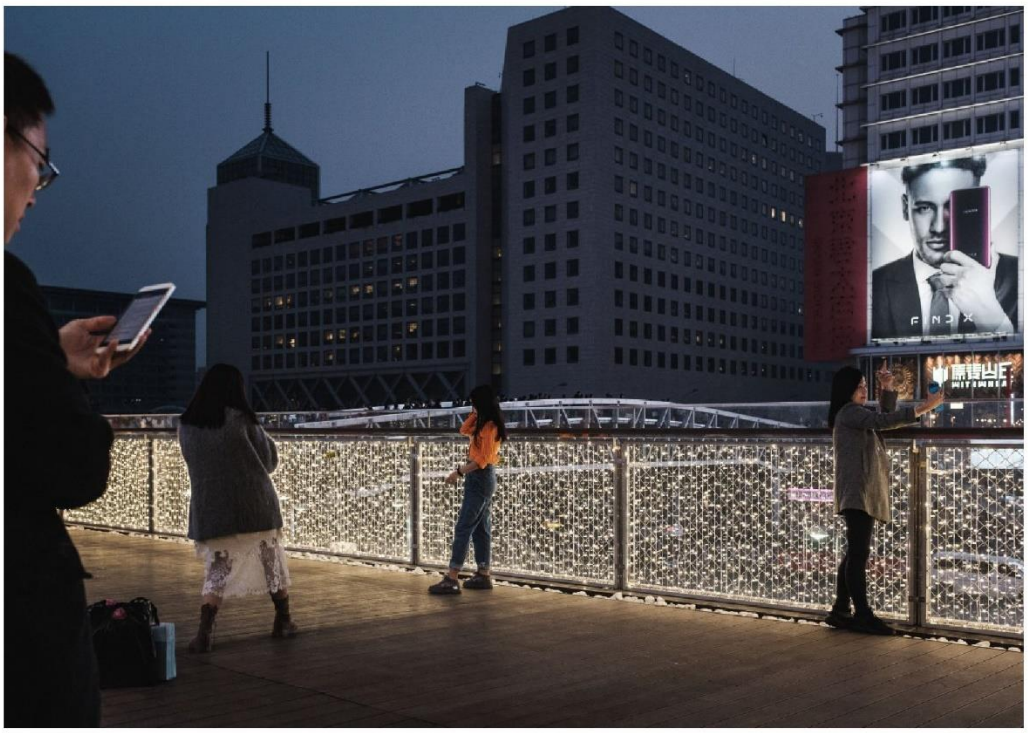

Robert Barca: *Never Alone*, 2019

Zdeněk Vajner: *Veřejné soukromí*, 2013

Marek Šefrna: *Photographs of People I Put In Light*, 2014–2018

Daniel Hušták: *Odhalení*, 2013

konfliktu medzi taxikárom a dvoma mužmi. Po príchode policajnej hliadky začali dvaja muži, ktorých taxikár viezol, policajtov slovne urážať, čo prerástlo až do fyzického napadnutia oboch členov hliadky. Policajti oboch mužov 30-ročného Juraja a rovnako starého Tomáša z Bratislavy spacifikovali, a predviedli na policajné odde-

Jarmila Uhlíková: *Nočné mesto*, 1984

Pavel Hála: *Pozor pes*, 2020

Epos 257: *Dýmová hora*, pohled do výstavy v Múzeu mesta Bratislavy, 2020

Elena Gerthoferová: *Borders*, 2015–16

Kateřina Šedá: *Furt dokola*, 2008, foto Tomki Němec

Josef Koudelka: *Wall*, 2008–2012

2x Martin Kollár: *Field Trip*, 2013

Johana Pošová: *Absence místa*, 2021,
náhled 3D modelu

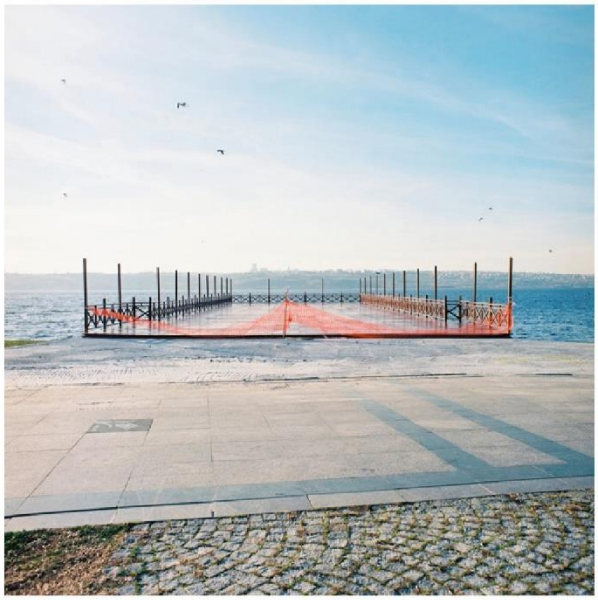

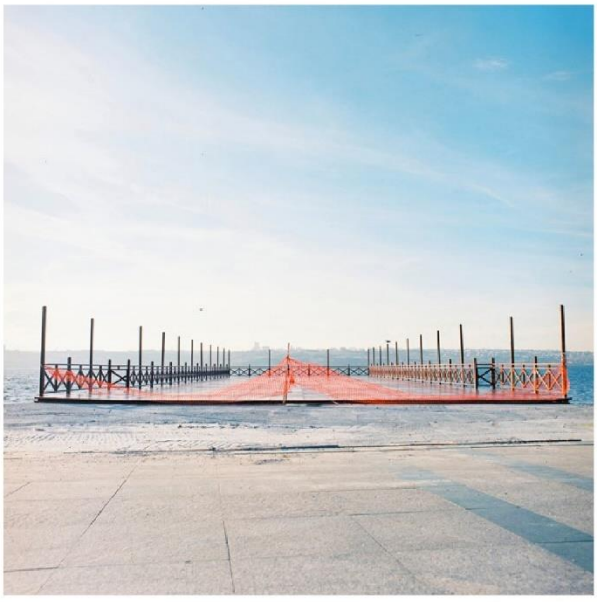

Tomáš Lumpe, Martin Novák: *Dual Authenticity*, 2012

Petr Žemla: *This Roadtrip Doesn't Exist*, 2021

Marek Kvetan: *New City*, 2002–2004

7. MOBILITA

V posledních dvou kapitolách letmo nastíním dva další velké problémy současných měst, jejichž obrazu ve fotografii či vizuálním umění by se zcela jistě mohly systematičtěji věnovat samostatné odborné práce. V soudobých městech hrají však následující témata nezastupitelnou roli, tudíž dává smysl si jejich důležitost objasnit. Prvním motivem je problematika městské mobility.

V urbánních celcích současnosti se můžeme setkat hned s několika typy mobility. Napříč městem se lze pohybovat pěšky, na kole či koloběžce, můžeme využít přepravu hromadnou dopravou či dokonce v případě větších měst strávit naši cestu ve vlaku. Dnešní města však doslova ovládá typ dopravy, o němž jsme se ještě nezmínili – automobilismus. Dominance aut v městském prostředí sice indikuje dobrou životní úroveň místních obyvatel, ale veřejné prostory činí pod náporem silnic, křižovatek a parkovacích stání naprosto neobyvatelnými. A přitom historie urbanismu viděla v motorovém vozidle spásu městské mobility, která jedince obdaří rychlostí pohybu. Modernistická města byla po vzoru futuristických ideálů vystavěna na struktuře páteřních komunikací a dálnic, jednotlivé zóny měst Athénské charty pojila dohromady doprava. Negativa motorismu však vyplynula na povrch až mnohem později s masovým rozšířením aut[20] a přetlakem, na nějž nebyl připraven nikdo. Hluk, znečištění ovzduší či míra bezpečnosti provozu jsou jen některými z důvodů, proč se soudobí urbanisté v rámci strategií rozvoje dnešních sídel přiklání k omezení automobilové dopravy. Architekt a teoretik urbanismu Jan Gehl, známý svými projekty oživování městských prostorů, sepsal hned v několika publikacích[21] ověřené metody, jak s mobilitou ve městech nakládat, a hlavně, jak ji přizpůsobit člověku. Gehl popisuje praktické příklady, kdy se svým týmem realizuje například uzavření dopravy v rušných ulicích evropských velkoměst, kde na uvolněných prostranstvích silnic pořádá trhy či kulturní akce, přičemž důraz je vždy kladen hlavně na měřítko chodce, jehož nárokům je přizpůsobeno všechno ostatní ve veřejném prostoru. (Gehl, 2010) Podobné akce se staly z popudu místních iniciativ populárními napříč různými městy světa, včetně středoevropských, a pomohly často také nastartovat skrze nově vzniklé sousedské vazby místní komunitu.

Gehlovy metody jsou jedním z mnoha příkladů, jak urbanismus v průběhu minulého století naprosto proměnil své nazírání na organismus města.[22] Zrcadlíc proměnu společnosti, lze za ideální stav považovat rovnost, kterou by soudobá sídla měla všem umožňovat, a s tím také související svobodu pohybu. Níže uvedené příklady fotografických prací vhodně reflektují, zda jsou tyto ideje v současných městech naplňovány.

---

[20] Dnes je zcela běžné, že jedna domácnost vlastní i více aut.

[21] Cities for People (2010), Life Between Buildings (1971), New City Spaces (2000).

[22] Za zlom můžeme považovat úvahy teoreticky Jane Jacobs o důležitosti komunity ve městech, které formulovala v díle *The Death and Life of Great American Cities* (1961).

Automobil je v kontextu fotografie obecně hojně reflektovaným motivem. Více než 900 fotografií aut nasbíral během svých cest fotograf **Václav Jirásek**. Prolistujeme-li však jeho knihou *Cars*, mezi snímky nenajdeme naleštěný design, nýbrž opuštěná vozidla a odstavené vraky, které si bere zpět vegetace *vágních terénů*. Jirásek nalezená auta třídí do vlastních kategorií dle stavu či situace a diváka tak nutí uvažovat nejen nad příběhem řidiče, ale také nad možným zánikem oblíbeného způsobu dopravy. Absolvent zlínského ARF UTB **Pavel Hála** reflektuje automobilismus potažmo motoristy s notnou dávkou ironie. V klauzurním projektu *Koule* přináší dle vlastních slov sérii snímků nalezených „elementů spojujících automobily různých cenových kategorií, (...) jeden z mnoha symbolů, který nás Čechy charakterizuje". (Hála, 2020) Podobně jako v případě Jiráska je divák konfrontován více než se samotným vozidlem, spíše s řidičem a jeho povahou. Jiným směrem se vydává výtvarník a umělec **Vladimír 518** vlastním jménem Vladimír Brož (1978) během své „antipouti" *Cargo. Trans. Logistic*. Na stejnojmenné výstavě v Galerii Vzlet předkládá autor sérii fotografií a deníkových zápisu z pěší 14denní cesty z Prahy do Brna podél dálnice D1. Z projektu však kromě nehostinné atmosféry příkopu u svodidel a horkého betonu můžeme vnímat i jakým způsobem se přivaděče, okruhy a magistrály zasekávají do městské struktury. Nápad ujít vzdálenost mezi českou a moravskou metropolí se zrodil takříkajíc znenadání, „nepochybně i díky tomu, že jsem v minulosti tuto trasu projel autem tolikrát, až mi celá ta zrůdná repetice začala připadat vysoce podezřelá," komentuje autor. (Vladimír 518, 2022) Vizuální umělkyně a absolventka UMPRUM **Barbora Žentelová** (1999) v cyklu *Linie hranic* uvažuje nad silničním tělesem ještě jinak. Z perspektivních snímků vyřezává oblasti asfaltových komunikací a konfrontuje je s přírodními motivy. Naprostá nenávaznost silniční dopravy na krajinu, jíž prochází, se tak stává hlavní zprávou celého díla. Jiný pohled na problematiku vztahu dopravy a krajiny zvolil student ITF fotograf **Petr Maurenc** (1989) v práci *D3 2021*, kde dokumentuje postup výstavby dálničního tělesa v blízkosti vlastního bydliště.

> *Jdu po Nuselském mostě a jako bonbon si v puse převaluju slovo dálnice, jako by už dál skutečně nemělo být opravdu nic. Jdu podél magistrály, zóny, kde se nedaří nikomu a ničemu, podél uzavřených obchodů, zaprášených domů, které pomalu přechází v protihlukové zdi a v divoké roští poblíž Kačerova. Míjím koňský výběh na Jižním Městě a nezadržitelně vstupuju do krajiny obřích skladů, dlouhých plotů a hlubokých příkopů.* (Vladimír 518, 2022)

Obdobně se řada autorů věnuje také motivu vlakových nádraží, které jsou důležitým veřejným prostorem dopravy, přestupů a křížení tras v rámci současných měst. Fotograf **Peter Korček** se v dlouhodobé dokumentární sérii *Stanice* zabývá tématem slovenských vlakových stanic jakožto hmotného architektonického dědictví socialismu. Čtvercové snímky navazující svou kompozicí

i vizualitou na retro atmosféru však dokazují, že i tato mnohdy opomíjená místa nesou umělecký význam, jehož bychom si měli vážit. Cyklus *Vážení cestující* fotografky a absolventky ITF **Zuzany Capouškové** je dlouhodobou reportáží z míst pardubického hlavního nádraží. Autorka snímá nádraží coby kulisu každodenního toku cestujících a připomíná nám, že i tyto prostory jsou pro život ve městě důležité. Umělkyně **Michaela Thelenová** (1969) se ve svém díle zabývá uměleckou reflexí postindustriální krajiny severních Čech. Instalaci *Z okna pozoruji tiché plynutí řeky* v rámci Festivalu m^3 v nádražní hale vlakové stanice Chomutov koncipovala jako sérii pohlednic umístěných na pokladních přepážkách volně k rozebrání. Fotografie na pohlednicích evokují pohled z okna při průjezdu vlaku otevřenou krajinou. Doplněny větami připomínajícími důvěrně známé situace se tak snímky stávají upoutávkou na cestu neznámo kam. Festival m^3 si s podtitulem *Umění v prostoru* dává za cíl reflektovat opomíjená místa ve městech. Tématem loňského ročníku byla právě ona nádraží.

Boj auta a cyklisty jest asi největším problémem tuzemské městské mobility. Síť cyklostezek není nikterak zvlášť rozsáhlá a pro jízdu na kole tak nezbývá než využít silnic. Rušný provoz však na pomalejší druhy dopravy koncipován není, a proto se silnice stávají cyklistům nebezpečnými. Fotograf **Martin Vybíral** (1960) výtvarně reflektuje městské cyklistické prostředí v jednom z mála svých barevných souborů. Během jízdy na kole si autor v sérii *Cyklotrasy* všímá spíš útržků a fragmentů. Tím spíš nám osvětluje značnou roli detailu v soudobé urbánní krajině. Sérii happeningů spolku Auto*mat završila výstava fotografií z kamerového systému hlavního města Prahy. Na širokých snímcích dopravních křižovatek mohli diváci zhlédnout záznam akce, kterou spolek pod vedením mimo jiné fotografa **Štěpána Hona** (1976) organizoval v roce 2006. Do blízkosti křižovatek byli tehdy vyzváni *Andělé*, kteří hlídali bezpečnost cyklistů a chodců. Celý projekt následoval dlouhodobé snahy spolku upozornit na snadnou zranitelnost pomalejších účastníků provozu a obecně diskutovat nad problematikou individuální automobilové dopravy. Zásadním momentem byla smrt jednoho z aktivistů[23] a následující protestní cyklojízdy bojkotující setrvávající stav pražské mobility.

[23] Viz dokument *Auto*Mat* (2009).

2x Václav Jirásek: *Cars*, 2019

Vladimír 518: *Cargo. Trans. Logistic*, 2022

Petr Maurenc: *D3*, 2021

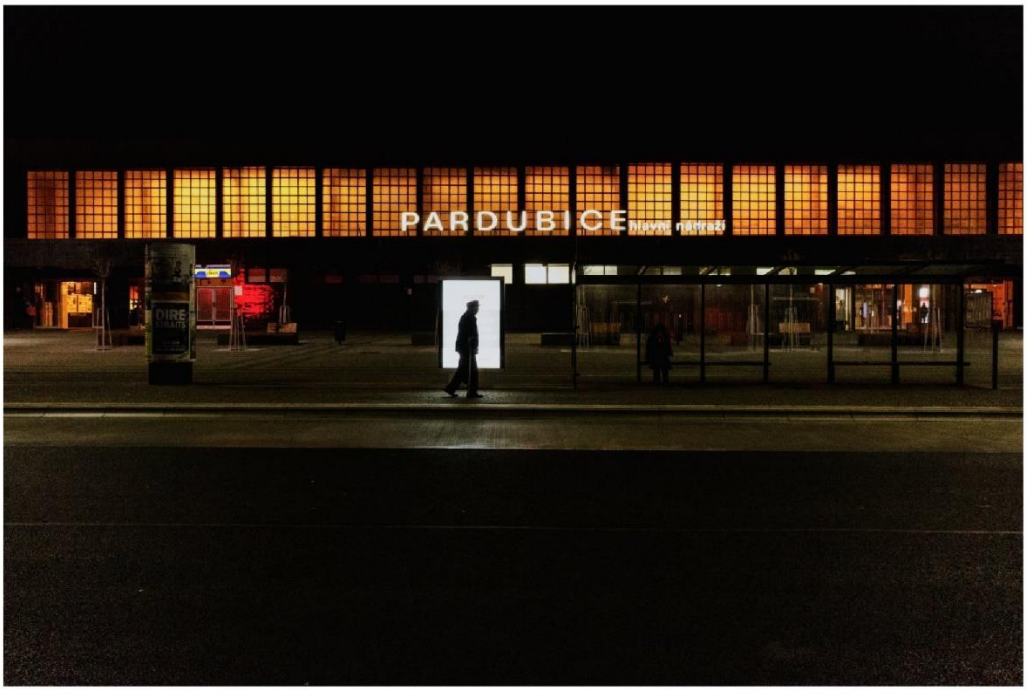

2x Zuzana Capoušková: *Vážení cestující*, 2018

3x Peter Korček: *Stanice*, od 2010

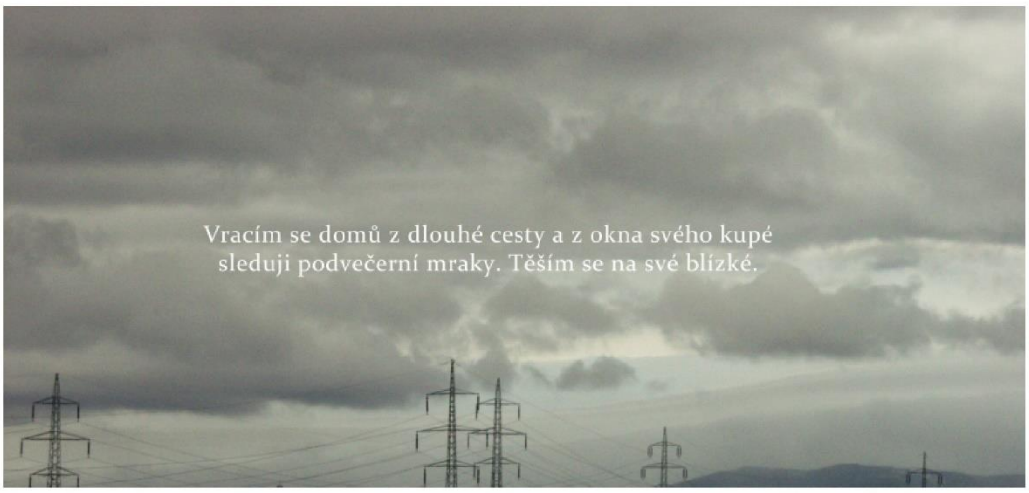

Michaela Thelenová: *pohlednice*, 2022

Martin Vybíral: *Cyklotrasy*, 2014

pohled do instalace Michaely Thelenové na Festivalu m3, 2022

Štěpán Hon: *Andělé*, 2006

Barbora Žentelová: *Linie hranic*, 2020

Pavel Hála: *Koule*, 2020

8. PŘÍRODA A URBANITA

Závěrem práce se pokusíme prostředí měst uchopit, coby umělý, člověkem budovaný environment, jehož přítomnost začíná pomalu, ale jistě nahrazovat náš přirozený vztah s přírodou.

Většina obyvatel měst je na urbánní prostředí značně navázána. Města poskytují nejen bydlení, ale i pracovní příležitosti, vzdělávání, kulturní a další aktivity plnohodnotného života, díky nimž se za hranice urbánních struktur není potřeba vydávat. Od přirozené krajiny je dnešní člověk v podstatě odstřižen a navštěvuje ji, když už, tak velmi omezeně a plánovaně. Ne náhodou bývá současná epocha nazývána obdobím *antropocénu*, kdy lidstvo svou činností globálně ovlivňuje celý zemský ekosystém a v krajině tak zanechává nenávratnou stopu[24]. Soudobá sídla, přiznejme si, suplují přirozené prostředí, tudíž je třeba, aby tuto roli plně přijala a nabídla svým obyvatelům kvalitní prostory k žití. Začlenění městské zeleně do urbánní krajiny je jedním z nástrojů, jak města přiblížit přírodě, či dokonce s její pomocí vytvořit úplně nové ekosystémy[25], kde se člověk o svůj prostor s lokální faunou a flórou podělí.

Téma poslední kapitoly příroda a urbanita i níže uvedené fotografické práce budiž tak závěrečným poselstvím o nerozlučitelnosti člověka, rostlin, zvířat a krajiny, v níž by mělo každé městské prostředí svůj základ.

> *Pro moderního městského člověka se přátelství s přírodním prostředím omezuje na zlomkovité vztahy. Místo toho se musí identifikovat s věcmi, které vytvořil člověk jako jsou ulice a domy.* (Christian Norberg-Schulz, 1979)

Fotografka a vizuální umělkyně **Natália Evelyn Benčičová** (1992) představila v roce 2022 v bratislavské Galerii FOG fotografický cyklus *Simulacraum*, jenž dobře znázorňuje environmentální úvahy v kontextu soudobých urbanit. Jak už sám název napovídá, Benčičová se v souboru zabývá simulacemi, a to konkrétně přirozeného světa, kdy je příroda zachována pouze v člověkem limitovaném prostoru. Na snímcích tak nalézáme rozsáhlou zeleň uvnitř budov či v protikladu s přiznanými konstrukcemi staveb. Vyznění celé série však vícméně směřuje k vizi apokalyptické budoucnosti, kdy vše přirozené bylo již nahrazeno umělým, a to včetně člověka. Absence lidské postavy ve snímcích tuto nepříjemnou předzvěst zániku o to víc umocňuje. Podobná atmosféra panuje také napříč projektem *Antropos / Topos* absolventů Katedry fotografie a nových médií VŠVU **Lenky L. Lukačovičové** a **Michala Huby** (1990). Autoři prostřednictvím série analogových snímků polemizují nad vztahem přírodního a lidského jako dvou protikladných a zároveň koexistujících veličin. Rozpor ve snímcích Benčičové tak střídá vizuálně topografická poezie přesahů, přechodů

[24] Ve fotografii téma reflektuje například Edward Burtynsky v projektu *The Antropocene*.
[25] Viz BBC série *Planet Earth II* (David Attenborough).

a zrcadlení dvou světů na pozadí krajiny měst. Setkání přírody a civilizace sleduje v souboru *Kompozice VII* taktéž autorská dvojice fotografů a bývalých studentů FAMU **Karolína Ketmanová** (1986) a **Dan Friedlaender** (1986). Zmiňme jen na okraj, že se oba tvůrci také podíleli na fotografické části projektu *O městech a lidech* mapujícím komunitní aktivity napříč českými městy. Motiv hranice přírodního a městského hledá v cyklu *Oblasť výskytu* také fotograf **Eduard Kudláč** (1972), přičemž výpověď koncipuje jako sled dvojic černobílých fotografií sekvenčního charakteru. Ono vizuální srovnání zdůrazňuje proměnlivost přírodních forem, jež v ustáleném stavu dlouho nesetrvají, podobně jako hranice mezi umělým a přírodním prostředím v dnešních městech. Dialog mezi geomorfologickým podložím a městem, jež je na něm vystavěno, se pokusila zprostředkovat fotografka **Anna Ritterová** (1993) ve fotografickém dokumentu *Symbionti*. Snímky nalezených zátiší skalních útvarů vyčnívajících ze zdí zástavby jihomoravského města Mikulov zrcadlí hlavně kompoziční rozpravu tvarů a materiálů urbánní krajiny.

Fotograf **Igor Zacharov** (1989) se ve volné tvorbě věnuje fotografickým procházkám v příměstských lesích Divoké Šárky. Snímky ze série s pracovním názvem *Šárka*, kterou by chtěl v budoucnu vydat i knižně (Zacharov, 2021), však nezobrazují klasické přírodní výjevy. Vizuálně působivá zátiší, jež autor vyhledává, jsou především fragmenty městského prostředí. Zacharovovy procházky však nesou jiné poselství, kterým je význam přírody ve městech ve smyslu prostoru ke zklidnění a relaxaci mysli. Autor sám se na ně totiž vydává hlavně za účelem odpočinku. Dokumentární soubor *Stromy v meste* v rámci Slovak Press Photo představil v úvodu této práce zmíněný fotograf **Peter Korček**. Prohlédneme-li si jednotlivé snímky zachycují nejrůznější podoby stromů v městském prostředí, nemine nás tísnivý pocit a následná úvaha nad ekologickým směřováním naší společnosti. Vztah člověka a přírody je v Korčekových snímcích osekán až na dřeň a nám zbývá jen trpké pomyšlení, zda vůbec lze situaci mnoha soudobých měst ještě nějak zvrátit. Proměnám městského prostředí napříč ročními obdobími se ve svých časosběrných cyklech zabývá fotografka, grafička a designérka **Silvie Vondřejcová** (1976). Panoramatické fotografie konkrétních míst například cyklostezek či městských vodních ramen autorka sestavuje z jednotlivých fotografií pořízených v průběhu roku. Vzniklá panoramata porovnává také mezi sebou. Autorčiny *Časosběry* jsou tak zajímavou výpovědí nejen o proměnách urbánního prostoru, nýbrž o přírodním koloběhu, který se do sterility dnešních měst naštěstí stále propisuje.

Možností, jak simulovat ve městě přírodu, je mnoho. Jednou z nich jsou například zoologické zahrady koncentrující nápodoby biotopů mnoha regionů na území městského parku. Reflektovat absurdnost tohoto simulakra se vydali fotografové **Martin Tůma** (1981) a **Jakub Skokan** (1985), dvojice v současnosti známější ve spojitosti s tvůrčí značkou Boys Play Nice. V sérii *Zoolandscape* autoři zachycují krajinné výjevy z expozic výběhů a terárií polemizujíc nad mírou umělého, jež se snaží navodit reálné. Zvířata jsou v prostředí betonových stěn pomalovaných pohledy do typických krajin stepi, tundry, pouště či hor-

ského prostředí doslova chycena v pasti klamu, jenž si však možná nepřipouští ani samotní návštěvníci zoo. Podobnou vytrženost nalezneme také na snímcích fotografa a studenta ITF **Radka Kalhouse** (1974) z cyklu *Nuda v zoo*, který vznikal v období mimo hlavní sezónu, kdy zimní počasí a vyprázdněnost doslova evokují melancholii a depresi jindy veselými rodinkami přeplněného místa. Neviditelnou botanikou městského prostředí, jak má projekt i ve svém podtitulu, se zabývá publikace *Plantlovers* zahradnické iniciativy Haenke doplněná snímky fotografa **Vojtěcha Veškrny**. Populární fenomén pokojových rostlin se projekt pokouší zasadit do širšího společensko-ekonomického kontextu ve snaze změnit zažité představy o rostlinách doma i ve veřejném prostoru.

> *Celá táto „hra na ako" v zoologických záhradách je v skutočnosti skrytou hrou na obraz. Samotné zviera pritom hrá v tomto obraze marginálnu úlohu. Kupujeme si jeho pohľad, ale ono mizne v utopickej krajine vízií a spomienok. Nám nezostáva nič iné, len ho do tejto krajiny pohľadom nasledovať.* (Lucia L. Fišerová, 2012)

Kritičtější pohled na problematiku městského environmentu nabízejí následující díla. Absolventka FaVU VUT **Nela Bártová** (1998) v projektu *Tehláreň* reflektuje množství stavebního odpadu, který urbánní výstavba dokáže vyprodukovat. Projekci fotografií stavební sutě autorka propojuje v rámci audiovizuální instalace s videem odpalů lomů i fyzickými fragmenty sutin samotných. Sudkové téma topografie sutin tak možná není ani v kontextu soudobých měst vyčerpaným tématem. Dokumentární soubor *Půlnoční den* nepřímo odkazující k tématu světelného smogu ve městech zpracovala jako svou diplomovou práci na ARF UTB fotografka **Lenka Grossmannová** (1980). Autorčina další série s názvem *Cesta koček* se na městské prostředí snaží pohlédnout ještě jinak, skrze zorný úhel zvířete. Absolventka stejné školy, fotografka **Marie Roztočilová** (1984) oproti výše zmíněným pojetím pracuje v cyklu *Akvária* s nadsázkou připodobňující uživatele veřejných prostorů k rybám uvězněným ve své vlastní bublině. Soubor zachycující kontroverzní lov holubů myslivci v Českém Brodě fotografa **Dana Materny** (1971), jenž byl oceněn na CPP v roce 2019, taktéž nepozbývá notné dávky ironie, uvažujíc o vztahu člověka a zvířete ve městech.

Posledním projektem, který bych uvedla na úplný závěr, je spolupráce Ateliéru fotografie FAMU a pražského IPR, kdy studenti tvůrčím způsobem reflektovali charakter lokalitu soutoku Berounky a Vltavy za účelem získání dalších úhlů pohledu pro připravované územní změny. Fotografická interpretace aspektů krajiny byla následně prezentována v rámci několika výstav přímo v lokalitě pod názvem ***Soutok***.

Natália Evelyn Benčičová: *Simulacraum*, 2021

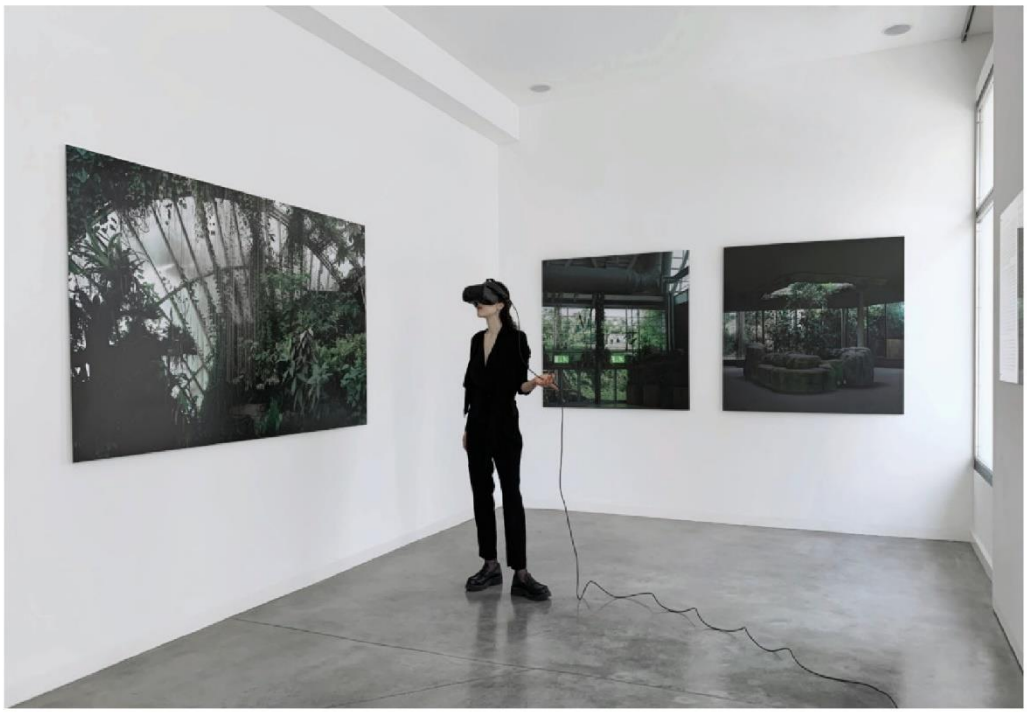

pohled do výstavy *Simulacraum*, FOG Bratislava, 2021

4x Eduard Kudláč: *Oblast výskytu*, 2021

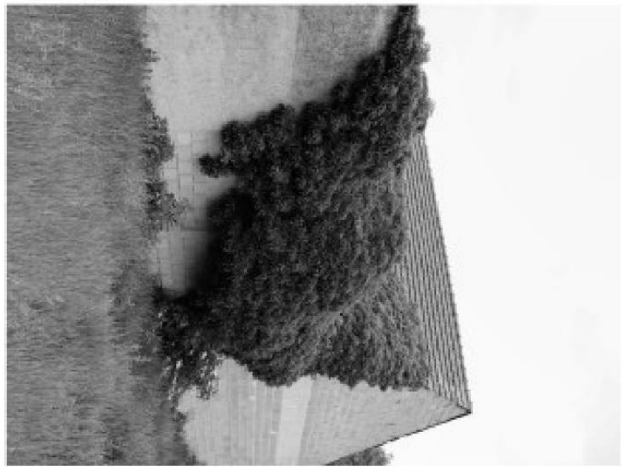

Peter Korček: *Stromy ve meste*, 2021

Lenka L. Lukačovičová, Michal Huba: *Antropos – Topos*,
pohled do výstavy v Záhorskej galérii v Senici, 2021

Anna Ritterová: *Symbionti*, 2020

Silvie Vondřejcová: *Časosběry, Vysočanská cyklostezka*, od 2010

2x Marie Roztočilová: *Akvária*, 2004–2005

Lenka Grossmanová: *Půlnoční den*, 2007

Radek Kalhous: *Nuda v ZOO*, 2016

Vojtěch Veškrna: ilustrace knihy *Plantlovers.*
Neviditelná botanika městského prostředí, Haenke Haenke, 2022

Martin Tůma, Jakub Skokan: *Zoolandscapes*, 2011

Dan Materna: *Lov holubů v Českém Brodě*, 2019

ZÁVĚR

Bakalářská práce s titulem *Městský prostor v současné české a slovenské fotografii* věnovala pozornost nejen širokému výčtu mnoha nejrůznějších příkladů fotografické reflexe urbánního prostředí soudobých autorů, hlavně však dokázala téma města ukotvit v teoretické rovině architektury a urbanismu, a přivézt tak do diskuze nad podobou sídel současnosti důležitý mezioborový kontext. Jednotlivé kapitoly představily postupně různé pohledy od obecnějšího chápání města coby celku ve smyslu urbánní krajiny, genia loci či zrcadla společnosti, skrz důležitost menšího měřítka a soustředěnost na fragmenty a městská zátiší, po nastínění konkrétních problémů dnešních měst – kontroly a privatizace veřejného prostoru, problematiky periferních oblastí měst, vágních terénů, mobility – zakončenými úvahou nad přirozeným prostředím člověka a významu přírody ve městech. Výběr uvedených fotografických projektů je skutečně pestrý a nikterak úzeji žánrově, formálně či technicky ohraničen. Také proto můžeme v práci nalézt projekty překračující hranice média fotografie. Jediným kritériem a současně charakteristikou prostupující všemi zmíněnými díly je přítomnost jisté méně či více výrazné formy vizuální kritiky, jejímž prostřednictvím život v dnešních městech komentují. Hlavní cíl práce, totiž definovat podobu současných urbanit, byl s odkazem na úvahu o městě, jakožto obrazu společnosti tudíž naplněn.

V současné době se v odborných kruzích frekventovaně diskutuje nad podobou architektonické fotografie.[26] Na tomto místě bych v této souvislosti chtěla zdůraznit specifikum fotografie coby média, jež může skrze své dokumentární, narativní a další nástroje nést vedle obecné popisné výpovědi či uměleckého záměru také důležitý kritický přesah. Závěrem proto navrhuji všem urbanistům, architektům a teoretikům městského prostředí zapojovat do svých praktik vedle dalších odborníků také vizuální umělce, jejichž přístupy dokáží lokální problematiku mnohdy lépe vypozorovat a vhodně pojmenovat. Protože, jak říká i Christian Norberg-Schulz v díle *Genius Loci* (1979), „jen pochopíme-li své město můžeme se tvořivě podílet na jeho dějinách".

Viola Hertelová

[26] Viz například letos organizovaná diskuse v CAMP *Jak fotit architekturu: Mezi kritikou, reportáží a marketingem* coby doprovodný program výstavy fotografa Iwana Baana.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Literatura

ARENDT, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Praha: OIKOYMENH, 2007. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-185-4.

BAUMAN, Zygmunt. *Globalizace: důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999. Souvislosti (Mladá fronta). ISBN 80-204-0817-7.

BENDOVÁ, Ivana. Ústřední hřbitov. In: *Ateliér environmentu FaVU* [online]. 2011. Dostupné z: http://environment.ffa.vutbr.cz/cs/ivana-bendova/ustredni-hrbitov

BIRGUS, Vladimír a Jan MLČOCH. *Česká fotografie 20. století*. Praha: KANT, 2009. ISBN 978-80-7437-026-7.

BONAVENTUROVÁ, Tereza. Galerie Mimochodem: Hledání Ztraceného Prostoru (Tereza Bonaventurová). In: *Soundcloud: UMA audioguide* [online]. 2016. Dostupné z: https://soundcloud.com/uma-you-make-art/mimochodem-hledani-ztraceneho-prostoru-tereza-bonaventurova

DUFEK, Antonín. Hranice uvnitř fotografie. In: POSPĚCH, Tomáš. *Česká fotografie 1938: v recenzích, textech, dokumentech*. Praha: DOST, 2010, s. 318-321. ISBN 978-80-87407-01-1.

DUFEK, Antonín. Miroslav Machotka — Tvarosloví každodennosti. In: *Fotograf Gallery* [online]. 2010. Dostupné z: https://fotografgallery.cz/miroslav-machotka/

FIŠEROVÁ, Lucia L. Obývateľné krajiny: Zoolandscape JAKUB SKOKAN, MARTIN TŮMA. In: *Flash Art* [online]. 11 prosince 2012. Dostupné z: https://flashart.cz/2012/12/11/obyvatelne-krajiny-zoolandscape-jakub-skokan-martin-tuma/

GABERLE, David. David Gaberle. In: *Spotify: Fuji x Talk podcast* [online]. říjen 2022. Dostupné z: https://open.spotify.com/episode/6AXP3ZwCGTw7F92SvyHDKa?si=3XNeZF7FTNWlzgQ6usHVvw

GABERLE, David. Fotografové v hledáčku. David Gaberle: Fotka pro mě byla terapie. In: *Česká televize: ČT art* [online]. 28. 4. 2021. Dostupné z: https://art.ceskatelevize.cz/inside/fotografove-v-hledacku-david-gaberle-fotka-pro-me-byla-terapie-DQBXk

GAJDUŠEK, Ján. Julie Hrnčířová "To se může jednou hodit...." In: *Ateliér Josefa Sudka* [online]. 2023. Dostupné z: https://www.atelierjosefasudka.cz/cs/vystava/to-se-muze-jednou-hodit

GEHL, Jan. *Města pro lidi*. Brno: Partnerství, 2012. ISBN 978-80-260-2080-6.

GRMOLENSKÁ, Martina. O mrtvé pánvičce. *Časopis FOTO: Ani brvou*. Brno, 2022, **2022**(45), 26.

GRYGAR, Štěpán. REM (Rapid Eye Movements). In: *Filip Ulver* [online]. 2005. Dostupné z: http://filipulver.com/fotografie/rem.html

HÁLA, Pavel. Koule. In: *Ateliér reklamní fotografie* [online]. 2020. Dostupné z: https://www.arf.works/student/pavel-hala/

CHUCHMA, Josef. Co to znamená, že se Markéta Othová „naučila fotit". In: *Česká televize: ČT art* [online]. 16. 8. 2022. Dostupné z: https://art.ceskatelevize.cz/inside/co-to-znamena-ze-se-marketa-othova-naucila-fotit-AIMis

KOLLÁR, Martin. Fotograf nového dokumentu. In: POSPĚCH, Tomáš a Lucia L. FIŠEROVÁ. *Role fotografie: Rozhovory o různé fotografii*. Praha: PositiF, 2019, s. 131-135. ISBN 978-80-87407-27-1.

KOLLÁR, Martin. Provisional Arrangement. In: *Martin Kollár* [online]. Dostupné z: https://www.martinkollar.com/photography/provisional-arrangement

KOOLHAAS, Rem. Generic City. In: KOOLHAAS, Rem, Bruce MAU a Hans WERLEMANN. *S M L XL*. New York: The Monacelli Press, 1997, s. 1239-1264. ISBN 978-1885254863.

KOOLHAAS, Rem. Junk-Space. In: KOOLHAAS, Rem, Chuihua Judy CHUNG, Jeffrey INABA a Sze Tsung LEONG. *Harvard Design School Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001. ISBN 978-3822860472.

KOTZMANNOVÁ, Alena. Klasika. In: *Kotzmannová* [online]. Dostupné z: https://kotzmannova.cz/index.php?id=klasika

KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015. ISBN 978-80-88033-00-4.

LÁB, Filip. *Postdigitální fotografie*. Praha: Karolinum, 2021. Vizuální kultura. ISBN 978-80-246-4760-9.

LYNCH, Kevin. *Obraz města: The image of the city*. Praha: Polygon, 2004. ISBN 80-727-3094-0.

MARKÉTA, Kinterová. Fotografka Markéta Kinterová v autorské knize sundává klapky z očí, aby uviděla město. In: *Český rozhlas Wave: On Air* [online]. 7. duben 2020. Dostupné z: https://wave.rozhlas.cz/fotografka-marketa-kinterova-v-autorske-knize-sundava-klapky-z-oci-aby-uvidela-8178438

MARKOVIČOVÁ, Veronika Marek. Štěpán Grygar, Barbora Bačová – In Life. In: *Stredoeuropsky dom fotografie* [online]. 2022. Dostupné z: https://www.sedf.sk/wp-content/uploads/2022/02/202202grygar_bacova.pdf

NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-807-3633-035.

OTHOVÁ, Markéta, Karel CÍSAŘ, Adéla JANÍČKOVÁ a Michal NOVOTNÝ. *Markéta Othová: již brzy*. V Praze: Národní galerie, 2022. ISBN 978-80-7035-799-6.

PETR, Kratochvíl, Kreuzzieger MILAN a Švácha ROSTISLAV. Veřejný prostor vnímáme, až když o něj přicházíme. In: *Český rozhlas Vltava: Reflexe: Vizuální umění!* [online]. 10. září 2019. Dostupné z: https://vltava.rozhlas.cz/verejny-prostor-vnimame-az-kdyz-o-nej-prichazime-8072603

POLOLÁNÍKOVÁ, Dana. Untitled. In: *Ateliér reklamní fotografie* [online]. 2011. Dostupné z: https://www.arf.works/absolvent/dana-pololanikova/

POSPĚCH, Tomáš. Tomáš Pospěch: Nelákalo mě být uzávorkován ve světě černobílé momentky. In: *Česká televize: ČT art* [online]. 21. 9. 2020. Dostupné z: https://art.ceskatelevize.cz/360/tomas-pospech-nelakalo-me-byt-uzavorkovan-ve-svete-cernobile-momentky-qVeqE

POSPĚCH, Tomáš. Vizualismus a jeho pojetí fotografie jako fotografie. *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*. Praha, 2012, **2012**(13), 30-45. ISSN 1802–8918.

ŘÍHA, Cyril. Le Corbusierovo skryté dědictví. In: STEJSKALOVÁ, Lucie. *Myslet město: [současné městské strategie]*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2014, s. 247-263. ISBN 978-80-86863-47-4.

ŘÍHA, Cyril. Vágní terén jako slepá skvrna urbanismu: Skrytý zrod vágnosti v moderním městě. In: HALUZÍK, Radan. *Město naruby: Vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy*. Praha: Academia, 2020, s. 18-31. ISBN 978-80-200-3041-2.

SÁDLO, Jiří. In: HALUZÍK, Radan. Město z pohledu naruby: Optikou inverzního urbanismu. In: HALUZÍK, Radan. *Město naruby: Vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy*. Praha: Academia, 2020, s. 19-45. ISBN 978-80-200-3041-2.

SOLA-MORALES, Ignasi de. Terrain Vague. In: DAVIDSON, Cynthia C. *Anyplace*. Cambridge: MIT Press, 1995, s. 118-123. ISBN 9780262540780.

STEFANOVIČ, Olja Triaška. Olja Triaška Stefanović Rozhovor s fotografkou a vedúcou Katedry fotografie a nových médií o jej tvorbe, škole a spoločnosti. *Fotonoviny*. Bratislava, 2020, **2020**(52), 4-5.

STEJSKALOVÁ, Lucie. *Myslet město: současné městské strategie*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, c2014. ISBN 978-80-86863-47-4.

ŠEDÁ, Kateřina. Furt Dokola. In: *Kateřina Šedá* [online]. 2008. Dostupné z: https://www.katerinaseda.cz/

ŠTĚPÁNEK, Branislav. Branislav Štěpánek Nech radšej fotia tí, čo majú reálny talent. In: *Dokument magazín* [online]. Dostupné z: https://www.dokumentmagazin.sk/clanok/nech-radsej-fotia-ti-co-maju-realny-talent

TON, Kevin V. Fotograf Kevin V. Ton: Obcházím staveniště, prach a špínu. Chci zaznamenat, jak rychle se Praha mění. In: *Irozhlas* [online]. 5. února 2023. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura/fotografie-kevin-v-ton-fotozurnalismus-staveniste-spolecnost_2302050745_pat

VAŇOUS, Petr. Miroslav Machotka — Konstelace. In: *Ateliér Josefa Sudka* [online]. 2023. Dostupné z: https://www.atelierjosefasudka.cz/cs/vystava/konstelace

VEŠKRNA, Vojtěch. Fotografové v hledáčku. Vojtěch Veškrna: bleskem si tvořím hezčí realitu. In: *Česká televize: ČT art* [online]. 21. 4. 2021. Dostupné z: https://art.ceskatelevize.cz/inside/fotografove-v-hledacku-vojtech-veskrna-bleskem-si-tvorim-hezci-realitu-5NZnU

VEŠKRNA, Vojtěch. Grain #6 Vojtěch Veškrna. In: *Spotify: Grain podcast* [online]. listopad 2020. Dostupné z: https://open.spotify.com/episode/5gzEj6Hk22tbnyrBHSVGxf?si=1uNuvxfLRNGaoShn7VcFCw

VLADIMÍR 518. Moje osobní antipouť. In: *Reportér* [online]. 26 / 06 / 2022. Dostupné z: https://reportermagazin.cz/a/pFcUR/moje-osobni-antipout-vladimir-518

VRANOVSKÝ, Jan. Jan Vranovský shoots a game of architectural checkers in Japan: Cities in moody monochrome. In: *The Spaces* [online]. Dostupné z: https://thespaces.com/jan-vranovsky-shoots-a-game-of-architectural-checkers-in-japan/

ZACHAROV, Igor. Blízké světy. *Časopis FOTO: Genius Loci*. Brno, 2021, **2021**(41), 18-26.

ZÁVODNÝ, Robin. Natural. In: *Ateliér reklamní fotografie* [online]. 2013. Dostupné z: https://www.arf.works/absolvent/robin-zavodny/

Obrazové zdroje – portfolia autorů

Balco, Andrej	https://www.andrejbalco.com/
Barca, Robert	https://robertbarca.com/
Bártová, Nela	http://environment.ffa.vutbr.cz/user/388
Baša, Anton	https://itf-new.slu.cz/sprava-studentu/detail/497
Benčičová, Natália Evelyn	http://evelynbencicova.com/
Bendová, Ivana	http://environment.ffa.vutbr.cz/cs/ivana-bendova
Birgus, Vladimír	https://www.birgus.com/
Bonaventurová, Tereza	http://bonaventurova.com/
Bošanská, Petra	https://petrabosanska.sk/
Bříza, Stanislav	https://cargocollective.com/sbriza
Bystrianská, Eva	https://evabystr.cz/photo
Capoušková, Zuzana	https://www.capouskovazuzana.cz/
Černický, Jiří	http://cernicky.com/cs/
Durczak, Ondřej	https://www.durczak.cz/
Epos 257	http://epos257.com/
Fabo, Peter	https://www.peterfabo.cz/
Fojtík, Libor	http://www.liborfojtik.com/
Francová, Sylva	http://www.sylvafrancova.com/
Gaberle, David	http://www.davidgaberle.com/
Gerthoferová, Elena	https://elenagerthoferova.com/
Grossmanová, Lenka	https://www.arf.works/absolvent/lenka-grossmannova/
Guma Guar	https://www.artlist.cz/skupiny/guma-guar-220/
Hakár, Matej	https://www.matejhakar.com/
Hála, Pavel	https://www.arf.works/student/pavel-hala/
Havelková, Jolana	http://jolanahavelkova.com/
Hon, Štěpán	https://stepanhon.cz/
Horký, Lukáš	https://www.lukashorky.cz/
Hrnčířová, Julie	https://juliehrncirova.xhbtr.com/projects
Hušták, Daniel	https://itf-new.slu.cz/sprava-studentu/detail/574
Chadim, Tomáš	http://www.tomaschadim.com/
Chomiak, Viktor	https://www.viktorchomiak.com
Ilková, Jana	http://janailko.com/

Jančúch, Marek	https://jancuch.com
Jaroš, Milan	http://milanjaros.cz/
Jirásek, Václav	http://www.vjirasek.com/
Kalhous, Radek	http://www.kalhous.com/
Karamanová, Petra	https://www.arf.works/student/petra-karamanova/
Ketmanová, Karolína	https://karolinaketmanova.cz/
Kinterová, Markéta	https://marketakinterova.cz
Klímová, Barbora	https://www.artlist.cz/barbora-klimova-3855/
Kocian, Jiří	https://itf-new.slu.cz/sprava-studentu/detail/795
Kollár, Martin	https://www.martinkollar.com/
Kolský, Jan	http://www.jankolsky.com/
Kopasz, Viktor	http://www.kopasz.cz/
Korček, Peter	https://www.instagram.com/peter_korcek/?hl=en
Kotzmannová, Alena	https://kotzmannova.cz/index.php?id=portfolio
Koudelka, Josef	https://www.josefkoudelka.org/jk-cz
Krejčí, Jan	https://www.arf.works/absolvent/jan-krejci/
Krivý, Maroš	https://maroskrivy.eu/
Krymláková, Andrea	https://itf-new.slu.cz/sprava-studentu/workdetail/2523
Křenek, Jiří	http://www.activepictures.cz/
Kudláč, Eduard	https://www.eduardkudlac.com/
Kvetan, Marek	https://www.webumenia.sk/cs/autor/5541
Lukačovičová, Lenka L.	http://www.lenkalukacovicova.sk/
Lumpe, Tomáš	https://fotolumpe.cz/
Mančuška, Ján	https://www.artlist.cz/jan-mancuska-188/
Materna, Dan	https://www.danmaterna.com/
Maurenc, Petr	https://itf-new.slu.cz/sprava-studentu/detail/1019
Mesiariková, Vanda	https://vandamesiarikova.sk/
Moucha, Josef	https://www.artlist.cz/josef-moucha-6888/
Muselík, Roman A.	https://archive.org/details/muselik_portfolio_2022/page/n39/mode/2up
Németh, Boris	https://borisnemeth.com/
Othová, Markéta	https://www.artlist.cz/marketa-othova-2353/
Palečková, Ivana	https://www.ivanapaleckova.com/
Pašta, Martin	http://itf-new.slu.cz/sprava-studentu/detail/608

Pecha, Martin	https://fud.ujep.cz/portfolio/martin-pecha-ls2021/
Pfann, Martin	http://environment.ffa.vutbr.cz/user/422
Podestát, Václav	https://www.artlist.cz/vaclav-podestat-455/
Pololáníková, Dana	https://www.arf.works/absolvent/dana-pololanikova/
Porcal, Zdeněk	http://studioflusser.com/
Pospěch, Tomáš	https://www.artlist.cz/tomas-pospech-453/
Pošová, Johana	https://johanapos.com/
Prášilová, Bára	https://www.baraprasilova.com/
Provazníková, Rebeka	https://fud.ujep.cz/portfolio/rebeka-provaznikova-ls2021/
Přibyl, Ondřej	https://www.ondrejpribyl.cz/ondrej-pribyl
Pužmanová, Lenka	http://www.myslenka.info/?Fotografie
Rafani	http://rafani.blogspot.com/
Ritterová, Anna	https://www.behance.net/ritt_ann
Sedlák, Jozef	https://www.sedlakjozef.com/
Schejbal, Jan	https://jan-schejbal.cz/portfolio/kolaze
Sládek, Anton	https://www.webumenia.sk/cs/autor/9412
Sobek, Evžen	http://www.evzensobek.com/
Stefanovič, Olja Triaška	http://oljatriaskastefanovic.blogspot.com
Šedá, Kateřina	https://www.katerinaseda.cz/
Šefrna, Marek	https://www.mareksefrna.com/
Šperanda, Nina	https://ninasperanda.tumblr.com/
Štěpánek, Branislav	http://www.branislavstepanek.com/
Švec, Adrian	https://www.adriansvec.com/
Teringa, Jakub M.	http://jmteringa.com/
Thelenová, Michaela	http://thelenova.cz/
Thýn, Jiří	https://www.artlist.cz/jiri-thyn-3509/
Ton, Kevin V.	https://kevin-v-ton.com/
Tůma, Martin a Skokan, Jakub	http://www.boysplaynice.com/
Turner, Vladimír	http://sgnlr.com/
Uhlíková, Jarmila	http://www.jarma.sk/
Ulver, Filip	http://filipulver.com/
Vajd, Aleksandra	https://www.artlist.cz/aleksandra-vajd-7233/
Veber, Imrich	https://imrichveber.com/

Vermouzek, Jan	http://jan.vermouzek.eu/
Veškrna, Vojtěch	http://www.veskrna.cz/
Viaznička, Ján	http://www.viazanicka.com/
Vobořil, Tomáš	http://environment.ffa.vutbr.cz/user/451
Vocelka, Tomáš	http://www.tomasvocelka.cz/
Vogelová, Tereza	https://terivarhol.com/
Vondrouš, Roman	http://www.romanvondrous.cz/
Vondřejcová, Silvie	http://www.silvie-von.wz.cz/cz/projekty.htm
Vranovský, Jan	https://janvranovsky.tumblr.com/
Vrzala, Pavel	https://pavelvrzala.cz/
Vybíral, Martin	https://martin-vybiral.cz/portfolio/
Werner, Tomáš	https://www.tomaswerner.com/
Zacharov, Igor	https://igorzacharov.com/
Závodný, Robin	https://www.arf.works/absolvent/robin-zavodny/
Žemla, Petr	https://www.zem.la/cs
Žentelová, Barbora	https://barbora.zentel.cz/
400 ASA	https://www.400asa.org/

Obrazové zdroje – další zmíněné projekty

Čierné diery	https://ciernediery.sk/
Dýmová hora	https://www.dymovahora.cz/
Funkeho Kolín	http://www.funkehokolin.com/index.php?id=10
Illegal Taipei	https://illegaltaipei.wordpress.com/
Industriální topografie	http://www.industrialnitopografie.cz/index2.php
Medium Loci	https://www.tumblr.com/mediumloci
Pozitivní obraz	https://www.facebook.com/pozitivniobraz/
Praha Panoramatická	https://prahapanoramaticka.cz/
Prázdné domy	https://prazdnedomy.cz/
Soutok IPR	https://iprpraha.cz/projekt/9/soutok
Urbanity Twenty Years Later	https://www.urbanityproject.eu/
VIPER: Místo monumentu	https://www.vipergallery.org/vystava/misto-monumentu
VIPER: Sporná místa paměti	https://www.vipergallery.org/vystava/sporna-mista-pameti
Vitríny Frýdlanstká	https://www.facebook.com/vitrinyfrydlantska/

Obrazové zdroje – publikace

DANIEL, Petr a Pavel ŠEŠULKA. *Během chůze Brnem*. Vyd. 2. Brno: Host, 2010. ISBN 978-80-7294-385-2.

DOSTÁL, Martin. *Zostra: česká fotografie dneška*. V Litomyšli: Galerie Miroslava Kubíka ve spolupráci s nakl. KANT v Praze, 2013. Katalogy Galerie Miroslava Kubíka. ISBN 978-80-7437-102-8.

Fotogenie identity: paměť české fotografie = The photogeny of identity : the memory of Czech photography. Praha: KANT, 2006. ISBN 80-869-7012-4.

HAVELKOVÁ, Jolana a Michal ŠKODA. *Mimo plán: katalog výstavy*. Ostrava: Galerie Fiducia, 2013.

CHARVÁT, Jan. *NV: nádech – výdech*. Druhé vydání. V Praze: BiggBoss, 2018. ISBN 978-80-906817-4-3.

OKAMURA, Osamu. *Město pro každého: manuál urbanisty začátečníka*. V Praze: Labyrint, 2020. ISBN 978-80-86803-67-8.

PAVEL, Martin Gabriel. *DPBBBV 2020*. Prague: Martin Gabriel Pavel, 2021. ISBN 978-80-11-00231-2.

PAZDERA, Miroslav a Kateřina FREJLACHOVÁ. *Ocelová města: Architektura logistiky ve střední a východní Evropě*. Praha: Parks books, Vi per, 2019. ISBN 978-3-03860-189-0.Nádech výdech

PAZOURKOVÁ, Kateřina. *Skrytá místa*. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2018. ISBN 978-80-87989-55-5.

Po městě, jež je mi souzeno. Brno: Weles, 2007. ISBN 978-80-254-0109-5.

SEJKOVÁ, Anna, Magdalena KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ, Jana SKLENÁŘOVÁ TEICHMANOVÁ a Jakub ŠTĚPÁNEK. *AΦ: atlas funeral : hřbitov Malvazinky*. Praha: Parks books, Vi per, 2015. ISBN 978-80-7414-978-8.

Šestka: šest českých fotografických škol = Six : six Czech schools of photography : Pražský dům fotografie 26.10.2006-8.4.2007. Praha: Pražský dům fotografie, 2006. ISBN 80-903-8720-9.

POSPĚCH, Tomáš. *Mikulov: fotografická dílna = photography workshop : 2009-2018*. Praha: PositiF, 2018. ISBN 978-80-87407-24-0.

Ústí nad Labem: život města na soutoku dvou řek. Ústí nad Labem: Občanské sdružení 400/27, 2002. ISBN 80-238-8777-7.

Seznam zkratek

ARF UTB	Ateliér reklamní fotografie Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně
CAMP	Centrum architektury a městského plánování Praha
CPP	Czech Press Photo
ČR	Česká republika
FA ČVUT	Fakulta architektury Českého vysokého učení technického v Praze
FAMU	Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze
FaVU VUT	Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně
FUD UJEP	Fakulta umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
IPR	Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy
ITF	Institut tvůrčí fotografie Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě
UMPRUM	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

JMENNÝ REJSTŘÍK

A

Arendt, Hannah ... 40
Attenborough, David ... 108

B

Baan, Iwan ... 120
Balco, Andrej ... 61
Barca, Robert ... 79
Bartlová, Anežka ... 43
Bartoň, Lukáš ... 41
Bártová, Nela ... 110
Baša, Anton ... 22
Bauman, Zygmunt ... 4
Becher, Bernd ... 2
Becher, Hilla ... 2
Benčičová, Natália Evelyn ... 108
Bendová, Ivana ... 60, 61
Beneš, Jaroslav ... 20
Birgus, Vladimír ... 41
Böhm, David ... 41
Bonaventurová, Tereza ... 7, 8
Bošanská, Petra ... 59, 77
Bříza, Stanislav ... 81
Budík, Miloš ... 21
Bucháček, Karel ... 2
Burtynsky, Edward ... 108
Bystrianská, Eva ... 43

C

Capoušková, Zuzana ... 22, 98
Cudlín, Karel ... 42, 43

Č

Čejka, Jaromír ... 2
Černický, Jiří ... 21

D

Daniel, Petr ... 43
Detko, Marek ... 59
Dobrovský, Jan ... 43
Dufek, Antonín ... 2, 3, 19
Durczak, Ondřej ... 60
Dušek, Martin ... 59

E

Epos 257 ... 80

F

Fabo, Peter ... 23
Fišerová, Lucia L. ... 110
Fojtík, Libor ... 43
Francová, Sylva ... 44
Frejlachová, Kateřina ... 9
Friedlander, Dan ... 109
Fullerová, Veronika Rút ... 76
Funke, Jaromír ... 18

G

Gaberle, David ... 41
Gajdušek, Ján ... 22
Gehl, Jan ... 4, 96
Gerthoferová, Elena ... 79
Grmolenská, Martina ... 19, 22
Grossmanová, Lenka ... 110
Grygar, Štěpán ... 20, 22
skupina Guma Guar ... 44
Gursky, Andreas ... 2

H

Háblová, Anna Beata ... 59
Hakár, Matej ... 60, 77
Hála, Pavel ... 80, 97
Haluzík, Radan ... 58
Havelková, Jolana ... 20, 79
Havlová, Ester ... 9
Heidegger, Martin ... 6
Hejna, Martin ... 8
Hliva, Tomáš ... 43
Höfer, Candida ... 2
Homola, Peter ... 61
Hon, Štěpán ... 98
Horák Pavel ... 41
Horký, Lukáš ... 60
Hrnčířová, Julie ... 9, 22
Hrubý, Karel Otto ... 21
Huba, Michal ... 108
Hunterová, Jana ... 42
Hušťák, Daniel ... 79
Hütte, Axel ... 2

CH

Chadim, Tomáš ... 77
Charvát, Jan ... 60
Chomiak, Viktor ... 22
Chuchma, Josef ... 21

I

Ibrahimovič, Ibra ... 2
Ilková, Jana ... 22

J

Jacobs, Jane ... 96
Jančúch, Marek ... 43
Jaroš, Milan ... 42
Jasanský, Lukáš ... 2
Jirásek, Václav ... 60, 97
Jungrová, Alžběta ... 43
K
Kalhous, Radek ... 110
Karamanová, Petra ... 60
Ketmanová, Karolína ... 109
Kinterová, Markéta ... 78
Klímová, Barbora ... 43
Klusák, Vít ... 76
Kocian, Jiří ... 59
Kolář, Jiří ... 9
Kolář, Viktor ... 2, 42
Kollár, Martin ... 3, 42, 79
Kolský, Jan ... 77
Koolhaas, Rem ... 4, 76
Kopasz, Viktor ... 9
Korček, Peter ... 7, 97, 109
Kotzmannová, Alena ... 20
Koudelka, Josef ... 79
Krásenský, Tomáš ... 44
Kratochvíl, Antonín ... 43
Kratochvíl, Petr ... 4, 40, 76, 77
Krejčí, Jan ... 59
Krivý, Maroš ... 8, 9, 59, 77, 79
Krymláková, Andrea ... 9
Křenek, Jiří ... 77
Kučera, Jaroslav ... 42
Kudláč, Eduard ... 109
Kvetan, Marek ... 80
L
Láb, Filip ... 3
skupina, Ládví ... 61
Le Corbusier ... 4
Lukačovičová, Lenka L. ... 61, 108
Lumpe, Tomáš ... 80
Lutterer, Ivan ... 3
Lynch, Kevin ... 18, 40
M
Machotka, Miroslav ... 19, 59
Mančuška, Ján ... 21
Markovičová, Veronika Marek ... 20
Materna, Dan ... 110
Mattasová, Jana ... 58
Maurenc, Petr ... 97
Mesiariková, Vanda ... 61
Mihaliček, Jan ... 43
Moucha, Josef ... 20
Muselík, Roman A. ... 20, 80
Myška, Miroslav ... 21
N
Nechaj, Andrej ... 59
Němec, Tomki ... 43, 79
Németh, Boris ... 43
Niépce, Niécephore ... 2
Norberg-Schulz, Christian ... 6, 18, 108, 120
Novák, Martin ... 80
Novozámská, Martina ... 44
O
Okamura, Osamu ... 41
Othová, Markéta ... 2, 21
P
Palečková, Ivana ... 22
Pašta, Martin ... 61
Pavel, Martin Gabriel ... 44
Pazoura, Petr ... 8
Pazourková, Kateřina ... 21
Pecha, Martin ... 60
Pětroš, Pavel ... 60
Pfann, Martin ... 79
Podestát, Václav ... 41
Polák, Martin ... 2
Pololáníková, Dana ... 59
Porcal, Zdeněk ... 77
Pospěch, Tomáš ... 2, 3, 9, 18, 42, 44, 59
Pošová, Johana ... 81
Prášilová, Bára ... 61
Provazníková, Rebeka ... 60
Přibyl, Ondřej ... 59
Pužmanová, Lenka ... 9
R
skupina Rafani ... 78
Reich, Jan ... 6
Reichmann, Vilém ... 21
Remunda, Filip ... 76
Ritterová, Anna ... 109
Roztočilová, Marie ... 110
Ruff, Thomas ... 2
Rychlíková, Apolena ... 44
Ř
Říha, Cyril ... 4, 58
S

Sádlo, Jiří ... 58, 59
Ságl, Jan ... 42
Scott Brown, Denise ... 76
Sedlák, Jozef ... 43
Schejbal, Jan ... 9
Skokan, Jakub ... 109
Sládek, Anton ... 60
Sláma, Vojtěch V. ... 21
Sobek, Evžen ... 21, 43, 77
Sola-Morales, Ignasi ... 58
Stefanovič, Olja Triaška ... 7, 8
Stejskalová, Lucie ... 4
Struth, Thomas ... 2
Sudek, Josef ... 6, 8, 110
Svoboda, Jan ... 3
Svobodová, Martina ... 9
Szemzö, Viktor ... 61

Š

Šedá, Kateřina ... 79, 80
Šefrna, Marek ... 78, 79
Šešulka, Pavel ... 43
Škoda, Michal ... 20
Šperanda, Nina ... 79
Šperl, Daniel ... 43
Štecha, Pavel ... 3
Štěpánek, Branislav ... 9, 23
Štěpánová, Jana ... 44
Švácha, Rostislav ... 76
Švec, Adrian ... 22
Švic, Josef ... 44

T

Teringa, Jakub M. ... 22
Thelenová, Michaela ... 98
Thýn, Jiří ... 21
Ton, Kevin V. ... 60
Tůma, Martin ... 109
Turek, Jiří ... 43
Turner, Vladimír ... 44

U

Uhlíková, Jarmila ... 80
Ulver, Filip ... 22

V

Vaca, Jan ... 44
Vajd, Aleksandra ... 79
Vajner, Zdeněk ... 78
Vaňous, Petr ... 19
Veber, Imrich ... 43
Venturi, Robert ... 76
Vermouzek, Jan ... 77
Veškrna, Vojtěch ... 42, 59, 110
Viaznička, Ján ... 43
Víšek, Jan ... 21
Vladimír 518 ... 97
Vobořil, Tomáš ... 60
Vocelka, Tomáš ... 41
Vogelová, Tereza ... 59
Vondrouš, Roman ... 41
Vondřejcová, Silvie ... 109
Vranovský, Jan ... 7, 8
Vrzala, Pavel ... 22
Vybíral, Martin ... 98

W

Wágner, Martin ... 43
Werner, Tomáš ... 79
Wiškovský, Eugen ... 18

Z

Zacharov, Igor ... 109
Závodný, Robin ... 8, 58, 59
Zbořilová, Zuzana ... 58
Zeman, Martin ... 9

Ž

Žemla, Petr ... 80
Žentelová, Barbora ... 97

Městský prostor v současné české a slovenské fotografii
Viola Hertelová

Teoretická bakalářská práce
vedoucí práce: doc. Mgr. MgA. Tomáš Pospěch, Ph.D.
Institut tvůrčí fotografie, FPF Slezské Univerzity v Opavě
Opava, 2023

tisk a vazba: Tiskárna KUFR, Praha
náklad: 5 ks